MODERN KLASİKLER Dizisi -47

MİHAİL BULGAKOV

GENÇ BİR DOKTORUN ANILARI

RUSÇA ASLINDAN ÇEVİREN:
TUĞBA BOLAT

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları
18. basım

MİHAİL BULGAKOV
GENÇ BİR DOKTORUN ANILARI
47

MİHAİL BULGAKOV
GENÇ BİR DOKTORUN ANILARI

ÖZGÜN ADI
ЗАПИСКИ ЮНОГО ВРАЧА

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2014
SERTİFİKA NO: 40077

EDİTÖR
GAMZE VARIM

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

REDAKSİYON
TANSU AKGÜN

DÜZELTİ
MEHMET CELEP

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM OCAK 2015, İSTANBUL
18. BASIM NİSAN 2020, İSTANBUL

ISBN 978-605-332-311-2

BASKI: YILDIZ MÜCELLİT MATBAACILIK VE YAYINCILIK SAN. TİC. ANONİM ŞTİ.
Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. Dalgıç Çarşısı Apt. No: 3/4
Zeytinburnu/İstanbul (0212) 613 17 33
Sertifika No: 46025

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İstiklal Caddesi, Meşelik Sokak No: 2/4 Beyoğlu 34433 İstanbul
Tel. (0212) 252 39 91 Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

ÇEVİREN: TUĞBA BOLAT

İÜ Rus Dili ve Edebiyatı bölümünde lisans eğitimi aldı. Bireysel olarak Rusça masal ve şiir çevirileri yaptı, bazı çevirileri *Şiir ve İnşâ* edebiyat dergisinde yayınlandı. Lisans sonrası Belarus Baranoviçi Üniversitesi'nde bir süre Rusça eğitimi aldı. Nikolay Çernişevski'nin *Bir Genç Kızın Öyküsü*, Lev Tolstoy'un *İvan İlyiç'in Ölümü*, Mihail Bulgakov'un *Genç Bir Doktorun Anıları* ve *Ölümcül Yumurtalar* eserlerini Türkçeye çevirdi. Rusya'nın resmi haber ajansı Sputnik'te Rusça ve İngilizce haber çevirilerinin yanı sıra Rus kültürüne ilişkin haberler yapıyor.

Modern
Klasikler
Dizisi -47

Mihail Bulgakov

Genç Bir Doktorun Anıları

Rusça aslından
çeviren: Tuğba Bolat

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

İçindekiler

Horozlu Havlu 1
Tipi 17
Çelik Soluk Borusu 33
Zifiri Mısır Karanlığı 45
Ters Vaftiz 57
Kayıp Göz 69
Yıldız Döküntü 87
Morfin 105
Ben Birini Öldürdüm 143

*Horozlu Havlu**

At üstünde ıssız köy yollarından hiç geçmemiş birine anlatacak bir şeyim yok; ne de olsa anlamayacak bununla ilgili anlatacaklarımı. Geçene de hatırlatmayı hiç istemem.

Kısa keseceğim: Arabacıyla Graçovka şehriyle Muryevo Hastanesi arasındaki kırk verstlik** yolu almamız tam yirmi dört saat sürdü. Hatta tuhaf denecek kadar tam. 16 Eylül 1917'de öğlen saat ikide harika bir şehir olan Graçovka'nın sınırındaki son ambarın oradaydık. 1917'de, yine aynı unutulmaz yılda, 17 Eylül günü ikiyi beş geçe Muryevo Hastanesi'nin bahçesindeki çiğnenmiş, solmuş ve eylül yağmurlarıyla yumuşamış otların üzerinde duruyordum. Şöyle de bir halim vardı: Bacaklarım soğuktan uyuşmuştu; hem de öyle bir uyuşmuştu ki, insanın kaslarının taş kesildiği hastalık gerçekten var mıydı, yoksa önceki gece Grabilovka'da rüyamda mı görmüştüm diye hatırlamaya çalışarak, bahçede aptal aptal ders kitaplarının sayfalarını çeviriyordum aklımdan. Hay aksi, Latincede ne deniyordu buna? Böyle, kaslardan her biri diş ağrısını andıran bir ağrıyla dayanılmaz bir şekilde sancıyordu. Ayak parmaklarıma dair bir şey söylemenin lüzumu yok. Kımıldamıyorlardı zaten, öyle kü-

---

İlk kez 1926 yılında *Meditsinskii Rabotnik* (Tıp İşçisi) dergisinin 33. ve 34. sayılarında tefrika edilmiştir. (e.n.)

** 1 verst, 1,0668 km'dir. (ç.n.)

tük gibi kaskatı, hareketsiz duruyorlardı çizmelerin içinde. Ödlekliğimin tavana vurduğu anlarda tıbba ve beş yıl önce üniversitenin rektörüne verdiğim başvuru dilekçesine fısır fısır lanet okuduğumu itiraf ediyorum. O sırada tepemde de elekten süzülür gibi bir yağmur yağıyordu. Paltom sünger gibi şişmişti. Sağ elimin parmaklarıyla bavulumun sapını tutmaya çalışıyordum, ama nafileydi. Sonunda da ıslak otların üzerine tükürüvermiştim. Parmaklarım hiçbir şeyi tutamaz olmuş, her yanı enteresan tıp kitaplarından bilgilerle dolu olan aklıma hastalığın adı gelivermişti: Felç. Her nedense umutsuzlukla "Paralizi," dedim içimden.

"Gi... Gittiğiniz bu yolda..." dedim buz kesmiş, mosmor dudaklarla, "yolculuk yapmaya alışkın olmak ge... gerek."

Bu arada yolun bu halinde kendisinin hiçbir suçu olmamasına rağmen gözlerimi dikmiş arabacıya bakıyordum.

"Ah... Doktor yoldaş," diye karşılık verdi arabacı açık renk bıyıklarının altındaki dudaklarını güçbela kımıldatarak, "on beş yıldır bu yoldayım, ben bile hâlâ alışamadım."

Ürperdim, hüzünle beyaz, boyası dökülmüş iki katlı binaya; sağlık memurunun kulübesinin ahşap, mat duvarlarına; ileride meskenim olacak, tabut gibi, esrarengiz pencereleriyle iki katlı eve bakındım ve uzun uzun iç geçirdim. Birden Latince kelimelerin yerine, mavi çoraplı, tombul bir tenorun söylediği hoş bir dizenin uzak hatırası, sarsılmaktan sersemlemiş zihnimde şimşek gibi çaktı:

"Selam sana... kut-saaal sığı-naaak..."

Elveda, elveda sana uzun süreliğine, altın sarısı ve kırmızı Bolşoy Tiyatrosu, Moskova, vitrinler... Ah, elveda...

"Bir dahakine gocuk giyeceğim," diye düşündüm öfke dolu bir yeisle ve bükemediğim parmaklarımla kopartırcasına bavulumun kayışlarına asıldım. "Gelecek sefer ekimde bile olsa... üst üste iki gocuk giyeceğim. Bir aydan evvel Graçovka'ya da gitmeyeceğim, bir ay... İnsan bir düşünür... Gecelememiz gerekti işte! Yirmi verst yol gittik ve ortalık

mezar karanlığına büründü... gece oldu... Geceyi Grabilovka'da geçirmemiz gerekti. Bir öğretmen evine aldı bizi... Bu sabah saat yedide de yola çıktık. Güya arabayla gidiyoruz... Aman ya Rabbi! Yayan daha hızlı giderdik. Arabanın bir tekeri çukura saplanıyor, diğeri havada kalıyor, bavul ayaklarımın üstüne düştü. Küt... Önce bir yana, sonra öbür yana, sonra bir ön tarafa bir geriye doğru sarsılıyoruz. Yağmur hiç durmamacasına çiseliyor, kemiklerime kadar buz kestim. Gri, sevimsiz bir eylül ayının ortasında insanın sert bir kışın ortasındaki kadar üşüyebileceğini söyleseler inanır mıydım hiç?! Ah, üşüyormuş demek. Hem de ecelin yavaş yavaş yaklaşırken, hep aynı şeylere bakıyormuşsun. Sağda bomboş, engebeli tarlalar, solda kavruk ağaçlardan bir koru, korunun yakınlarında da rengi solmuş, yıkık dökük beş altı baraka. Herhalde içlerinde de kimsecikler yok. Her yerde sessizlik, sessizlik..."

Bavul sonunda pes etmişti. Arabacı üzerine atılıp bavulu bana doğru itti. Sapından tutayım dedim, ama elim bir faaliyet göstermeyi reddediyordu. Sonra da tıkış tıkış kitapla ve her türlü ıvır zıvırla dolu şişkin, kaba şey çat diye bacaklarıma çarparak otların üzerine düşüverdi.

"Bey, bir şeyin..." diye başladı arabacı korkuyla, ama ben hiç tepki göstermedim. Umurumda değildi, çünkü bacaklarım hissizleşmişti artık.

"Hey, kimse var mı? Hey!" diye bağırıyor, horoz gibi kanat çırparcasına kollarını sallıyordu arabacı. "Hey, doktoru getirdim!"

Sağlık memurunun evinin karanlık camlarında yüzler belirdi, pencerelere yapıştılar. Bir kapı çarptı ve hemen sonra eski püskü paltolu, çizmeli bir adamın otların üzerinden aksak adımlarla bana doğru geldiğini gördüm. Acele ve saygıyla kasketini çıkardı, koşar adım geldi ve iki adım ötemde durdu, her nedense utangaç bir gülümseme ve boğuk bir sesle selamladı beni:

"Merhaba, doktor yoldaş."

"Siz de kimsiniz?" diye sordum.

"Bendeniz Yegorıç," diye kendini takdim etti adam, "buranın bekçisiyim. Ne zamandır sizi bekliyoruz..."

Hemen tuttuğu gibi omzuna yüklendi bavulu ve götürdü. Ben de topallaya topallaya peşinden gittim, giderken de cüzdanımı çıkartmak için elimi pantolonumun cebine atmaya çalışıyordum, ama başarılı olamamıştım.

İnsanın aslında pek az şeye ihtiyacı vardır ve ateş, bu ihtiyaçların en başında gelir. Henüz Moskova'dayken hatırlıyorum da, ücra Muryevo'ya doğru yola koyulurken ağırbaşlı davranacağıma dair söz vermiştim kendi kendime. Genç görünüşüm daha ilk adımlarda hayatı zehir etmişti bana. Herkese kendimi tanıtmak zorunda kalıyordum:

"Doktor falanca."

Ve her gelen de kaşlarını kaldırıp muhakkak şöyle diyordu:

"Öyle mi? Ben sizin daha öğrenci olduğunuzu düşünmüştüm."

"Hayır, okulu bitirdim," diye somurtarak cevap veriyor ve "Gözlük takmam gerekiyor işte," diye düşünüyordum. Fakat gözlük takmanın bir manası yoktu, gözlerim son derece keskindi ve günlük yaşamın deneyimleri gözlerimin beraklığını karartmamıştı henüz. Kendimi artık sıradan hale gelen, anlayışlı ve şefkatli gülümsemelerden koruma şansını gözlükle yakalayamayınca, kendime has, saygı uyandıran bir davranış biçimi geliştirmeye çalışmıştım. Ölçülü ve ciddi konuşmaya, fevri hareketlerden mümkün olduğunca uzak durmaya, üniversite mezunu yirmi üç yaşındaki insanlar gibi koşuşturmak yerine yürümeye gayret ediyordum. Onca yılın ardından şimdi geriye baktığımda, bunların hiçbirinin iyi sonuç vermediğini görüyorum.

Yazılı olmayan bu davranış kurallarımı o anda bizzat çiğniyordum. Ateşin başında büzülmüş bir halde, ayağım-

da çoraplarla oturuyordum; bana tahsis edilmiş odanın bir köşesinde falan değil, mutfakta oturuyordum; ocakta yanan huş ağacı odunlarına ateşe tapanlar gibi şevk ve tutkuyla uzanmış bir halde oturuyordum. Solumda ters çevrilmiş, üzerinde çizmelerimin durduğu banyo leğeni; botlarımın yanında da tüyleri yolunmuş, boynu kan içinde bir horoz, horozun yanında ise bir yığın halinde renk renk tüyleri duruyordu. Aslında soğuktan kaskatı kesilmiş bir haldeyken bile hayati önem taşıyan bir dizi işi halletmeyi becerebiliyordum. Yegoriç'ın karısı, sivri burunlu Aksinya'nın aşçım olmasını onaylanıştım. Bu yüzden horoz onun ellerinde can vermişti ve benim de onu yemem gerekiyordu. Herkesle tanışmıştım. Sağlık memurunun adı Demyan Lukiç, ebelerin adları Pelageya İvanovna ve Anna Nikolayevna'ydı. Hastaneyi de iyice gezip ekipman açısından oldukça zengin olduğuna kuşku götürmeyecek şekilde ikna olmuştum. Ayrıca yine birçoğu hâlâ yepyeni ve gıcır gıcır olan aletlerin ne işe yaradığını bilmediğimi itiraf etmek zorunda kalmıştım (elbette içimden). Hiçbirini bir kez elime almışlığım, hatta açık açık itiraf ediyorum, görmüşlüğüm bile yoktu.

"Hmm," diye mırıldandım anlamlı anlamlı, "fevkalade aletleriniz var... Hmm..."

"Öyledir efendim," dedi Demyan Lukiç nazikçe, "hepsi selefiniz Leopold Leopoldoviç'in çabaları sayesinde. Kendisi sabahtan akşama değin ameliyat yapardı."

İşte o an soğuk bir ter bastı ve aynalı parlak dolaplara bakındım hüzünlü hüzünlü.

Ardından boş odaları gezdik ve bu odaların kırk kişiyi rahatlıkla alabileceğine kanaat getirdim.

Demyan Lukiç, "Leopold Leopoldoviç'in bazen elli tane yataklı hastası olurdu," diyerek beni rahatlatırken, ağarmış saçlarını örerek bir taç haline getirmiş olan Anna Nikolayevna da "Siz doktor, öyle genç, öyle genç görünüyorsunuz ki... Son derece şaşırtıcı. Öğrenciye benziyorsunuz," dedi.

"Hay kahretsin, sanki anlaşmışlar gibi yahu!" diye düşündüm ve dişlerimin arasından boğuk bir sesle homurdandım:

"Hmm, hayır, ben... yani ben... evet, genç..."

Sonra aşağıya, eczaneye indik ve iner inmez gördüm ki içinde yok yoktu. Karanlık iki odada şifalı otların keskin kokuları duyuluyordu ve raflarda aklınıza gelebilecek her şey vardı. Bazı yurtdışı patentli, belirtmeye gerek var mı bilmiyorum, haklarında hiçbir şey duymadığım ilaçlar bile vardı.

"Leopold Leopoldoviç getirtti onları," diye belirtti Pelageya İvanovna kibirli bir edayla.

"Basbayağı dâhiymiş bu Leopold Leopoldoviç," diye düşündüm ve sessiz Muryevo'yu bırakıp giden gizemli Leopold'ü takdir ettim.

İnsanın ateş dışında bir de çevresine alışmaya ihtiyacı vardır. Horozu yiyeli bayağı olmuştu, Yegoriç şiltemi samanla doldurmuş, üzerine de bir çarşaf geçirmişti. Kalacağım odada bir lamba yanıyordu. Oturmuş, büyülenmişçesine şu efsane Leopold'ün üçüncü eserine, tıkabasa kitapla dolu raflara bakıyordum. Şöyle üstünkörü baktığımda bile sadece Rusça ve Almanca neredeyse otuz cilt cerrahi elkitabı saydım. Ya dahiliye kitapları! Ya o ciltli tuhaf atlaslara ne demeli!

Akşam çöküyor ve ben yerime alışıyordum.

"Bu olanlarda benim hiçbir suçum yok," diye düşünüyordum ısrarla ve kendimi kahrede kahrede. "Diplomam var, on beş sınavın hepsinden en yüksek notları aldım. Daha büyük şehirdeyken onları peşin peşin uyarmıştım, bir yerde asistan doktor olarak başlamak istiyorum demiştim. Ama hayır... Onlar gülümseyip, 'Alışırsın,' dediler. Hah işte, al sana alışmak! Ya fıtıklı birini getirirlerse? Söylesenize, ona nasıl alışayım? Hem ayrıca hasta kendini benim elimin altında nasıl hissedecek? Artık öteki dünyada alışır o da (tam o an sırtımdan aşağı soğuk bir ter akmıştı).

Peki ya peritonit? Ha! Ya köyün çocukları boğmacaya yakalanırsa? Trakeotomi gerektiğinde ne olacak? Gerçi trakeotomi gerekmese bile büyük olasılıkla işin içinden

çıkamayacağım. Peki ya... ya... Ya doğum? Doğum işini hepten unutmuşum! Ya ters doğum olursa? Ne yapacağım o zaman? Ne yapacağım? Ha? Ne düşüncesiz bir adamım ben! Bu bölgeye gelmeyi reddetmeliydim. Reddetmeliydim... Kendilerine başka bir Leopold bulsalardı."

Akşam karanlığı çökmüştü, odanın içinde volta atıyordum bedbaht bir halde. Lambaya yaklaştığımda pencerede, tarlaların sonsuz karanlığında, lambanın alevinin yanında solgun çehremin yansımasını yakaladım.

"Düzmece Dmitri*'ye benziyorum," diye düşündüm aptal aptal ve tekrar masaya kuruldum.

İki saat kadar tek başıma oturup kendi kendime eziyet ettim. Kafamda kurduğum korkularımı sinirlerim artık kaldıramaz olunca, sakinleşmeye, hatta birtakım planlar yapmaya başladım.

Pekâlâ... Söylediklerine göre şu an neredeyse hiç hasta gelmiyor. Köylerde keten işliyorlar, yollar da kapalı...

Derken, "Ya şimdi fıtıklı birini getirirlerse," diye bir ses gümbürdedi beynimin içinde, "nezlesi olan biri (basit bir hastalık bu) geçit vermeyen bu yollardan çıkıp da gelmez, ama fıtığı olan birinin buraya gelmek için imkânları zorlayacağından hiç şüphen olmasın sevgili doktor meslektaşım."

Sesin söylediği mantıklıydı, gerçekten de fıtığı olan biri imkânları zorlamaz mıydı? Ürperdim. "Sus," dedim sese, "illa fıtıklı olacak değil ya. Sinir bozmaya ne gerek var? İnsan başladığı işi bitirmeli."

"Pilavdan dönenin kaşığı kırılsın," diye karşılık verdi ses alayla.

"Pekâlâ, öyleyse... Elkitabını yanımdan ayırmam... Reçete yazmak gerekirse de, ellerimi yıkarken bir şeyler düşünürüm işte. Elkitabı açık halde hasta kayıt defterinin üzerinde durur. Faydası olacak ama basit ilaçlar yazarım. Mesela günde üç defa toz halinde 0,5 gr sodyum salisilat...

IV. İvan'ın oğlu olduğunu iddia ederek, 1605'ten 1606'ya değin yaklaşık bir yıl hüküm süren Rus çarı. (ç.n.)

"Soda da yazarsın!" diye açıktan açığa alay etti içimdeki sohbet arkadaşım.

"Sodayla ne ilgisi var? İpeka solüsyonu yazarım... yüz seksenlik. Ya da iki yüz. Tabii müsaade buyurursanız..."

Lambanın yanında bir başıma otururken ve kimsenin benden ipeka istediği falan da yokken, ilaç elkitabının sayfalarını ödlekçe çevirip ipekayı kontrol ettim, sayfaları şöyle bir karıştırıp okurken "insipin" diye bir şeyin varlığından da haberdar oldum. Kinin-diglikolik asitin eterosülfatından başka bir şey değilmiş. Görünüşe göre tadı kininden farklı! O zaman ne işe yarıyor? Hem nasıl yazarım bunu? Ne ki bu, toz mu? Hay kahrolası!

"İnsipinse insipin de, fıtıklı biri gelirse ne olacak?" diye inatla üstüme gelmeye devam ediyordu korkumun sesi.

"Banyoya sokarım," diye kendimi savunuyordum çileden çıkmış bir halde, "banyoya... ve fıtığı yerine oturtmaya çalışırım."

"Ya boğulmuşsa canım? Tanrı'nın belası banyonun ne yararı var burada, banyoymuş! Boğulmuş fıtık," diye çınladı korkumun sesi şeytani bir tonla. "Kesmek gerek..."

Pes etmiştim, neredeyse ağlayacaktım. Pencerenin ardındaki karanlığa yalvarıyordum: "Her şeye, her şeye varım, yeter ki boğulmuş fıtık olmasın."

Bir yandan yorgunluğum da mırıldanıp duruyordu içimden:

"Yat uyu talihsiz hekim. Uykunu al, sabah cevabı daha rahat bulursun. Sakinleş, sinirini bozma. Bak, pencerenin ardındaki karanlık ne sakin, buz tutmuş tarlalar uyuyor, fıtık falan yok ortada. Sabah cevabı daha rahat bulursun. Alışırsın... Uyu... Bırak atlası elinden... Şu anda bir şey anlayacak durumda değilsin. Fıtık deliği..."

Bir anda nasıl çıkageldiğini anlayamadım bile. Kapının sürgüsünün çatırdadığını hatırlar gibiyim, Aksinya da ciyak

ciyak bağırıyordu. Dışarıdan da bir at arabasının gıcırtısı duyuluyordu.

Adamın şapkası yoktu, koyun postundan düğmeleri iliklenmemiş bir palto giymişti, keçeleşmiş sakalları ve gözlerinde de sanki çılgınca bir ifade vardı.

Haç çıkarıp diz çöktü ve alnını hızla yere koydu. Banaydı bu.

"Mahvoldum ben," diye düşündüm perişan bir halde.

"Ne yapıyorsunuz, ne yapıyorsunuz?" diye geveledim ve kül rengi yeninden tutup çektim.

Yüzü çarpılmıştı ve boğulacak gibi, anlamsız sözcükler mırıldanarak cevap vermeye çalıştı: "Doktor bey, doktor... O benim bir tanem, benim bir tanem, tek varlığım!.." diye bağırdı lambaları titreten, genç tınlayan sesiyle. "Ah, sen doktor... Sen..." diye kollarını üzüntüyle iki yana açtı ve alnını tekrar döşeme tahtalarına vurdu yeri yarmak ister gibi.

"Neden? Neden bu ceza? Ne yaptık da kızdırdık seni Tanrım?"

"Ne? Ne oldu?" diye bağırdım betimin benzimin attığını hissederek.

Ayağa kalktı, bana doğru atıldı ve fısıldayarak:

"Doktor... Ne isterseniz... Para veririm... Ne kadar isterseniz alın... Ne kadar isterseniz... Yiyecekle de öderiz... Yeter ki o ölmesin. Ölmesin. Sakat kalırsa kalsın. Varsın kalsın!" diye bağırıyordu tavana doğru. "Ona bakarız elbet, bakarız!"

Aksinya'nın solgun yüzü kapının kara çerçevesi içinde asılı kalmış gibi duruyordu. Benimse yüreğimi hüzün kaplamıştı.

"Ne? Ne oldu? Söyleyin!" diye bağırdım sinirli bir sesle.

Sesini alçaltıp sır veriyormuş gibi fısıldayarak konuştu, gözleri dipsiz bir kuyu gibiydi:

"Keten tarağına sıkıştı..."

"Keten tarağı mı?" diye tekrarladım. "O da ne?"

"Keten işliyorlarmış doktor bey..." dedi Aksinya fısıltıyla. "Keten tarağıyla..."

"Hah başladı işte. Of, neden geldim ki buraya?" dedim içimden dehşetle.

"Kim?" dedim.

"Kızım," diye cevapladı adam fısıltıyla, sonra "Yardım edin!" diye haykırıp tekrar kendini yere attı, gür ve dağınık saçları gözünün önüne düştü.

Teneke abajuru yana eğilmiş iki kollu gaz lambası canlı alevlerle yanıyordu. Beyaz, yeni kokulu muşambanın üzerinde, ameliyat masasında kızı gördüğümde, fıtık zihnimde silinip gitti.

Keçeleşip karman çorman olmuş, kızıla çalan açık renk saçları masadan aşağıya dökülüyordu. Kocaman bir saç örgüsü vardı, ucu ta yere değiyordu. Paramparça olmuş basma eteğinin üzerinde farklı renklerde kan lekeleri vardı; bir kahverengi, bir pıhtılaşmış, bir de kıpkırmızı kan lekesi... Gaz lambasının ışığı gözüme sarı ve canlı; onun yüzüyse kâğıt gibi bembeyaz göründü. Sivri bir burnu vardı.

Alçı kalıp gibi hareketsiz duran beyaz yüzünün nadir rastlanan güzelliği solup gidiyordu. Böyle bir yüz öyle her zaman karşınıza çıkmazdı.

Ameliyathaneye on saniye tam bir sessizlik hâkim oldu, fakat kapalı kapının ardında birinin boğuk çığlıkları, kafasını bir yerlere vurduğu duyuluyordu.

"Kendini kaybetmiş," diye düşündüm, "hastabakıcılar adamla ilgilenir herhalde... Bu güzellik nereden geliyor? Adamın düzgün yüz hatları var... Görünüşe göre annesi de güzelmiş... Dul olmalı adam..."

"Dul mu?" diye fısıldadım istemsizce.

"Dul," diye alçak sesle cevap verdi Pelageya İvanovna.

O an Demyan Lukiç keskin bir hareketle, bir hışımla eteği baştan sona yırttı ve hemencecik soydu kızı. Baktım,

durumunun beklediğimden daha kötü olduğunu gördüm. Sol bacak yerinde yoktu zaten. Paramparça olmuş dizden aşağısında kan içinde didik didik parçalar, kanlı, yırtılmış kaslar duruyor ve her yerden beyaz, parçalanmış kemikler çıkıyordu. Sağ bacaksa kavalkemiğinden öyle bir kırılmıştı ki kemiğin iki ucu da deriyi yırtıp dışarı çıkmıştı. Bu yüzden kızın yaşam belirtisi olmayan ayağı kopmuş gibi yana yatmış bir halde duruyordu.

"Evet," dedi sağlık memuru usulca ve başka hiçbir şey eklemedi.

O sırada kendimi toparladım ve kızın nabzına baktım. Soğuk kolunda hiç nabız yoktu. Ancak birkaç saniye sonra güçlükle fark edilen cılız bir kıpırtı buldum. O da gitti... Morarmış burun deliklerini ve beyaz dudaklarını görebilecek kadar kısa bir duraklama oldu sonra. Tam "Bitti..." diyecek oldum ama bereket, kendimi tuttum. Cılız bir nabız hissetmiştim yeniden.

"Parça parça olmuş bir insan işte böyle can veriyor," diye düşündüm, "artık yapılacak bir şey yok."

Ama birden sesimin nasıl çıktığını fark etmeden sert bir tonda, "Kâfur," dedim.

Hemen sonra Anna Nikolayevna kulağıma eğilip fısıldadı:

"Neden doktor? Eziyet etmeyin ona. Neden bir iğne daha? Şimdi ölecek zaten. Kurtaramazsınız."

Ona kızgın, ters bir bakış attım ve "Kâfur lütfen," dedim ve öyle ki Anna Nikolayevna alı al, moru mor, kırgın bir yüzle hemen ameliyat sehpasına doğru fırladı ve ilaç ampulünü kırdı.

Kâfur meselesini sağlık memuru da pek onaylamıyordu sanki. Yine de hemen hünerli bir şekilde şırıngayı aldı ve sarı sıvı omuzdan cildin altına doğru iniverdi.

"Öl. Çabuk öl," diyordum içimden. "Öl, yoksa ne yaparım seninle!"

"Şimdi ölecek," diye fısıldadı sağlık memuru aklımdakini okumuş gibi. Ameliyat masasının üzerindeki muşambaya şöyle bir baktı ve fikrini değiştirmiş göründü: Kana bulanacak muşambaya yazık olacaktı. Ne var ki birkaç dakika sonra kızın üstü örtülecekti. Ölü gibi yatıyordu, ama hâlâ sağdı. Birden uzaklardaki tıp fakültesinin anatomi amfisinin cam çatısının altında duruyormuşum gibi zihnim berraklaştı.

"Daha çok kâfur," dedim boğuk bir sesle.

Ve sağlık memuru sözümü dinleyip sıvıyı tekrar enjekte etti.

"Ölmeyecek mi yoksa?" diye düşündüm biçare. "O şeyi... yapmam mı gerekecek yoksa?"

Her şey aydınlanıverdi zihnimde ve birden herhangi bir ders kitabına bakmadan, kimseden tavsiye ya da yardım almadan, hayatımda ilk kez ölmek üzere olan birine ampütasyon yapmam gerektiğini –gayet kesin bir şekilde– kavradım. Ve bunu uygulayacağım insan bıçak altında ölecekti. Ah, bıçak altında ölecekti. Kanı da kalmamıştı ki! Paramparça olmuş bacaklarından on verst boyunca ne var ne yok akıp gitmiş, şimdi bir şey hissediyor mu, duyuyor mu, o da belli değil. Sesi çıkmıyor. Ah, neden ölmüyor ki? Ne diyecek bana delirmiş babası?

"Ampütasyona hazırlayın," dedim sağlık memuruna bana ait olmayan bir ses tonuyla.

Ebe bana sert bir bakış attı; fakat sağlık memurunun gözlerinde bir anlayış pırıltısı görülüyor ve aletler için ortada dört dönüyordu. Ellerinin altında gaz ocağı gürüldüyordu.

On beş dakika geçti. Soğuk gözkapağını kaldırıp batıl bir korkuyla feri sönmüş göze dikkatle bakıyordum. Hiçbir şey anlayamıyordum. Yarı ölü birisi nasıl yaşatılır? Beyaz kepimin altından alnıma doğru çılgınca ter akıyor, Pelageya İvanovna tuzlu teri siliyordu sargı beziyle. Kızın damarlarında kalan kanda artık sadece kafein yüzüyordu. Kafein enjekte etmek gerekli miydi ki? Anna Nikolayevna uylukların

üzerindeki, tuz solüsyonundan şişmiş bölgelere eliyle hafifçe masaj yapıyordu. Kızsa hâlâ yaşıyordu.

Daha önce gördüğüm birini taklit etmeye çalışarak (üniversitede bir kez ampütasyon görmüştüm) bıçağı aldım... Artık kızın önümüzdeki yarım saat içinde ölmemesi için kadere yalvarıyordum. "Ne olur ben ameliyatı bitirdikten sonra odasında ölsün..."

Benim güvendiğim tek şey, içinde bulunduğum bu olağandışı şartların kamçıladığı sağduyumdu. Keskin mi keskin bir bıçakla, tecrübeli bir kasap gibi uyluğa dairesel bir kesik atıp üzerinden deriyi ayırdım, hem de tek damla kan akıtmadan. "Ya damarlarda kanama başlarsa?" diye düşündüm ve başımı çevirmeden pens yığınına baktım. Önümdeki kadın etinden koca bir parça ve damarlardan birini kestim –beyazımsı, küçük bir boru görünümündeydi– fakat bir damla kan çıkmadı. Damarı pensle sıkıştırıp devam ettim. Damar olduğunu tahmin ettiğim her yere –"Arter miydi, neydi? Hay aksi!"– pens geçirdim. Ameliyathane kliniklerdekine benzemeye başlamıştı. Salkım salkım her yere takılıydı pensler. Onlar gazlı bez yardımıyla etlerle birlikte yukarı tutulu dururken, ben de ince dişli, ışıldayan bir testereyle kemiği testerelemeye başladım. "Niye ölmüyor?.. Çok şaşırtıcı... Şaşırtıcı bir şey bu... Ah, nasıl da yaşama tutunuyor insan!"

Ve kemik koptu. Demyan Lukiç'in elinde duranlar kızın bacağıydı bir zamanlar. Et parçaları, kemikler! Tüm bunlar bir kenara atıldıktan sonra, üçte bir oranında kısalmış, bir bacağı kesik bir kız kalmıştı masada. "Biraz, biraz daha... Ölme," diye düşünüyordum şevkle, "Hasta odasına kadar dayan, dayan da hayatımın bu korkunç olayından alnının akıyla çıkayım."

Hemen sonra damarlar bağlandı, ardından dizlerim titreye titreye geniş aralıklı dikişlerle deriyi dikmeye başladım. Birden durdum, aklıma bir şey geldi. Yaranın akıntısı için bir açıklık bıraktım, içine gazlı bezi tampon olarak yerleş-

tirdim. Ter gözlerimi öyle bir kaplamıştı ki banyodaymışım gibi geldi bir an.

Derin bir nefes aldım. Kesik bacağa ve kızın mum gibi yüzüne bakmak oldukça güçtü. "Yaşıyor mu?" diye sordum.

"Yaşıyor," diye aynı anda karşılık verdi sağlık memuru ve Anna Nikolayevna sessiz bir yankı gibi.

"Bir dakika daha yaşar," dedi kulağıma sağlık memuru alçak sesle, tek dudağını oynatarak. Sonra duraksayıp nazikçe tavsiyede bulundu: "Belki de ikinci bacağa hiç dokunmamalı doktor. Gazlı bezle sararız. Yoksa odaya kadar dayanamaz. Ne dersiniz? Ameliyathanede ölmese daha iyi olur."

"Alçı lütfen," dedim boğuk bir sesle, meçhul bir gücün kışkırtmasıyla.

Tüm zemin beyaz noktalarla kaplı, bizse kan ter içindeydik. Kızın yarı ölü vücudu hareketsiz yatıyordu. Sağ ayağı alçıya almıştım, bir ilhamla kırığın üzerinde bıraktığım açıklıktan da incikkemiği görünüyordu.

"Yaşıyor," dedi sağlık memuru şaşkınlıktan kısılmış bir sesle.

Kızı kaldırmaya başlayınca çarşafın altındaki büyük boşluk kendini belli etti, vücudunun üçte birini ameliyat masasında bırakmıştık.

Koridorda gölgeler uçuşuyor, hastabakıcılar koşuşturuyordu; duvar boyunca ayaklarını sürüyen, boğuk çığlıklar atan, üstü başı dağınık bir erkek silueti gördüm. Ama uzaklaştırdılar onu. Ortalık yeniden sessizleşti.

Dirseklerime kadar kana bulanmış kollarımı yıkadım ameliyathanede. "Herhalde daha önce epey ampütasyon yapmışsınız doktor, değil mi?" diye sordu Anna Nikolayevna birden. "Çok iyiydiniz, Leopold'den aşağı kalır yanınız yoktu."

"Leopold" sözcüğü kadının dudaklarından sanki bir duayenden söz eder gibi dökülüyordu.

Kuşkuyla onlara baktım ve hepsinin yüzündeki –Demyan Lukiç ve Pelageya İvanovna'nınki de dahil– şaşkınlık ve saygıyı fark ettim.

"Hmm... Yani... Yalnızca iki kez yaptım, görüyorsunuz ki..."

Neden yalan söylemiştim ki? Şu anda bunu ben bile kendime açıklayamıyorum.

Hastaneye bir sessizlik çökmüştü. Tam bir sessizlik...

"Öldüğünde mutlaka bana haber verin, mutlaka..." diye talimat verdim sağlık memuruna alçak sesle, nedense o da yalnızca "Tamam" demek yerine "Baş üstüne efendim," dedi.

Birkaç dakika sonra doktor odasındaki yeşil lambanın yanındaydım. Çıt yoktu odada.

Zifiri karanlık cama solgun bir yüz yansıyordu.

"Hayır, Düzmece Dmitri'ye benzemiyorum. Bakın, nasıl da yaşlanmışım. Kaşlarımın arasında bir çizgi oluşmuş. Şimdi kapıyı çalacaklar. 'Öldü,' diyecekler...

Evet, gidip son bir kez bakacağım. Şimdi kapı çalınacak..."

Kapı çalındı. İki buçuk ay sonraydı. Kışın ilk parlak günlerinden biri ışıyordu pencerede.

Adam içeri girdi, ona ilk o zaman baktım. Evet, yüz hatları gerçekten düzgündü. Kırk beş yaşlarındaydı. Gözleri parlıyordu.

Sonra bir hışırtı... Kenarları kırmızı şerit işlemeli, bol bir etek giymiş, büyüleyici güzellikte, tek bacaklı bir kız, iki koltuk değneğinden destek alarak seke seke içeri girdi.

Bana baktı ve yanakları pembeleşti.

"Moskova'da... Moskova'da..." dedim ve adresi yazmaya başladım, "sana orada protez yaparlar, takma bacak yani."

"Elini öp doktorun," dedi babası birden, hiç beklemediğim bir anda. O kadar şaşırmıştım ki dudağı yerine burnundan öptüm.

Sonra koltuk değneklerine dayanarak elindeki paketi açtı ve paketin içinden, üzerinde gösterişsiz bir kırmızı horoz işlemesi olan uzun, kar beyaz bir havlu düştü. Demek muayeneler sırasında hasta odasında yastığın altında sakladığı buymuş! Doğru ya, sehpanın üzerinde iplikler olduğunu hatırlıyorum.

"Bunu kabul edemem," dedim kati bir şekilde, hatta kafamı bile salladım reddedercesine. Ama yüzü, gözleri öyle bir hal aldı ki, kabul etmek zorunda kaldım.

Ve uzun yıllar Muryevo'daki yatak odamda asılı durdu, sonra da benimle oradan oraya gezdi. Sonunda da yıprandı, rengi soldu, eskidi ve kayboldu tıpkı anıların solduğu, kaybolduğu gibi.

*Tipi**

Kâh uluyor vahşi bir hayvan gibi,
*Kâh ağlıyor çocuk gibi.***

Her şeyi bilen Aksinya'nın dediğine göre bütün bu olanlar, Şalometyevo'da yaşayan Palçikov adında bir kâtibin, bir tarım uzmanının kızına âşık olmasıyla başlamıştı. Zavallı yüreğini kavuracak kadar şiddetliymiş adamın aşkı.

Graçovka'ya gidip kendine bir takım elbise sipariş etmiş. Takım elbise öyle göz kamaştırıcı olmuş ki talihsiz adamın kaderini de büyük bir ihtimalle pantolonun gri çizgileri çizmiş. Tarım uzmanının kızı adamla evlenmeyi kabul etmiş.

Ben de N. Bölgesi doktoru olarak, bir kızın keten tarağının kaptığı bacağını kestikten sonra vilayette öyle bir ün salmıştım ki, ünümün ağırlığı altında neredeyse ölüp gidecektim. O buzlu yollarda her gün kızağını kapan yüz köylü, hastaneye gelmeye başladı. Öğle yemeği yiyemez oldum. Şu aritmetik insafsız bilim. Yüz hastanın her birine beş dakika harcadığımı varsayalım, beş dakika! Beş yüz dakika eder, saate vurursan sekiz saat yirmi dakika... Dikkatinizi çekerim, üstelik art arda... Otuz tane de yataklı hastam vardı. Ayrıca ameliyat da yapıyordum.

İlk kez 1926 yılında, *Meditsinskii Rabotnik* (Tıp İşçisi) dergisinin 2. ve 3. sayılarında tefrika edilmiştir. (e.n.)

** Aleksandr Puşkin'in *Kış Gecesi* şiirinden. (ç.n.)

Uzun lafın kısası hastaneden akşamın dokuzunda çıkıyordum, ondan sonra da ne yemek ne içmek ne de uyumak istiyordu canım. Tek istediğim birinin gelip beni doğuma çağırmamasıydı. İki hafta içinde beş kez de buz kesmiş yollarda bir yerlere götürdüler beni.

Gözlerimde koyu koyu yaşlar belirmeye ve bu yaşlar burun kemeri üzerinden aşağı doğru solucan gibi kıvrıla kıvrıla inmeye başladı. Geceleri rüyamda bir sis tabakası arasından başarısız ameliyatlar, dışarıya fırlamış kaburgalar, insan kanına bulanmış ellerimi görüyor ve Felemenk sobasının sıcağına rağmen yapış yapış, soğuk bir terle üşümüş olarak uyanıyordum.

Vizite sırasında önde ben koşar adımlarla yürüyordum, arkamdan da biri sağlık memuru, ikisi hastabakıcı olan yardımcılarım geliyordu. Yüksek ateşten eriyip giden ve hırıltıyla nefes alan bir hastanın yanına geldiğimde, içinde ne var ne yok dışarı çıkarmak için beynimin suyunu sıkıyordum adeta. Parmaklarım ateşler içindeki kuru derinin üzerinde geziniyor, gözbebeklerine bakıyor, hafifçe kaburgalarına dokunuyor, esrarengiz kalp atışlarını dinliyordum ve aklıma hep aynı düşünce geliyordu: "Onu nasıl kurtaracağım? Hadi bunu kurtardım diyelim, ötekini nasıl kurtaracağım? Ya diğerlerini!"

Bir savaş süregidiyordu. Her sabah, karın solgun ışığıyla başlayıp, gaz lambasının parlak, sarı, titrek ışığı altında sona eren bir savaş.

"Tüm bunlar nasıl bitecek, bilmek istiyor muyum?" diye sordum kendime bir gece. "Kızaklar ocakta da, şubatta da, martta da gelip durmaya devam edecek."

Graçovka'ya N. Bölgesi'nde ikinci bir doktora daha ihtiyaç duyulduğunu hatırlatan nazik bir mektup yazdım.

Mektup ahşap bir kızağın içinde düz bir kar okyanusu üzerindeki kırk verstlik yolculuğuna çıktı. Üç gün sonra cevap geldi:

"Tabii, tabii, mutlaka... Ama henüz değil, şimdilik kimse gelmeyecek..." diye yazmışlar ve mektubu işime yönelik olumlu birkaç yorum ile bitirip başarılarımın devamını dilemişlerdi.

Bu yazılanların da ilhamıyla tampon yapmaya, difteri aşılarına, kocaman çıbanları yarmaya, kırıkları alçıya koymaya başladım.

Salı günü yüz değil, yüz on bir hasta geldi. Hasta kabul akşam dokuzda bitti. Ertesi gün, çarşamba kaç kişinin geleceğini tahmin etmeye çalışırken uyuyakalmışım. Rüyamda dokuz yüz kişinin geldiğini gördüm.

Sabah ışığı o gün daha bir beyazmış gibi yatak odamın penceresinden girdi. Beni neyin uyandırdığını anlamayarak gözlerimi açtım. Sonra fark ettim ki, kapı çalınıyormuş.

"Doktor," hastabakıcı Pelageya İvanovna'nın sesini tanımıştım. "Uyandınız mı?"

"Hı, hı," diye cevap verdim yarı uykulu bir sesle.

"Hastaneye gelmek için acele etmeyin demek için geldim. İki kişi geldi bugün sadece."

"Ne? Şaka mı yapıyorsunuz?"

"Ciddi söylüyorum. Tipi var, doktor, tipi," diye tekrarladı kapı deliğine doğru neşeyle. "Gelen bu iki kişinin de dişleri çürükmüş. Demyan Lukiç çekecek."

"İyi, tamam," diyerek neden kalktığımı bilmeden yataktan fırladım.

Gün harika geçiyordu. Viziteden sonra tüm gün dairemde dolanıp durdum, (doktor dairesi altı odalıydı ve nedense iki katlıydı, üç oda yukarıda, mutfak ve diğer üç oda da alt kattaydı), opera çaldım ıslıkla, sigara içtim, pencerede parmaklarımla tempo tuttum... Pencerenin ardında ise daha önce hiç görmediğim şeyler oluyordu. Ne gökyüzü ne de yer belli oluyordu. Sanki şeytan diş tozuyla oynamış gibi oradan oraya dönüp duran, sağa, sola, yukarı, aşağı savrulan bir beyazlık vardı sadece.

Öğlen yemek pişirmekten ve doktor dairesinin temizliğinden sorumlu olan Aksinya'ya bir kazanda üç kova su kaynatması talimatı verdim. Bir aydır yıkanmıyordum.

Aksinya'yla birlikte ardiyeden koskoca bir çamaşır teknesi getirip mutfağa koyduk. (N. Bölgesi'nde banyonun varlığından dahi söz edilemezdi elbette, sadece hastanenin içinde vardı, onlar da kullanılmaz haldeydi.)

Saat iki civarı pencerenin ardında fırıl fırıl dönen beyaz tabaka önemli ölçüde seyrelmişti, bense çıplak ve kafam köpüklü bir halde çamaşır teknesinin içinde oturuyordum.

Sıcak suyu sırtımdan aşağı boşaltırken "Bu çok güzel işte," diye mırıldandım hoşnutlukla.

"Bu işte... Biliyor musunuz, sonra da öğle yemeğimizi yeriz, ardından doğru yatağa. Bir de güzel bir uyku çekersem, yarın varsın yüz elli kişi gelsin. Haberler nasıl, Aksinya?"

Aksinya kapının diğer tarafında oturmuş yıkanma işimin bitmesini bekliyordu.

"Şalometyevo'daki kâtip evleniyormuş," diye cevap verdi Aksinya.

"Ne olmuş? Kabul etmiş mi kız evlenmeyi?"

"Etmiş, etmiş! Adam çok âşık..." diye seslendi kap kacak tangırtıları arasında.

"Gelin nasıl, güzel mi?"

"Hem de nasıl! Sarışın, fidan gibi..."

"Deme ya!"

O sırada kapının gümbür gümbür çalındığını duydum. Suratımı asıp durulandım, kulak kabarttım.

"Doktor yıkanıyor," diye ses verdi Aksinya.

"Bır, bır..." diye kalın bir ses mırıldadı o arada.

"Doktor, size bir pusula var," diye seslendi yine Aksinya.

"Kapıdan uzat!"

Tir tir titreyip kaderime söverek tekneden çıktım, Aksinya'nın elinden hafif ıslanmış zarfı aldım.

"Ne olursa olsun çıkmayacağım tekneden. Nihayetinde ben de insanım," dedim kendi kendimden pek de emin olmayarak ve pusulayı teknenin içinde açtım.

"Sayın meslektaşım (kocaman bir ünlem işareti). Yalvarı... (Üstü karalanmış.) Acilen gelmenizi rica ediyorum. Bir kadının başını çarpması sonucunda, burun delik...(yine üstü karalanmış) ağız ve burnundan kanama gerçekleşmektedir. Bilinci yerinde değil. Altından kalkamıyorum. Çok rica ediyorum buraya geliniz. Arabadaki atlar kusursuz. Nabız çok zayıf. Kâfur verildi. İmza... Doktor... (Adı okunmuyor.)"

"Talihsiz doğmuşum," diye düşündüm üzüntüyle ocakta yanan odunlara bakarken.

"Bir erkek mi getirdi bunu?"

"Evet, erkek."

"İçeri girsin."

İçeri girdiğinde bir an için kafasındaki kulaklıklı şapkasının üzerine taktığı parlak miğferiyle adam Eski Romalı gibi göründü gözüme. Kurt kürkünden paltoya sarınmıştı, içeri girdiğinde dışarıdaki soğuk üzerime vurdu.

"Neden miğfer taktınız?" diye sordum, yarım yamalak yıkanmış vücudumu havluyla örtmeye çalışarak.

"Şalometyevo'da itfaiyeciyim. Bir itfaiye amirliğimiz var da orada..." diye cevapladı Romalı.

"Bana bu pusulayı yazan doktor kim?"

"Bizim tarımcıya misafirliğe gelmiş. Genç bir doktor. Nasıl bir talihsizlik başımızdaki, nasıl ki sormayın!"

"Kadın kim?"

"Kâtibin nişanlısı."

Aksinya kapının ardından bir ah çekti.

"Ne oldu?" (O sırada Aksinya'nın kapıya yaslandığı duyuldu.)

"Dün bir nişan töreni yaptılar. Nişandan sonra kâtip nişanlısını kızakla gezdirmek istedi. Kızağa çevik bir at koştu, nişanlısını bindirdi, doğru kapıya yöneldiler. Birden ata ne

olduysa öyle bir şahlandı ki yerinde, gelin hanım düşüp alnını avlu kapısının sövesine çarptı. Öyle bir fırlayıverdi ki. Bir talihsizlik ki, anlatması çok güç... Kendi canına kıymasın diye kâtibin yanından ayrılmıyorlar. Deliye döndü."

"Yıkanıyordum," dedim acıklı bir sesle. "Kadını niye getirmediler buraya?" Bu arada başımdan su dökerken sabun teknenin içine kaçtı.

"Mümkün değildi saygıdeğer doktor yurttaş," dedi itfaiyeci üzüntüyle, ellerini dua eder gibi birleştirerek, "mümkün değildi, kız ölürdü."

"Peki biz nasıl gideceğiz? Tipi var dışarıda!"

"Tipi azaldı, aslına bakarsanız tamamen dindi. Atlar peş peşe koşulu, çevikler de. Bir saate varırız."

Hafifçe sızlanıp tekneden çıktım. Öfkeyle iki kova su döktüm üstüme. Sonra ocağın önünde çömelip kafamı ocağa doğru uzattım az da olsa kurusun diye.

"Zatürree olacağım kesin. Böyle bir yolculuktan sonra krupöz pnömoni hem de. Hem ne yapacağım ki kıza? Mektuba bakılırsa bu doktor benden daha tecrübesiz... Altı aylık pratik haricinde ben de bir şey bilmiyorum. O ise benden de tecrübesiz. Görünüşe bakılırsa üniversiteyi daha yeni bitirmiş ve beni tecrübeli sayıyor."

Bunları düşünürken nasıl giyindiğimin farkına bile varmadım. Giyinmek de öyle kolay değildi: Pantolon ve gömlek, keçe çizmeler, gömleğin üzerine deri bir ceket, sonra palto, onun üzerine de koyun postu bir kürk, şapka, çanta, çantanın içine kafein, kâfur, morfin, adrenalin, pens, steril bandaj, şırınga, sonda, bir Browning tabanca, sigara, kibrit, saat, stetoskop...

Hava kararmış, gün çekilmiş olmasına rağmen köy çıkışına vardığımızda dışarısı artık korkutucu görünmüyordu. Kar yağışı sanki hafiflemişti ve bir yöne, sağdan sağdan, verevlemesine yağıyordu. İtfaiyecinin kafasındaki yığın önde koşulu atın sağrısını görmeme engel oluyordu. Atlar

gerçekten de çok çevikti, hızlarını almış ilerliyorlardı. Kızak çukurlara girdikçe havaya fırlıyordu. Oturduğum yere gömüldüm, hemen ısındım, krupöz pnömoni meselesini, kızın kafatasında belki bir kemiğin kırıldığını ve parçasının da beynine saplanmış olabileceğini düşündüm.

"İtfaiye atları mı bunlar?" diye sordum kürkün yakası arasından.

"Eee, hmmm..." diye mırıldandı arabacı hiç dönmeden.

"Doktor ne yaptı kıza?"

"Şey işte... eee, eee... Aslında... zührevi hastalıklar eğitimi almış..."

Tipi korudaki ağaçların arasında uğuldadı, yan tarafımızda ıslık gibi bir ses çıkarttı ve birden bastırdı. Beni sallamaya başladı, salladı, salladı... Ta ki kendimi Moskova'daki Sandunovski Hamamı'nda bulana dek... Düpedüz üzerimde mantoyla vestiyerdeydim ve tüm vücudum ter içinde kalmıştı. Ardından bir meşale yandı, hamamın içine bir yerlerden soğuk hava geldi, gözlerimi açtım, kan kırmızısı itfaiyeci miğferini gördüm ve yangın var sandım... Sonra ayıldım ve geldiğimizi anladım. I. Nikolay döneminde inşa edildiği anlaşılan, sütunlu beyaz bir binanın eşiğindeydim; etraf zifiri karanlıktı, itfaiyeciler karşıladı beni, başlarının üzerinde alevler dans ediyordu. Hemen sonra kürkümün önündeki aralıktan saatimi çıkarıp baktım ve saatin beş olduğunu gördüm. Gelişimiz bir değil, iki buçuk saat sürmüş olacaktı.

"Geri dönmem için atları bana verin," dedim.

"Emredersiniz," diye cevapladı arabacı.

Deri ceketin altında bandaja sarılmış gibi, yarı uykulu ve ıslak bir halde antreye girdim. Yandan lambanın ışığı vuruyor, ışık çizgisi renkli zemin üzerinde uzayıp gidiyordu. Koridordan pilileri yeni ütülenmiş kumaş bir pantolon giymiş, sarı saçlı, genç bir adam bana doğru koştu korku dolu gözlerle. Üzerinde büyük, siyah puanları olan beyaz kravatı yamulmuş, plastronu dışarı çıkmıştı, ama ceketi terziden yeni alınmış gibi yepyeni, pilileri metal gibi sertti.

Adam ellerini kollarını sallıyordu, kürküme yapıştı, beni kucaklayıp sarstı ve alçak sesle sızlanmaya başladı:

"Ah, doktor... Azizim... Çabuk... Ölüyor. Katili benim." Sonra yan tarafta bir yerlere baktı, gözlerini dehşet ve acıyla açtı, birine tekrar: "Katilim ben, katil..." dedi.

Sonra hıçkırıklara boğuldu, seyrelmiş saçlarına yapıştı, saçlarını çekti ve ben parmaklarına doladığı saç tellerini gerçekten de kopardığını gördüm.

"Kesin şunu," dedim ve elini kavradım.

Biri onu alıp uzaklaştırdı, o sırada birkaç kadın yanıma koştu.

Birisi kürkümü çıkarttı, döşemenin üzerinde telaşlı adımlar atarak beyaz bir yatağa getirdiler beni. Genç bir doktor sandalyeden kalktı beni karşılamak üzere. Bir an, bitkin ve şaşkın gözlerinde benim de onun kadar genç olmamdan dolayı küçük bir hayret belirtisi gördüm. Gerçekten de aynı kişinin iki ayrı portresi gibi benziyorduk birbirimize, hatta aynı yaştaydık da. Ancak daha sonra geldiğime öyle sevindi ki, sevincinden boğulacak gibiydi.

"Geldiğinize nasıl memnun oldum... Meslektaşım... İşte görüyorsunuz, nabız düşüyor. Ben zührevi hastalıklar doktoruyum aslında. Nasıl sevindim geldiğinize!"

Masanın üstündeki gazlı bez parçasının üzerinde bir şırınga ve içi sarı sıvı dolu birkaç ampul duruyordu.

Kapıdan kâtibin feryatları duyuluyordu, kapı örtüldü, beyazlar içinde bir kadın peyda oldu arkamda. Yatak odası loştu, lambanın yan tarafı yeşil bir parçayla kapatılmıştı. Yeşilimsi karanlıkta yastığın üzerinde kâğıt gibi beyaz bir yüz duruyordu. Sarı saçları tutam tutam aşağı sarkmış ve dağılmıştı. Burnu sivrilmişti, burun delikleri kandan pembeleşmiş pamuklarla tıkalıydı.

"Nabzı..." diye fısıldadı doktor.

Cansız düşmüş kolu aldım artık alıştığım bir hareketle, parmaklarımı koyduğum gibi irkildim. Parmaklarımın al-

tında zayıf ama sık nabız titreşimleri vardı, sonra gittikçe cılızlaşmaya başladı. Ölümü yakından gördüğüm zamanlardaki o tanıdık üşümeyi hissettim karın boşluğumda. Nefret ediyorum bundan. Ampulün ucunu kırmayı ve sarı sıvıyı şırıngaya çekmeyi güçbela başardım. İğneyi mekanik hareketlerle batırdım, kızın kolunun derisinin altına doğru ittirdim ama artık faydası yoktu.

Kızın altçenesi seğiriyordu, nefesi kesilir gibi oldu, sonra gevşedi ve soğuktan kasılmış gibi vücudu gerildi battaniyenin altında, sonra huzura erdi. Ve parmaklarımın altındaki son cılız nabız da gitti.

"Öldü," dedim doktorun kulağına.

Kır saçlı beyaz bir beden dümdüz battaniyenin üzerine yığılıp sarsılmaya başladı.

"Sakin ol, sakin," dedim bu beyazlı kadının kulağına, doktor ise acıyla kapıyı yöneldi.

"Mahvetti beni," dedi doktor çok kısık sesle.

Onunla şöyle yaptık: Ağlayan anneyi yatak odasında bırakıp hiç kimseye hiçbir şey söylemedik, kâtibi de uzakta bir odaya götürdük.

Orada ona:

"Eğer şimdi size sakinleştirici yapmamıza izin vermezseniz hiçbir şey yapamayız. Bize zorluk çıkartıyor, çalışmamıza engel oluyorsunuz!" dedim.

Nihayet kabul etti; usulca ağlayarak ceketini çıkardı, adamın nişan töreni için özel olarak satın aldığı yeni, şık gömleğin kollarını sıvadık ve morfin iğnesini yaptık. Doktor güya ona müdahale edecekmiş gibi yapıp ölen kadının yanına gitti, bense kâtibin yanında kaldım. Morfin beklediğimden çok daha hızlı etki etti. On beş dakika sonra sakinleşti, ağlaması kesildi ve uyuklamaya başladı, sonra gözyaşlarıyla ıslanmış yüzünü kollarının üzerine koydu ve uykuya daldı. Kargaşayı, ağıtları, fısıltıları ve sessiz ağlayışları duymadı.

"Dinleyin meslektaşım, şimdi gitmeniz sakıncalı. Kaybolabilirsiniz," dedi doktor sofada fısıldayarak. "Kalın, geceyi burada geçirin..."

"Hayır, kalamam. Ne olursa olsun gideceğim. Beni geri götüreceklerine söz verdiler."

"Evet, götürürler, ama bakın..."

"Bırakamayacağım üç tifolu hastam var, her gece görmem gerekiyor onları."

"Eh, bu durumda..."

Oracıkta saf alkole biraz su ekleyip içmem için bana verdi, ben de hemen bir parça jambonla birlikte içtim. Karnımda bir sıcaklık hissettim, içimdeki üzüntü de biraz olsun dindi. Son bir kez daha yatak odasına gittim, ölen kadına baktım, sonra kâtibin yanına uğradım, doktora bir ampul morfin bıraktım, giyinip sarındım ve sundurmaya çıktım.

Rüzgâr ıslık çalıyor, kar başlarını öne eğmiş duran atları kamçılıyordu. Ortalıkta bir meşale dolanıyordu.

"Yolu biliyor musunuz?" diye sordum ağzımı sararken.

"Tabii, biliyoruz," diye cevapladı arabacı üzüntüyle (artık kafasında miğferi yoktu), "ama geceyi burada geçirseydiniz..."

Şapkasının kulaklıklarından bile yola çıkmayı kesinlikle istemediği belli oluyordu.

"Kalmanız gerek," diye ekledi bir başkası, elinde deli gibi yanan bir meşaleyi tutarken, "yerler çok kötü durumda."

"On iki verst..." diye asık bir suratla homurdandım. "Gideriz. Durumu çok ciddi hastalarım var," deyip kızağa çıktım.

İtiraf ediyorum, aciz ve yararsız olduğum bu talihsiz yerde kalmayı dayanılmaz bulduğumu söylemedim.

Arabacı biçare, yerine yerleşti, gerindi, silkindi ve avlu kapısını geçtik hızlıca. Meşale, üzerine su serpilmiş veya düşmüş gibi gözden kayboldu. Fakat bir dakika sonra başka bir şey ilgimi çekti. Güçlükle başımı çevirdiğimde sadece meşa-

lenin yerinde olmadığını değil, Şalometyevo'nun da, içindeki yapıların da ortadan kaybolduğunu gördüm, sanki hepsi bir rüyaydı. Bu bende tatsız bir duygu yarattı.

"Bu çok tuhaf," diye yarı düşündüm yarı geveledim. Burnumu bir anlığına dışarı çıkarttım, ama hava o kadar kötüydü ki hemen içeri soktum yine. Tüm dünya bir yumak gibi sarmalanmış, her yönden çekiştiriliyordu.

Aklımda "Acaba geri mi dönsek?" diye bir fikir belirdi, ama bu fikri aklımdan kovup daha da çekildim kızağın tabanındaki samanların içine, kayıktaymışım gibi büzülüp gözlerimi kapattım. Birdenbire lambanın üzerinde yeşil bir bez parçası ve beyaz bir yüz belirdi. Hemen aklımda bir ışık yandı. "Kafatasının altında bir yerde bu kırık... Evet, evet... Öyle... Kesinlikle öyle!" diye bir kendinden eminlik uyandı içimde bunun doğru teşhis olduğuna yönelik. İyi fikir bu, ama neye yarar? Daha önce kimsenin işine yaramadığı gibi şimdi de bir işe yaramaz. Bu konuda yapılacak hiçbir şey yok! Ne kör bir talih bu! Yaşam ne anlamsız ve korkunç! Tarım uzmanının evinde neler olacak şimdi? Düşünmesi bile korkunç ve acı verici! Sonra kendim için üzülmeye başladım: Ne de zordu hayatım... Şimdi herkes uyuyor, ocakları gürül gürül yanıyordur, ama ben yine yıkanamadım bile. Tipi almış, yaprak gibi savuruyor beni. Şimdi eve gidince yine biri gelir, yine kim bilir nereye götürür beni?.. Zatürreeye yakalanıp burada bir başıma öleceğim... Kendi kendime böyle acıyarak karanlığa gömüldüm, bu durum ne kadar sürdü farkında değilim. Rüyamda öyle banyoya falan da girmedim, çünkü çok üşümüştüm. Daha çok, daha çok üşüdüm.

Gözlerimi açtığımda önümde birinin sırtının karaltısını gördüm, sonra anladım ki ilerlemiyor, olduğumuz yerde duruyorduk.

"Geldik mi?" diye sordum uyku sersemi gözlerimi fal taşı gibi açarak.

Arabacı üzüntüyle yerinden kalktı, aşağı indi, rüzgârdan oraya buraya savruluyormuş gibi görünüyordu. Ve tüm o önceki saygısının dışına çıkarak:

"Geldik ya!.. Onları dinlememiz gerekiyordu. Bak ne oldu işte! Atlar da biz de mahvolacağız!" dedi.

"Yolu mu kaybettin yoksa?" dedim. Sırtımdan aşağı buz gibi ter aktı.

"Yol mu? Ne yolu olacak burada?" diye cevapladı harap bir sesle arabacı. "Artık nereyi görebilirsek orası yolumuz. Yol gözden kayboldu. Dört saattir gidiyoruz, nereye gittiğimiz meçhul... Yapacak başka bir şey yok..."

Dört saat... Kımıldanmaya başladım, elimle saatimi yokladım, kibrit çıkardım. Ne diye çıkardıysam. Bir faydası yoktu, kibritlerin hiçbiri ışıtmıyordu ortalığı. Çakıyorsun, parlıyor ve bir anlığına yanıp sönüveriyor.

"Dört saat kadar, diyorum," dedi arabacı, sesi cenazede gibiydi. "Şimdi ne yapacağız?"

"Neredeyiz şimdi?"

Sorduğum soru o kadar saçmaydı ki arabacı cevap vermeyi bile lüzumlu görmedi. Orada burada dolaştı, ama bazen bana o hareketsiz duruyormuş da ben kızağın içinde dönüp duruyormuşum gibi geliyordu. Güçbela çıktım kızaktan ve dizlerime kadar kara battığımı fark ettim. Arkadaki at karnına kadar kar yığınının içine gömülmüştü. Yelesi saçını açık bırakmış bir kadının saçları gibi dökülüyordu.

"Atlar kendi kendilerine mi durdu?"

"Evet. Eziyet çekiyorlar..."

Birden okuduğum bir öyküyü hatırladım ve nedense Lev Tolstoy'a karşı bir kızgınlık duydum.

"Yasnaya Polyana'da rahatı yerindeydi tabii," diye düşündüm. "Herhalde biri ölüyor diye kimse çağırmamıştır onu."

İtfaiyeci ve kendim için üzülmeye başladım. Sonra yine müthiş bir korku nöbetine kapıldım. Ama bunu bastırmayı başardım.

"Korkaklık bu..." diye mırıldandım dişlerimin arasından.

Ve içime yoğun bir enerji doldu.

"Bak," dedim dişlerimin donduğunu hissederek, "Ümitsizliğe mahal vermek yok, yoksa cehennemin dibini boylayacağımız kesin. Biraz durdular, dinlendiler. Gitmemiz lazım. Siz gidin, atın gemini alın, ben de dizginlere geçeyim. Bu kar yığınından çıkmamız gerek, yoksa gömüleceğiz içine."

Şapkanın kulaklarından umutsuzluk görülüyordu, ama yine de arabacı ileriye doğru atıldı ve bata çıka öndeki ata ulaştı. Oradan çıkışımız oldukça uzun sürecek gibi görünüyordu. Tipinin bembeyaz, kuru karları gözlerimin önüne geldikçe bir karaltıya dönüşüyordu arabacı.

"Deh," diye inildedi arabacı.

"Yürü! Deh!" diye bağırdım, dizginleri şaklattım.

Atlar ufak ufak kımıldandı, yürümeye başladı. Kızak, dalgaların arasındaymış gibi sallanıyordu. Arabacı bir çıkıyor, bir batıyordu ileri doğru atıldıkça.

On beş dakika sonra kızağın ayaklarının zemine çıkmışız gibi gıcırdadığını hissetmeme kadar bu şekilde hareket ettik. Atların arka toynaklarının görünüp kaybolmaya başladıklarını görünce içim sevinçle doldu.

"Burada kar ince, yol!" diye seslendim.

"Ho... ho..." dedi arabacı. Düşe kalka yanıma geldi ve arabaya çıktı.

"Burası yol sanırım," dedi sevinçle, sesinde bir titreme dahi işitiliyordu arabacının. "Tekrar kaybetmezsek tabii... Haydi, rastgele!"

Yerlerimizi aldık. Atlar daha hızlı ilerlemeye başladı. Tipi iyice zayıflamaya başlamıştı, yani bana öyle geliyordu. Ama yukarıda ve dört bir yanda sisten başka bir şey görünmüyordu. Artık hastaneye gitmeyi umut etmeyi bırakmış, neresi olursa gitmek istiyordum. Yol barınacak bir yere çıkarırdı illaki.

Atlar birdenbire silkindiler, ayakları daha bir canlı gitmeye başladı. Nedenini bilmesem de sevindirmişti bu beni.

"Yakınlarda bir köy olduğunu hissetmiş olmasınlar?" diye sordum.

Arabacı cevap vermedi. Kızağın içinde doğruldum, etrafa bakınmaya başladım. Tuhaf, kasvetli ve ürkütücü bir ses duyuldu karanlığın içinde bir yerlerde, fakat birden kesildi. Nedense huzursuz oldum ve kâtibin kafasını kollarımın arasına aldığımda ince ince inleyişleri geldi aklıma. Sağımda siyah bir nokta fark ettim birden, büyüyüp siyah bir kediye dönüştü, sonra daha da büyüdü ve yakınlaştı. İtfaiyeci aniden başını bana doğru çevirdi –bu arada çenesinin titrediğini gördüm– ve sordu:

"Gördünüz mü, doktor?"

Atlardan biri sağa, diğeri sola çekiştirmeye başladı, itfaiyeci bir anda geriye doğru dizlerimin üzerine düştü, bir inilti kopardı, doğruldu ve geriye yaslanmaya, dizginlere asılmaya başladı. Atlar burunlarından hızlı hızlı nefes alıp koştururken kar yığınlarını kaldırıp savuruyor, düzgün değil, sarsıla sarsıla gidiyorlardı.

Benim de birçok kez vücudumu titreme aldı. Kendimi yukarı doğru çekerken, bir elimi paltomun içine sokup tabancamı çıkardım ve yedek şarjörü evde unuttuğum için kendime lanet okudum. Hayır, gecelemeyi kabul etmedim tamam da, ne diye yanıma bir meşale almadım ki? Bir gazetede talihsiz itfaiyeciyle hakkımızda yazılmış kısa bir haber geldi gözümün önüne.

Kedi yaklaştıkça bir köpeğe dönüştü, kızaktan biraz uzaktaydı. Başımı çevirdim ve kızağın arkasında bize iyice yakınlaşmış ikinci bir dört ayaklı mahluk gördüm. Sivri kulakları olduğuna ve kızağın arkasından parke döşemenin üzerinde yürüyor gibi rahat ilerlediğine yemin edebilirim. Onun bu azminde korkutucu ve küstahça bir şey vardı. "Acaba bir sürü mü, yoksa sadece iki taneler mi?" diye dü-

şündüm ve "sürü" sözcüğüyle sanki başımdan aşağı kaynar su döküldü, kürkümün altından ayaklarıma kadar inip parmaklarımın buzunu çözdü.

"Daha sıkı tutun ve atları durdur, şimdi ateş edeceğim," dedim kendime yabancı gelen bir sesle.

Arabacı cevap olarak yalnızca inledi ve kafasını omuzlarına çekti. Gözlerim kamaştı, sonra sağır edici bir silah sesi. Sonra ikinci ve üçüncü bir kez daha... Kızağın dibinde kaç dakika sarsıldım, hatırlamıyorum. Atların yabani, tiz kişnemelerini duyuyordum, tabancayı sıkıca kavramıştım, kafamı bir şeye çarptım. Samanların içinden çıkmaya çalışıyor ve ölüm korkusu içinde göğsümün üzerinde birdenbire beliren bu koca, kuvvetli şey ne diye düşünüyordum. Parçalanmış bağırsaklarım hayalimde canlanıyordu.

O sırada arabacı bağırdı: "Ha, işte... İşte orada... Aha! Tanrım! Dayanın, az kaldı!.."

Sonunda ağır koyun postunu alt etmeyi başarıp ellerimi kurtardım, ayağa kalktım. Artık ne arkamızda ne yan taraflarımızda kara mahluklar vardı. Kar epey hafiflemişti artık ve makul bir seviyede yağıyordu. Seyrelmiş kar perdesinin arasından, binlercesinin içinden seçebileceğim büyüleyici bir ışık, hatta şimdi ne olduğunu anladığım bir ışık parlıyordu. Hastanemin feneriydi bu. Ardında da karanlık bir kale gibi görünen bina... "Evim, saraydan daha güzel..." diye geçirdim içimden ve birden aşırı sevinçle ileriye, kurtların gözden kaybolduğu yöne doğru iki el daha ateş ettim tabancayla.

İtfaiyeci takdire şayan bir plana sahip iki katlı doktor dairesinin alt bölümündeki merdivenlerin ortasında duruyordu, ben bu merdivenlerin üst kısmındaydım, Aksinya da üzerinde gocuğuyla aşağıda duruyordu.

"Kusura bakmayın ama bir daha böyle bir yolculuk..." dedi arabacı, lafını bitirmeden bardağındaki sulandırılmış alkolü bir dikişte devirdi ve korkunç bir hırıltı çıkarttı. Sonra Aksinya'ya döndü, kollarını vücudunun elverdiği kadar açarak ekledi:

"Öyle büyüklerdi ki..."

"Kadın öldü mü? Kurtaramadınız mı?" diye sordu Aksinya bana.

"Öldü," diye cevap verdim kayıtsız bir tavırla.

On beş dakika sonra sessizlik çöktü. Alt katın ışığı söndü. Ben yukarıda tek başıma kaldım. Nedense kesik kesik bir kahkaha attım, gömleğimin düğmelerini açtım, sonra tekrar ilikledim, kitaplığa gittim, bir cerrahi elkitabı aldım, kafatası içindeki kırıklar hakkında bir şeylere bakmaya niyetlendim, sonra bıraktım kitabı.

Soyunup battaniyenin altına girdiğimde otuz saniye kadar bir titreme aldı vücudumu, sonra durdu ve tüm vücuduma yayıldı sıcaklık.

"Bana altın madalya taksanız..." diye mırıldandım uyuklarken, "yine de gitmem..."

"Gidersin... Ah, gidersin..." diye uğuldadı tipi alaycı bir tonda.

Çatının üzerinde gümbürdedi, sonra bacanın içinde gürüldedi ve bacadan çıkıp pencerenin önünde hışırdadı ve kayboldu.

"Gidersin... gi-der-sin..." diye vuruyordu saat, ama sesi yavaş yavaş azaldı.

Sonrası yok. Sessizlik. Uyku.

*Çelik Soluk Borusu**

Öyle bir başıma kalmıştım. Etrafımda uçuşan karla dolu kasım karanlığı, kara batmış bir ev, bacalardaysa bir uğultu vardı. Yirmi dört yıllık hayatım boyunca büyük şehirde yaşamıştım ve tipinin sadece romanlarda uluduğunu sanıyordum. Meğer gerçekten de uluyormuş.

Akşamlar burada inanılmayacak kadar uzun. Mavi abajurun altındaki lamba siyah cama yansıyordu, bense sol tarafımda parlayan yansımaya bakarak hayal kuruyordum.

Kasabayı hayal ediyordum, kırk verst uzağımdaki kasabayı. Buradan kaçıp oraya gitmeyi çok istiyordum. Orada elektrik ve dört doktor vardı, bir mevzu söz konusu olduğunda onlara bir şeyler danışabilirdim ve hiçbir şey o kadar da korkunç olmazdı. Ama kaçmak mümkün değildi ve zaman zaman bunun korkaklık olduğunu kendim de fark ediyordum. İşte özellikle bu yüzden tıp fakültesinde okumuştum.

"Ama ya bir kadın getirirlerse, bir de kadın ters doğum yapacak olursa? Yahut diyelim ki boğulmuş fıtığı olan biri gelirse ne yaparım? Söyleyin lütfen. Kırk sekiz gün önce dereceyle bitirdim üniversiteyi ama derece başka bir şey, fıtık başka... Bir keresinde bir profesörü boğulmuş fıtık ameliyatı

İlk kez 1925 yılında, *Krasnaya Panorama* (Kızıl Görünüm) dergisinin 33. sayısında tefrika edilmiştir. (e.n.)

yaparken görmüştüm. O ameliyat ediyor, ben de oturuyordum amfide. Ve sadece..."

Fıtığı düşününce sırtımdan aşağı soğuk terler aktı birçok kez. Her akşam elimde çay, aynı pozisyonda oturuyordum. Sol elimin altında doğumla ilgili tüm elkitapları, en üstte de Döderlein'ın küçük elkitabı duruyordu. Sağımda cerrahi operasyonlar hakkında farklı farklı on cilt resimli kitap, oflaya poflaya sigara içiyor, soğuk siyah çayımı yudumluyordum.

Bir keresinde uykuya dalmışım. O geceyi çok iyi hatırlıyorum. 29 Kasım'dı. Kapıdaki gümbürtüyle uyandım. Beş dakika geçmedi ki, gözlerimi o kutsal cerrahi kitaplarından ayırmadan pantolonumu giyiyordum yine. Avludan gelen kızak gıcırtılarını duyuyordum. Kulaklarım aşırı hassaslaşmıştı. Aksi gibi bir de fıtıktan, anne karnında ters dönmüş bebekten daha kötü bir şey çıktı: Nikolski Bölge Hastanesi'nde bana gecenin on birinde küçük bir kız çocuğu getirmişlerdi. Hastabakıcı alçak sesle:

"Zayıf bir kız, ölüyor... Lütfen doktor, hastaneye alalım," dedi.

Hastane avlusunu geçip, girişteki göz kırpıştıran gaz lambasına doğru hipnotize olmuş gibi gittiğimi hatırlıyorum. Bekleme odasının ışıkları çoktan yanmış, tüm yardımcılarım giyinmiş ve önlükleri üzerlerinde beni bekliyorlardı. Henüz genç fakat çok kabiliyetli sağlık memuru Demyan Lukiç ile iki tecrübeli ebe, Anna Nikolayevna ve Pelageya İvanovna. Ben de hepi topu daha iki ay önce mezun olmuş ve Nikolski Hastanesi idaresinden sorumlu olarak atanmış yirmi dört yaşında bir doktordum.

Sağlık memuru ciddiyetle kapıyı açtı ve bir anne içeri girdi. Keçe çizmeleriyle kayarak içeri girerken uçuyormuş gibiydi, şalının üzerindeki karlar da henüz erimemişti. Kucağında taşıdığı bohçanın içinden de düzenli tıslamalar, ıslığa benzer sesler geliyordu. Kadın yüzünü buruşturmuş, sessizce ağlı-

yordu. Gocuğunu ve başörtüsünü çıkartıp elindeki bohçayı açtığında kucağındakinin üç yaşlarında küçük bir kız çocuğu olduğunu gördüm. Ona baktım ve küçük kızın güzelliği karşısında cerrahi operasyonları, yalnızlığımı, üniversitede edindiğim faydasız bilgi yığınını unuttum. Nasıl desem, neyle karşılaştırsam ki? Böyle çocukları yalnızca şekerleme paketlerinin üzerlerinde görürsünüz. Saçlarında olgun çavdar renginde doğal, koca koca bukleler vardı. Gözleri iri, koyu mavi renkte, yanakları oyuncak bebeklerinki gibiydi. Melekleri böyle çizerlerdi. Fakat gözlerinin derinliklerinde tuhaf bir bulanıklık yer etmişti, bunun korku olduğunu anladım. Nefes alamıyordu, "Bir saat sonra ölecek," diye düşündüm gayet kendimden emin bir şekilde ve kalbim acıyla sıkıştı.

Aldığı her nefesle boğazında çukurlar oluşuyor, damarları şişiyor ve yüzü pembeden soluk leylak rengine dönüyordu. Bu renklerin ne anlama geldiğini hemen anlayıp değerlendirdim. O an durumun ne olduğunu kavrayıp ilk kez tanı koydum, tamamen doğru bir tanı. Daha da önemlisi onca tecrübesi olan ebelerle aynı anda koymuştum bu tanıyı: "Kız kuşpalazı olmuş. Boğazı çeperlerle tıkanmış ve yakında tamamen kapanacak..."

"Kaç gündür hasta çocuk?" diye sordum yardımcılarımın endişeli sessizliği arasından.

"Beş gün oldu, beşinci gün..." dedi anne ve ölgün gözleriyle derin derin baktı bana.

"Difteri," dedim dişlerimin arasından sağlık memuruna, anneye de:

"Aklın neredeydi? Neredeydi?" dedim.

O sırada arkamdan ağlamaklı bir ses duyuldu:

"Beş gün, azizim, beş gün!"

Arkamı döndüm ve yuvarlak yüzlü, başörtülü yaşlı bir kadının sessizce içeriye girdiğini gördüm. "Bu kocakarılar hepten silinip gitse yeryüzünden ne iyi olurdu!" diye düşündüm hüzünle ve tehlikeyi sezerek:

"Sen sus kocakarı, işimi engelliyorsun," dedim ve anneye de yine aynı sözleri tekrarladım:

"Aklın neredeydi ha? Beş gündür neredeydi?"

Anne birden ani bir hareketle küçük kızı kocakarıya verip dizlerinin üzerine çöktü önümde.

"Bir damla verin ona," dedi alnını yere kapayarak, "ölürse kendimi asarım."

"Ayağa kalk hemen," diye cevap verdim, "yoksa seninle konuşmaya bile tenezzül etmeyeceğim."

Anne hemen ayağa kalktı genişçe eteğini sürüyerek, küçük kızı ninesinden aldı ve sallamaya başladı. Kocakarı kapı sövesine dönüp dua etmeye başladı, kızın nefes alışı iyice yılan tıslamasına döndü bu arada. Sağlık memuru:

"Hepsi böyle yapıyor... Milletimiz böyle," dedi ve o arada bıyıklarını burdu.

"Ölecek mi yani, ne olacak?" diye sordu anne öfkeyle bana bakarak.

"Ölecek," dedim alçak sesle ve kati bir tonla.

O sırada kocakarı eteğiyle gözlerini silmeye başladı. Anne de çirkin bir sesle bana bağırıyordu:

"Damla ver, damla, yardım et ona!"

Beni neyin beklediğini açıkça görmüştüm ve sert tavrımı değiştirmedim.

"Ne damlası vereyim ona? Söylesene. Kız boğuluyor, boğazı çoktan kapanmış. Kızı beş gündür on beş verst ötemden getirmeyip mahvetmişsin. Şimdi ne yapmamı istiyorsun?"

"Orasını sen bileceksin," diye mızıldandı kocakarı sol omzumun üzerinden yapmacık bir sesle ve o anda kadından nefret etmeye başladım.

"Kes sesini!" dedim ve sağlık memuruna dönerek kızı almasını söyledim. Anne kızı ebeye verdi, kız debelenmeye başladı, çığlık atmak ister gibi bir hali vardı, ama sesi çıkmıyordu. Annesi kızı korumak için atıldı, ama onu uzaklaştırdık ve ben de o arada gaz lambasının ışığıyla kızın

boğazına bakmayı başardım. O zamana kadar hafif, kayda değer olmayan vakalar dışında difteriye hiç rastlamamıştım. Boğazında pütürlü, titreyen beyaz bir şey vardı. Kız birden nefes verdi ve yüzüme tükürük sıçrattı, ama nedense kafamdaki düşüncelerle meşgul olduğumdan korkup gözümü bile kırpmadım.

"Al işte!" dedim kendi sakinliğime şaşırarak. "Olacağı buydu. Artık çok geç. Kız ölüyor. Ameliyattan başka yapılacak hiçbir şey yok." Bunu söylediğim için dehşete düştüm, ama söylemeden de edemedim. "Ya kabul ederlerse?" diye bir düşünce beliriverdi aklımda.

"Nasıl olacak o?" diye sordu annesi.

"Kızın boğazının alt tarafına bir kesik atıp gümüş bir boru takarak nefes almasına imkân vermek gerekiyor. O zaman belki kurtarırız onu," diye açıklama yaptım.

Anne bir deliye bakar gibi baktı bana, kıza kollarıyla siper oldu. Kocakarıysa tekrar dırdır etmeye başladı:

"Ne diyorsun sen! Ne kesmesi! Boğazını hem de ha!"

"Git buradan kocakarı," dedim kadına nefretle. "Kâfur verin hastaya," dedim sağlık memuruna.

Annesi şırıngayı görünce kızı vermeyecek oldu, ama bunun korkulacak bir şey olmadığını anlattık ona.

"Belki ona bir faydası dokunur bunun, değil mi?" diye sordu anne.

"Pek değil."

O an kadının gözlerinden yaşlar boşandı.

"Kes ağlamayı," dedim, saatimi çıkarttım ve ekledim: "Düşünmek için beş dakikanız var. Kabul etmezseniz, beş dakika sonra yapacak bir şeyim kalmaz."

"Kabul etmiyorum," dedi anne kesinkes.

"Rızamız yoktur!" diye ekledi kocakarı.

"Peki, nasıl isterseniz," dedim alçak sesle ve "İşte, bu kadar! Benim için daha iyi. Ben söyledim, teklifimi yaptım, ebelerin şaşkın gözlerine de bak. Onlar kabul etmedi, ben de

kurtuldum bu işten," diye düşünürken bana ait olmayan bir ses benim ağzımdan konuştu: "Ne oluyor, delirdiniz mi siz? Nasıl kabul etmezsiniz? Kızı ölüme terk ediyorsunuz. Kabul edin. Hiç acımanız yok mu sizin?"

"Hayır!" diye bağırdı anne tekrar.

İçimden "Ne yapıyorum ben? Kızı boğazlayacağım yahu," diye geçiriyor ama şöyle diyordum:

"Hadi, çabuk kabul edin! Kabul edin! Tırnakları morarmaya başladı bile, bakın!"

"Hayır! Hayır!"

"Pekâlâ. Onları bekleme odasına götürün, orada otursunlar."

Kadınları yarı karanlık koridordan bekleme odasına götürdüler. Kadınların ağlamalarını ve kızın hırıltısını duyuyordum. O sırada sağlık memuru döndü ve "Kabul ediyorlar!" dedi.

İçim büsbütün buz kesti ama kesin bir sesle:

"Çabuk neşteri, makası, çengelleri ve bir de sondayı sterilize edin!" dedim.

Bir dakika sonra fırtınanın kar tanelerini bir şeytan gibi uçuşturup yüzüme çarptığı bahçeden geçerek odama koştum ve dakikaları sayarken bir kitaba sarıldım, sayfalarını çevirip trakeotomiyi gösteren bir çizim buldum. Çizimdeki her şey basit ve anlaşılırdı: Boğaz açılıyor, neşter soluk borusuna batırılıyordu. Ardından metni okumaya başladım ama hiçbir şey anlamadım, kelimeler sanki gözümün önünde zıplıyor gibiydi. Trakeotominin nasıl yapıldığını daha önce hiç görmemiştim. "Artık çok geç," diye düşündüm, üzülerek mavi ışığa, gösterişli çizime baktım ve üzerime zor, korkutucu bir işin yığılmış olduğunu hissettim, sonra tipinin farkına bile varmadan tekrar hastaneye döndüm.

Bekleme odasında uzun, geniş etekli bir karaltı dibime kadar geldi ve sızlanmaya başladı:

"Nasıl olur azizim, küçük bir kızın boğazını nasıl kesersiniz? Mantıklı mı bu yaptığınız? O aptal kadının teki, o yüzden kabul etti. Ama benim rızam yok. Damla verip iyileştirecekseniz kabulümdür, ama kesmenize rızam yok."

"Alın şu kocakarıyı!" diye bağırdım ve hiddetle ekledim: "Aptal olan sensin! Sen! Akıllı olan o! Hem sana bir şey soran olmadı! Defol, alın bunu buradan!"

Ebe kadın sıkıca tutarak yaşlı kadını odadan dışarı attı.

"Hazır!" dedi sağlık memuru birden.

Küçük ameliyathaneye girdik ve parlak aletleri, göz kamaştıran lambayı, muşambayı sanki bir tül perdenin arkasındaymış gibi gördüm. Son kez kızı ellerinden güçbela alınan kadının yanına gittim. Ağlamaktan çatallaşan sesiyle: "Kocam burada değil. Şehirde. Gelip ne yaptığımı öğrenince öldürecek beni!" dedi yalnızca.

"Öldürecek," diye tekrarladı kocakarı dehşetle bana bakarak.

"Ameliyathaneye girmelerine izin vermeyin," diye emrettim.

Ameliyathanede yalnız kalmıştık. Personelim, ben ve Lidka, yani küçük kız. Çıplak halde ameliyat masasının üzerinde oturuyor ve sessizce ağlıyordu. Kızı masaya yatırdılar, hareket edemeyeceği bir duruma getirdiler, boğazını yıkadılar, üzerine iyot sürdüler, ben de elime neşteri aldım. Bu arada "Ne yapıyorum ben?" diye düşünüyordum. Ameliyathane çok sessizdi. Neşteri kaldırdım ve şişmiş, beyaz boğaza dikine bir kesik açtım. Tek bir damla bile kan akmadı. Neşteri ikiye ayrılmış derinin arasında ortaya çıkan beyaz şeridin üzerinden bir kez daha geçirdim. Yine tek bir damla bile kan akmadı. Usul usul, atlaslardaki çizimleri hatırlamaya çalışarak kalın sonda yardımıyla ince dokuları ayırmaya başladım. Hemen sonra yarığın altından bir yerlerden koyu renkli kan fışkırdı ve aniden tüm yarığı doldurup boyna doğru akmaya başladı. Sağlık memuru tamponla boynu silmeye başladı ama kan dinmiyordu. Üniversitede gördüğüm

ne varsa hatırlayarak penslerle yarığı sıkıştırmaya başladım ama bir işe yaramıyordu. Vücudum buz kesmiş, alnım terlemeye başlamıştı. İçimi derin bir pişmanlık kaplamıştı, neden tıp fakültesine gitmiş, neden bu ücra yere gelmiştim ki? Öfkeyle karışık bir ümitsizlikle pensleri yarığın çevresine rastgele yerleştirip yarığı kapattım ve kanama durdu. Gazlı bez parçalarıyla yarığı temizledik. Yarık artık temiz ve büsbütün anlaşılmaz bir şekilde önümde duruyordu. Ortada soluk borusu falan yoktu. Çizimlerdeki hiçbir yarık da benim önümdekine benzemiyordu. Yarığı iki üç dakika boyunca önce neşter, sonra sonda yardımıyla, mekanik ve anlamsız hareketlerle eşeleyerek soluk borusunu aradım. İkinci dakikanın sonuna doğru bulmaktan ümidi kestim. "Tamam, bitti," diye düşündüm, "niye yaptım ki bunu? Ameliyatı önermeseydim Lidka huzurlu bir şekilde ölecekti dinlenme odasında, şimdiyse yarılmış bir boğazla ölecek ve ben de kimseye onun her koşulda öleceğini, ona zarar vermek istemediğimi ispatlayamayacağım." O sırada ebe sessizce alnını siliyordu. "Neşteri bırakıp bundan sonra ne yapacağım bilmiyorum de," diye düşündüm ve annenin gözleri geldi gözümün önüne. Neşteri tekrar elime aldım ve Lidka'ya faydasız, sert ve derin bir çizik attım. Dokular açıldı ve beklenmedik şekilde soluk borusu ortaya çıktı.

"Kancalar!" dedim boğuk bir sesle.

Sağlık memuru kancaları bana uzattı. Birini bir taraftan, diğerini öbür taraftan tutturup, bir diğerini de sağlık memuruna geri verdim. Artık gördüğüm tek şey soluk borusunun griye çalan halkalarıydı. Keskin bir neşteri soluk borusuna batırdım ve kalakaldım. Soluk borusu yarığın dışına doğru çıkıyordu. Bir an sağlık memurunun aklını yitirdiğini düşündüm: Aniden soluk borusunu çekmeye başlamıştı. Arkamda, ebelerin ikisi de nefes nefese kalmıştı. Sonra kafamı kaldırdım ve neler olduğunu anlamaya başladım. Görüldüğü kadarıyla sağlık memuru havasızlıktan bayılmış, bir elinden

de kancayı bırakmadığından soluk borusunu yırtıyordu. "Her şey bana karşı, hay kör talihim," diye geçirdim içimden, artık hiç kuşkusuz parçalıyorduk küçük kızı; birden korkunç bir düşünce belirdi zihnimde: "Eve gider gitmez kendimi vuracağım..." Hemen sonra kıdemli ebe –anlaşılan epey tecrübeliydi– sağlık memurunun üzerine atılıp elindeki kancayı aldı, bu arada da dişlerini sıkarak:

"Siz devam edin doktor," dedi.

Sağlık memuru bir çarpma sesiyle yere düştü, bir yerini vurdu, fakat biz hiç oralı olmadık. Neşteri kızın soluk borusuna sapladım, sonra açtığım boşluğa gümüş bir boru yerleştirdim. Boru güzelce yerine oturdu, ancak Lidka hâlâ hareketsiz yatıyordu. Hava olması gerektiği gibi boğazından geçmiyordu. Derin bir nefes alıp şöyle bir durdum. Artık yapacak hiçbir şeyim yoktu. Tıp fakültesine girmemin düşüncesizlik olduğunu itiraf etmek, birilerinden af dilemek istiyordu canım. Etrafta sessizlik hâkimdi. Lidka'nın morardığını gördüm. Artık her şeyi bırakıp ağlamak istiyordum ki Lidka birden şiddetle silkindi, borunun içinden oluk oluk tiksindirici pıhtılar çıktı ve hava bir ıslık sesiyle boğazına girdi. Ardından kız nefes aldı ve böğürmeye başladı. O an sağlık memuru benzi atmış ve terli bir şekilde tekrar ayağa kalktı, dehşetle aval aval kızın boğazına baktı ve dikiş atmama yardım etti.

Gözlerimin önünü bürüyen ter damlaları arasından rüyada gibi ebelerin mutlu yüzlerini gördüm. İçlerinden biri, "Harika bir ameliyat gerçekleştirdiniz doktor," dedi.

Benimle alay ettiğini sanıp yüzüne keyifsiz bir şekilde, göz ucuyla baktım. Sonra kapı açıldı ve içeriye temiz hava doldu. Lidka'yı çarşafla dışarı taşıdılar ve annesi göründü kapının önünde. Vahşi bir hayvan gibi bakıyordu gözleri.

"İyi mi?" diye sordu. Ses tonunu duyduğumda soğuk bir ter aktı sırtımdan aşağı ve eğer Lidka masada kalsaydı neler olabileceğini ancak o zaman düşündüm. Fakat çok sakin bir sesle cevapladım:

"Sakin olun. Yaşıyor. Umarım yaşayacak da. Ancak boruyu çıkartana kadar tek kelime konuşamayacak, ama bunda korkulacak bir şey yok."

Tam o anda kocakarı yerden biter gibi peyda oldu, kapı koluna, bana ve tavana doğru haç çıkardı. Bu sefer sinirlenmedim ona. Dönüp Lidka'ya kâfur verilmesini ve kızın başında sırayla nöbet tutulmasını emrettim. Sonra avludan geçerek kendi odama gittim. Hatırlıyorum da, odamda mavi bir ışık yanıyordu. Bir yerde Döderlein, etrafta da bir sürü kitap saçılıydı. Kanepeye doğru gittim, üzerimde kıyafetlerimle uzandım ve ne var ne yoksa aklımdan çıkardım. Uykuya daldım, rüyamda bile bir şey görmedim.

Bir ay geçti, bir ay daha... Bir sürü şey gördüm, Lidka'nın soluk borusundan daha kötü bir vakayla bile karşılaştım. Hatta onu da unuttum. Dışarıda kar yağıyor, hasta sayısı her geçen gün daha da artıyordu. Bir gün –artık yeni yıla girmiştik– bir kadın geldi muayenehaneme, lahana gibi kat kat sarınmış bir kız çocuğunun elinden tutuyordu. Kadının gözleri parlıyordu. Şöyle bir baktım ve tanıdım.

"Aa, Lidka! Nasılsın?"

"Çok iyi."

Annesi boğazını açarken, Lidka utanıyor, korkuyordu, ama o arada çenesini kaldırıp boğazına bakmayı becerdim. Pembe boğazının üzerinde dikey kahverengi bir yara izi ve iki ince çapraz dikiş izi vardı.

"Her şey yolunda," dedim, "artık gelmenize gerek yok."

"Sağ olun, doktor, çok sağ olun," dedi anne ve Lidka'ya da "Amcaya teşekkür et bakayım!" diye buyurdu.

Fakat Lidka'nın bana hiçbir şey söylemeye niyeti yoktu. Ondan sonra bir daha hiç görmedim onu. Unutmaya başladım. Hasta sayım da iyice arttı. Yüz on hasta aldığım gün oldu. Sabah dokuzdan akşam sekize kadar çalışmaya başlamıştık. Bir akşam ayakta zar zor durarak önlüğümü çıkardım. Kıdemli ebe-hemşire şöyle dedi:

"Bu kadar çok hastanızın olmasını trakeotomiye borçlusunuz. Köylerde ne diyorlarmış biliyor musunuz? Lidka'nın boğazının yerine çelikten bir boğaz koyup dikmişsiniz. Kızı görmek için özellikle o köye gidiyormuş insanlar. Ününüz yayılmış işte doktor, kutlarım."

"Çelik boğazla mı yaşıyormuş güya?" diye sordum.

"Evet, öyle. Ama gerçekten fevkaladeydiniz. Çalışırken öyle soğukkanlısınız ki, pes doğrusu!"

Her nedense, "Hmm, evet... Öyleyimdir, hiç telaş etmem," dedim, yorgunluktan kızarıp bozaramıyordum bile, ancak bakışlarımı kaçırabildim. Sonra vedalaşıp odama gittim. Lapa lapa yağan kar her yeri kaplamıştı. Fener yanıyordu, evim sessiz, huzurlu ve muhteşem görünüyordu. Ve tek isteğim uyumaktı.

*Zifiri Mısır Karanlığı**

Tüm dünya nereye kayboldu böyle benim doğum günümde? Nerede Moskova'nın elektrikli sokak lambaları? İnsanlar, gökyüzü nerede? Hiçbir şey yok pencerelerin ardında! Karanlık dışında...

İnsanlardan kopmuş haldeyiz. Bize en yakın gazlı sokak feneri dokuz verst uzaktaki tren istasyonunda. Orada bir yerde titreşiyordur herhalde tipi yüzünden. Gece yarısı treni bir uğultuyla doğruca Moskova'ya gidiyor, kara gömülü unutulmuş istasyonda durmaya gerek dahi duymuyordur yol mecbur bırakmadıkça.

En yakın elektrikli sokak lambası kırk verst ötede, şehirde. Orada hayat tatlı. Sinema var, dükkânlar var... Tipi kırsal bölgede fırıl fırıl dönüp uğuldarken, belki de beyazperdede sazlar rüzgâra boyun eğiyor, palmiyeler sallanıyor, tropik bir ada bir anlığına görünüp kayboluyordur...

Bizse yalnızız.

"Mısır karanlığı**," diye belirtti sağlık memuru Demyan Lukiç, jaluziyi aralayıp.

İlk kez 1925 yılında *Meditsinskii Rabotnik* (Tıp İşçisi) dergisinin 26. ve 27. sayılarında tefrika edilmiştir. (e.n.)

** Mısır'dan Çıkış (10: 21 – 22 – 23): RAB Musa'ya, "Elini göğe doğru uzat" dedi, "Mısır'ı hissedilebilir bir karanlık kaplasın." Musa elini göğe doğru uzattı, Mısır üç gün koyu karanlığa gömüldü. Üç gün boyunca kimse kimseyi göremez, yerinden kımıldayamaz oldu. Yalnız İsrailliler'in yaşadığı yerler aydınlıktı.[*Kutsal Kitap, Eski Antlaşma*, Kitabı Mukaddes Şirketi, İstanbul, 3. Basım, Mart, 2003.]

Dinsel bir şey söyler gibi söylemişti, ama deyim yerindeydi. Gerçekten de Mısır karanlığıydı.

"Bir kadeh daha alın," diye ikramda bulundum. (Ah kınamayın! Doktor, sağlık memuru ve iki ebe, nihayetinde biz de insanız! Koca bir ay boyunca yüzlerce hastadan başka kimseyi görmedik. Çalışıyoruz, kara batmışız. Doktorun doğum gününde iki kadeh reçeteli seyreltilmiş alkol içip, yanına bölgenin çaçabalığını meze etme hakkımız da yok mu?)

"Sağlığınıza, doktor!" dedi Demyan Lukiç içtenlikle.

"Bize alışmanız dileğiyle!" dedi Anna Nikolayevna kadeh tokuşturup ve kutlama için giydiği işlemeli elbisesini düzeltti.

Diğer ebe Pelageya İvanovna da kadehini tokuşturup bir yudum aldı ve ateşi harlandırmak için karıştırmak üzere çömeldi. Sıcak parıltı yüzlerimizi aydınlatırken, votka da içimizi ısıtmıştı.

"Hiç ama hiç anlamıyorum," dedim öfkeyle, ocak demirinin harlandırdığı ateşten yükselen kıvılcım bulutunu izlerken, "o kadın güzelavratotuyla ne yapıyordu öyle? Karabasan gibi hikâye!"

Sağlık memuru ve ebelerin yüzlerinde gülümsemeler belirdi.

Olay şöyleydi: O sabah hasta kabul sırasında muayenehaneme kırmızı suratlı, otuz yaşlarında köylü bir kadın geldi. Arkamda duran ebe koltuğunun önünde eğildi, sonra koynundan geniş ağızlı bir şişe çıkarıp keyifle şakımaya başladı:

"Teşekkürler doktor bey verdiğiniz damlalar için. Öyle iyi geldi, öyle iyi geldi ki! Bir kutu daha verin lütfen."

Elinden şişeyi aldım, üzerindeki etikete baktım ve gözlerim açıldı şaşkınlıktan. Etiketin üstündekiler Demyan Lukiç'in yayık el yazısıyla yazılmıştı: "Güzelavratotu tentürü..." Vesaire... "16 Aralık 1916."

Diğer bir deyişle, dün bu kadına hatırı sayılır ölçüde güzelavratotu yazmıştım, doğum günümde, 17 Aralık'ta da boş bir şişeyle yanıma gelmişti bir daha istemek için.

"Sen... sen... Tüm şişeyi içtin mi dün?" diye sordum hayretle.

"Hepsini... Hepsini içtim efendim," dedi neşeyle, "Tanrı sizi korusun bu damlayı verdiğiniz için. Şişenin yarısını eve gidince, diğer yarısını da yatağa girince içtim. Ağrı sanki elinizle bulup almışsınız gibi geçiverdi."

Ebe koltuğuna dayandım.

"Ben sana kaç damla almanı söyledim?" dedim boğuk bir sesle. "Ben sana beş damla iç dedim. Ne yapıyorsun sen kadın? Ben ne diyorum, sen ne yapıyorsun!"

"Yemin ederim içtim!" dedi kadın güzelavratotuyla iyileştiğine inanmadığımı düşünerek.

Nar gibi kızarmış yanaklarını ellerimin arasına alıp gözbebeklerini kontrol ettim. Gözbebekleri olması gerektiği gibiydi. Çok güzel ve tamamen normaldiler. Nabzı çok iyiydi. Güzelavratotundan zehirlendiğini gösteren hiçbir şey yoktu kadında.

"Olamaz, mümkün değil!" dedim ve "Demyan Lukiç!" diye bağırdım.

Demyan Lukiç beyaz önlüğüyle ecza odasının koridorunda göründü.

"Bakın bu dilber ne yapmış Demyan Lukiç! Hiçbir şey anlamıyorum!"

Kadın yanlış bir şey yaptığını anlayıp korkuyla kafasını çevirdi. Demyan Lukiç şişeyi aldı, kokladı, elinde çevirdi ve sert bir şekilde:

"Yalan söylüyorsun canım. İlaç falan almamışsın sen!" dedi.

"Yemin ederim..." diye başlayacak oldu kadın.

"Bak kadın, bizi kandırmaya çalışma," dedi Demyan Lukiç yine sertçe, dudaklarını büzerek. "Her şeyin farkındayız. İtiraf et, kime verdin ilacı?"

Kadın gayet normal olan gözbebeklerini bembeyaz tavana doğru kaldırıp haç çıkardı.

"Beni nasıl..."

"Kes, kes!" diye gürledi Demyan Lukiç ve bana döndü:

"İşte, hepsi böyle yapıyor doktor. Bunun gibi bir oyuncu geliyor hastaneye, ilaç yazıyoruz, o da köye gidip tüm kadınlara ikram ediyor ilacı."

"Ne diyorsunuz, memur bey..."

"Kes dedim!" diye susturdu kadını sağlık memuru. "Sekiz yıldır buradayım. Biliyorum. Eminim hane hane dolaşıp her birinde birkaç damla damlatarak şişeyi boşaltmıştır," diye devam etti.

"Bu damlalardan bir daha verin," diye rica etti kadın tatlı tatlı.

"Olmaz," diye cevaplayıp alnımdaki teri sildim. "Tedavin için bu damlalar gerekmiyor artık. Karnının ağrısı hafifledi mi?"

"Aynen öyle... Elinle çekip almışsın gibi!"

"İşte bu güzel... Şimdi ben sana başka ilaçlar yazacağım, onlar da iyi."

Kadına kediotu yazdım, o da hayal kırıklığına uğramış halde gitti.

Doktor dairesinde doğum günümde, Mısır karanlığını andıran tipinin pencerelerin ardında ağır bir perde gibi asılı durduğu sırada bahsettiğimiz olay buydu işte.

"İşte böyle..." dedi Demyan Lukiç yağ içindeki balığı nazikçe çiğnerken. "İşte böyle. Alıştık biz böyle şeylere burada. Sizinse sevgili doktor, üniversiteden, başkentten sonra burada alışmanız gereken yığınla şey var. Burası ücra bir yer!"

"Hem de ne ücra!" dedi Anna Nikolayevna onu yanıklar gibi.

Tipi bacalarda uğulduyor, duvarların ardında hırıldıyordu. Sobanın koyu renkli, demir levhasının üzerine kızıl bir yansıma vuruyordu. Şükürler olsun bu köhne yerde birkaç sağlık personelini ısıtan ateşe!

"Selefiniz Leopold Leopoldoviç hakkında bir şeyler dinlemek ister misiniz?" diye sordu sağlık memuru ve Anna Nikolayevna'ya kibarca bir sigara uzattı, sonra kendisi de bir tane yaktı.

"Harikulade bir doktordu!" dedi Pelageya İvanovna heyecanla parlayan gözleriyle tatlı tatlı yanan ateşe bakarken. Sahte taşlarla süslü bayramlık tarağı siyah saçlarında ışıldadı.

"Evet, olağanüstü biriydi," diye onayladı sağlık memuru. "Köylüler basbayağı tapardı ona. Onlara nasıl yaklaşacağını bilirdi. Liponti ameliyat mı edecek, hemen! Ona Leopold Leopoldoviç değil, Liponti Liponteviç derlerdi. Güvenirlerdi ona. O da onlarla konuşmayı iyi becerirdi. Mesela bir gün Dultsevo'dan bir arkadaşı, Fyodor Kosoy tedavi olmaya geliyor... İşte, şöyleydi, böyleydi... 'Liponti Lipontiç,' diyor... 'Göğsüme bir şey oturdu, nefes aldırmıyor. Bir de boğazımda sanki bir şey gıdıklıyor...'"

"Larenjit," dedim gayriihtiyari, son bir aydır deli gibi köylere koşturup yıldırım gibi teşhis koymanın verdiği alışkanlıkla.

"Kesinlikle doğru. 'Peki,' diyor Liponti, 'Size bir ilaç vereceğim. İki güne bir şeyiniz kalmaz. Buyurun, Fransız hardal yakısı bunlar. Birini sırtınıza, kürek kemiklerinizin arasına; diğerini de göğsünüze yapıştırın. On dakika kadar tuttuktan sonra çıkarın. Hadi bakalım! Güle güle! Marş!' Adam yakıları alıp gitmiş. İki gün sonra tekrar geliyor muayenehaneye.

'Ne oldu?' diye soruyor Liponti.

Kosoy da 'Liponti Lipontiç, verdiğiniz yakıların hiçbir işe yaradığı yok,' diyor.

'Yalan söylüyorsun!' diye cevap veriyor Liponti. 'Fransız yakılarının işe yaramaması söz konusu olamaz. Yoksa koymadın mı onları?'

'Nasıl koymam? Şimdi de sırtımda,' diyor ve o arada sırtını dönüyor, yakı gocuğunun üstüne yapışık vaziyette duruyor!"

Ben bir kahkaha attım, Pelageya İvanovna da kıs kıs güldü ve ocak demirini bir odunun üzerine sertçe vurdu.

"Siz daha iyi bilirsiniz ama..." dedim, "anlattığınız bir fıkra, gerçek olamaz!"

"Fıkra mı?! Fıkra mı?!" diye çığlık attı ebeler hep bir ağızdan.

"Hiç de değil efendim!" diye bağırdı sağlık memuru sert sert. "Biliyor musunuz, bizim hayatımız bu gibi fıkralarla dolu. Hep böyle şeyler olur burada."

"Ya şekere ne demeli?" diye bağırdı Anna Nikolayevna. "Şeker olayını anlatın Pelageya İvanovna!"

Pelageya İvanovna sobanın kapağını kapatıp gözlerini yere dikerek anlatmaya başladı:

"Yine bir gün Dultsevo'ya bir doğuma gidiyorum..."

"Bu Dultsevo pek ünlüdür," dedi sağlık memuru dayanamayarak ve ekledi: "Bağışlayın! Devam edin meslektaşım!"

"Normal olarak muayeneye başladım," diye devam etti meslektaş Pelageya İvanovna, "ama doğum kanalında, elime anlayamadığım bir şey geldi. Böyle ufalanmış mı desem, küçük tanecikli bir şey mi desem... Bir baktım, kesmeşeker çıktı!"

"Alın size fıkra!" dedi Demyan Lukiç coşkuyla.

"Affedersiniz ama hiçbir şey anlamadım..."

"Köylü işte!" dedi Pelageya İvanovna. "Kocakarı ilacı yapan biri öğretmiş. Doğum yapması zor oluyormuş kadının. Bebekleri dünyaya gelmek istemiyormuş. Güya çıksın diye kandırmak gerekiyormuş. Onlar da bebeği kandırmak için tatlı bir şey kullanmışlar!"

"Ne korkunç!" dedim.

"Doğum yapacak kadınlara saç veriyorlar çiğnesin diye," dedi Anna Nikolayevna.

"Neden?"

"Kim bilir? Üç kere doğum yapmak üzere olan kadın getirdiler bize. İçlerinden biri yatıyor, yatarken de bir şey tükürüyordu zavallı kadın. Tüm ağzı kıl doluydu. Böyle yapınca doğum daha kolay oluyor diye bir inanış var."

Ebelerin gözleri parlamaya başlıyordu böyle şeyleri anımsadıkça. Ateşin başında çay içerek uzunca bir süre oturduk. Ben de kendinden geçmiş gibi onları dinledim. Bizim hastaneye köyden ne zaman doğum yapacak bir kadın getirilmesi gerekse, Pelageya İvanovna kendi kızağını hep arkada tutarmış ki yolda vazgeçip kadını geriye, bir kocakarının kollarına götürmesinler. Sonra bir keresinde ters doğum yapacak bir kadını ayaklarından tavana asmışlar. Doktorların doğum yaptırırken, amniyon kesesinde delik açtığını duyan Korobovo'dan köylü bir kadın, ekmek bıçağıyla bebeğin kafasını kesmiş, hem de öyle bir kesmiş ki Liponti gibi başarılarıyla ünlü, usta bir doktor kurtaramamış bebeği. Yine de hiç olmazsa anne kurtarılabilmiş. Falan filan...

Soba çoktandır kapalıydı. Misafirlerim odalarına çekilmişti. Anna Nikolayevna'nın penceresinden bir süre daha zayıf bir ışık geldiğini gördüm, sonra o da söndü. Her şey gözden kaybolmuştu. Fırtınaya zifiri karanlık aralık akşamı karışmıştı ve bu kapkara perde gökyüzünü ve yeri örtüp onları görmemi engelliyordu.

Odamda bir oraya bir buraya dolanıyordum, zemin ayaklarımın altında gıcırdıyordu. Odamın içi Hollanda tipi sobam yandığından sıcaktı, bir yerlerden de büyük bir gayretle bir şeyler kemiren bir farenin tıkırtısı duyuluyordu.

"Hayır," deyip bir duraksadım, "kaderim beni bu sapa yerde tuttuğu sürece Mısır karanlığıyla mücadele etmeyi sürdüreceğim. Kesmeşekermiş... Şu işe bak!"

Yeşil abajurun lambası altında kurduğum hülyalarımda muazzam üniversite şehri belirmişti; şehirde bir eğitim hastanesi, hastanede kocaman bir salon, karo döşemeler, gıcır gıcır musluklar, beyaz steril çarşaflar, sivri burunlu, akıllı mı akıllı, sakalına kır düşmüş bir asistan...

Böyle anlarda kapının çalınması insanı her zaman telaşlandırır, korkutur. Sıçradım birden...

"Kim o, Aksinya?" diye sordum evin içindeki merdivenlerin tırabzanlarından sarkarak. Doktor dairesi iki katlıydı: Üst katta çalışma odası ve yatak odası, alt katta da yemek odası, ne için kullanıldığını bilemediğim bir oda daha ve aşçım Aksinya ile hastanenin daimi bekçisi kocasının kaldığı mutfak vardı.

Kapının ağır sürgüsü tangırdadı, alt katta sallanan bir lambanın ışığı göründü, evin içinde soğuk bir hava esti. Sonra Aksinya seslendi:

"Bir hasta geldi..."

Doğrusunu söylemek gerekirse, sevinmiştim. Canım uyumak istemiyordu, fare tıkırtılarından ve hatıralardan dolayı biraz hüzünlüydüm ve kendimi yalnız hissediyordum. Bu arada gelen erkek bir hastaydı, kadın değil; demek ki o en korkunç olan şey, doğum gerekmiyordu.

"Ayakta mı şimdi?"

"Evet," diye esneyerek cevap verdi Aksinya.

"Çalışma odama gönder o zaman."

Merdivenler uzun bir süre gıcırdadı. Yukarıya iriyarı, yapılı bir adam çıktı. O sırada ben de çalışma masamda oturuyordum, yirmi dört yıllık yaşantım olabildiğince Asklepios* kişiliğinin dışına çıkmasın diye uğraşarak. Sağ elim stetoskobun üzerinde duruyordu, bir tabancanın üzerinde duruyor gibi.

Kapıda koyun postundan gocuklu ve keçi kılından çizme giymiş biri belirdi. Şapkasını elinde tutuyordu.

"Ne oldu böyle gecenin bu saatinde?" diye sordum ağır ağır vicdanımı hafifletmek için.

"Kusura bakmayın doktor bey," diye karşılık verdi adam hoş, bas bir sesle, "bu tipi yok mu, tam bir felaket! Bizi geç saatlere kadar alıkoydu, ne yapalım... Artık af buyurun."

"Nazik bir adam," diye düşündüm memnun olmuş halde. Adamı çok sevdim, kızıl gür sakalı bile iyi bir izlenim

---

Asklepios: Antik Yunan'da doktorların, tıbbın ve tedavinin tanrısı. (ç.n.)

uyandırdı üzerimde. Görünüşüne bakılırsa sakalı da bakımlıydı. Sahibi sakallarını sadece taramamış, kısa süreliğine de olsa köyde bulunmuş bir doktorun ayçiçeği yağı olduğunu kolaylıkla tahmin edebileceği bir şey sürmüştü üzerine.

"Şikâyetiniz nedir? Gocuğunuzu çıkartın. Nereden geliyorsunuz?"

Gocuk sandalyenin üzerinde dağ gibi bir yığın oluşturdu.

"Ateş rahat vermedi," diye cevap verdi hasta, keyifsiz görünüyordu.

"Ateş mi? Tamam! Dultsevo'dan mısınız?"

"Evet öyle. Değirmenciyim."

"Nasıl rahat vermiyor? Anlatın!"

"Her gün, saat on iki gibi başım ağrımaya başlıyor, sonra ateş öyle bir basıyor ki. İki saat kadar titriyorum, geçiyor..."

"Teşhis koydum bile!" diye kafamda zafer çanları çalıyordu.

"Geri kalan saatlerde hiçbir şey yok mu?"

"Bacaklarımda güçsüzlük oluyor."

"Aha! Düğmelerinizi çözün. Hmm... Pekâlâ."

Muayenenin sonuna doğru hasta beni büyüledi adeta. Onca anlayışı kıt ihtiyar kadından, metal spatulayı görünce korkudan bucak bucak kaçan ürkek genç çocuklardan, sabahki güzelavratotu mevzusundan sonra, üniversiteli gözlerim bu değirmencinin üzerinde dinlenmişti.

Değirmenci zekice konuşuyordu. Dahası okuma yazma biliyormuş, hatta her tutumu bilime ve en çok sevdiğim bilim olan tıbba karşı saygılıydı.

"İşte bu kadar ihtiyar delikanlı," dedim adamın geniş, sıcak göğsüne hafifçe vurarak. "Sıtma olmuşsunuz. Yani tekrarlayan ateşli nöbet... Şu an tüm hasta odaları boş durumda. Hastanede yatmanızı şiddetle tavsiye ederim. Sizi gerektiği gibi müşahede altına alırız. Tedaviye önce toz ilaçlarla başlayacağım, eğer yardımı olmazsa birkaç iğne yaparız. Sizi iyi etmeyi başarırız. Ne diyorsunuz? Yatacak mısınız?"

"Çok teşekkür ederim!" diye cevapladı adam son derece kibar bir şekilde. "Hakkınızda çok şey duydum. Herkes sizden çok memnun. Öyle yardımcı oluyormuşsunuz ki... İğne olmaya da razıyım, iyileşeyim yeter."

"Hayır, bu adam karanlığın içinde bir ışık resmen!" diye düşündüm ve masama oturdum reçete yazmak için. İçimde öyle bir memnuniyet hissi vardı ki, sanki yabancı bir değirmenci değil de, öz kardeşim hastaneye beni ziyarete gelmişti.

Boş kâğıtlardan birine şöyle yazdım:

"Chinini mur. 0.5
No: 10 S. Değirmenci Hudov'a,
Gece yarısı, günde bir kere toz halinde"

Fiyakalı bir de imza attım. Bir başka kâğıda da şunları yazdım:

"Pelageya İvanovna! Değirmenciyi ikinci odaya alın. Malaryası var. Yazdığım gibi günde bir kere, nöbetten, yani gece yarısından dört saat önce toz kinin verin.

İşte size bir istisna! Kültürlü bir değirmenci!"

Suratını asmış esneyen Aksinya'dan cevap notunu aldığımda yatağa uzanmıştım bile.

"Sayın doktor! Söylediklerinizi yerine getirildi. Pel. İvanovna."

Uykuya daldım.

...Ve uyandım.

"Ne? Ne diyorsun Aksinya?" diye homurdandım.

Aksinya örtünmek için üzerine koyu renkli, beyaz puanlı sade elbisesini giymiş, orada dikiliyordu. Titrek bir mum ışığı uykulu, endişeli yüzünü aydınlatıyordu.

"Az önce Marya geldi. Pelageya İvanovna sizi çağırmasını emretmiş."

"Ne olmuş?

"İkinci odadaki değirmenci ölüyormuş."

"Ne!? Ölüyor muymuş? Nasıl ölür?"

Çıplak ayaklarım ayakkabılarını bulamayarak hemen soğuk zemine değdi. Mavi alev parlayana dek bir sürü kibrit kırdım çakmaya çalışırken vura vura. Saat tam olarak altıyı vuruyordu.

"Ne oluyor? Ne oluyor? Yoksa sıtma değil miymiş? Nesi var böyle? Nabzı çok iyi durumdaydı..."

Beş dakika geçmeden tersyüz çoraplarla, önü düğmelenmemiş ceketle, saç baş karışık halde, keçe çizmelerimle seke seke bahçeyi geçtim. Ortalık kapkaranlıktı. İkinci koğuşa girdim koşarak.

Dağınık yatakta, buruş buruş çarşafın yanında, beyaz hasta önlüğüyle oturuyordu değirmenci. Küçük bir gaz lambasının ışığı vuruyordu üzerine. Kızıl sakalı karman çorman olmuştu, gözleriyse kocaman ve siyah göründüler bana. Sarhoş gibi hafifçe sallanıyordu. Dehşetle bakıyor, güçlükle nefes alıyordu.

Hastabakıcı Marya ağzı açık bir halde kıpkırmızı kesilen yüzüne baktı değirmencinin.

Pelageya İvanovna önlüğünü yarı giymiş, saçları açık bir halde beni karşılamaya çıktı.

"Doktor!" dedi çatallanan sesiyle. "Yemin ederim benim bir suçum yok. Kim tahmin edebilirdi ki? Hem siz de özellikle 'kültürlü' yazmıştınız."

"Ne oldu?"

Pelageya İvanovna ellerini kavuşturdu ve "Düşünsenize doktor! On doz kininin hepsini bir kerede almış gece yarısı!"

Bulanık bir kış şafağı söküyordu. Demyan Lukiç mide yıkama tulumbasını toparladı. Kâfur kokusu vardı. Yerde içi pas rengi sıvıyla dolu bir kap duruyordu. Değirmenci bitkin,

benzi atmış, çenesine kadar beyaz çarşaf çekili bir halde yatıyordu. Adamın kızıl sakalları dimdik olmuştu. Eğilip nabzına baktım ve hayati tehlikeyi atlattığından emin oldum.

"Ee nasılsın?" diye sordum.

"Gözlerimde Mısır karanlığı var sanki. Ah, oh..." diye karşılık verdi zayıf sesiyle değirmenci.

"Benim de öyle!" diye cevapladım öfkeyle.

"Ha?" dedi değirmenci (hâlâ pek iyi duymuyordu).

"Bana tek bir şeyi açıkla ihtiyar. Neden yaptın bunu?" diye daha yüksek bir sesle kulağına bağırdım.

Neşesiz ve isteksiz bir halde mırıldandı:

"Düşündüm de birer birer alıp da niye vaktinizi harcayayım? Bir kerede alayım da bitsin dedim."

"Aman ne güzel!" diye bağırdım.

"Alın size fıkra!" dedi sağlık memuru alayla.

"Hayır... Mücadele edeceğim. Edeceğim..." Bu zor geceden sonra tatlı bir düş içine aldı beni. Bir örtü gibi çöktü Mısır karanlığı. Sanki örtünün altında da ben... Elimde de kılıç mı desem, stetoskop mu desem bir şey vardı. Yürüyordum... savaşıyordum... Ücra bir yerdeydim. Tek başıma değildim ama. Ordum da yanımdaydı: Demyan Lukiç, Anna Nikolayevna, Pelageya İvanovna. Hepsi beyaz önlüklerini giymiş, daima ileri, ileri gidiyorduk...

Şu uyku ne güzel şey!

*Ters Vaftiz**

N. Bölge Hastanesi'nde günler hızla geçiyordu, ben de yavaş yavaş yeni yaşamıma alışmaya başlamıştım.

Köylerde eskisi gibi keten işliyorlardı, yollar geçilmez durumdaydı, muayeneler sırasında beşten fazla hastam olmuyordu. Akşamlarım tamamen boştu, ben de onları kütüphanede bir şeyler inceleyerek, cerrahi kitapları okuyarak, tek başıma oturup usul usul kaynayan semaverden çay içerek geçiriyordum.

Gece gündüz yağmur yağıyordu. Durmak bilmeyen yağmur damlaları çatıma vuruyor, su çağlayan gibi pencereme çarpıyor, oluktan geçerek fıçıya doluyordu. Avlu vıcık vıcık çamurdu, sisin ve puslu karanlığın arasından sağlık memurunun evinin pencerelerinin ve bahçe kapısındaki gaz lambasının ışığı hayal meyal görülüyordu.

Yine böyle bir akşamda, elimde bir topografik anatomi atlasıyla çalışma odamda oturuyordum. Etrafta yalnızca yemek odasının büfesinin ardından gelen fare tıkırtılarıyla ara sıra bozulan tam bir sessizlik vardı.

Ağırlaşan gözkapaklarım iyice kapanıncaya kadar okumaya devam etmiştim. Sonunda esneyip, atlası bir kenara bıraktım ve yatmaya karar verdim. Gerinerek, yağmurun

* İlk kez 1925 yılında, *Meditsinskii Rabotnik* (Tıp İşçisi) dergisinin 41. ve 42. sayılarında tefrika edilmiştir. (e.n.)

sesi ve tıkırtıları altında huzurlu bir uyku çekme düşüncesinin mutluluğuyla yatak odasına geçtim, soyunup yattım.

Başımı yastığa koyar koymaz uyku sersemliği içinde Toropovo köyünden on yedi yaşındaki Anna Prohorova'nın yüzü belirdi gözümün önünde. Prohorova'nın dişinin çekilmesi gerekiyordu. Sonra sağlık memuru Demyan Lukiç çıkageldi sessizce, elinde ışıldayan bir dişçi kerpeteni vardı. Tumturaklı konuşmaya düşkünlüğünden dolayı "böyle" yerine "böylesi" deyişi geldi aklıma, güldüm ve uykuya daldım.

Fakat yarım saat geçmeden biri beni dürtmüş gibi aniden uyandım. Oturdum ve ürkmüş bir halde karanlığa bakarak kulak kesildim.

Biri ısrarla güm güm dış kapıya vuruyordu. Hiç de hayra alamet gelmedi bana bu vuruşlar.

Dairenin kapısı çalınıyordu.

Ses kesildi, kapının sürgüsü tıkırdadı, aşçı kadının sesi duyuluyordu, sonra kimin olduğunu bilmediğim bir ses cevap verdi... Biri merdivenleri gıcırdatarak yukarıya çıktı, sessizce çalışma odama girdi ve ardından yatak odamın kapısını çaldı.

"Kim o?"

"Benim," diye cevap verdi saygılı bir fısıltı. "Benim, Aksinya, hastabakıcı."

"Ne oldu?"

"Anna Nikolayevna gönderdi beni, acilen hastaneye gitmeniz gerektiğini söyledi."

"Ne olmuş ki?" diye sordum ve o sırada kalbimin yerinden oynadığını hissettim açıkça.

"Dultsevo'dan bir kadın getirdiler. Zor bir doğum geçiriyor."

"Hah işte başladı!" diye bir düşünce çaktı zihnimde, ayaklarımı da bir türlü denk getiremiyordum ayakkabılarıma. "Hay aksi! Kibritler de yanmıyor! Er ya da geç olacaktı

bu. Hayatın boyunca karşına larenjit, gastrit çıkacak değildi ya!"

"Tamam. Git, hemen geleceğimi söyle!" diye bağırdım ve yataktan kalktım. Kapının ardından Aksinya'nın ayak sesleri duyuldu, dış kapının sürgüsü tıkırdadı yine.

Uykum bir anda açıldı. Aceleyle, ellerim titreyerek lambayı yaktım ve giyinmeye başladım. Saat on bir buçuk... Zor doğum geçiren bir kadının nesi olacak? Hmm. Ters doğumdur. Leğen kemiği dardır. Ya da belki de daha kötüsü... En iyi ihtimalle forseps kullanmam gerekecek. Doğruca şehre mi göndersem acaba? İmkânı yok! Hepsi 'Kendisi çok iyi bir doktor, söylenecek başka söz yok,' diyecek. Hem benim de böyle bir şey yapmaya hakkım yok. Evet, kendim yapmam gerekiyor artık. Peki ne yapacağım? Şeytan bilir! Kendimi kaybedersem fena, ebelerin gözü önünde tam bir rezalet olur. Her neyse, hemen endişelenmenin anlamı yok, önce bir bakmam gerek.

Giyindim, üzerime paltomu geçirdim ve içimden her şey yolunda gitsin diye umarak yağmur altında yerdeki iskelelerin üzerine pat pat basarak hastaneye koştum.

Alacakaranlıkta, çıkışın orada bir at arabası görünüyordu, at toynaklarını çürümüş tahtalara vuruyordu.

"Ne yaptınız, buraya getirdiniz mi kadını?" diye sordum arabanın yakınlarında dolanıp duran birine.

"Evet efendim," diye acıklı acıklı cevap verdi bir kadın sesi.

Hastanede gecenin körü olmasına rağmen hareketlilik ve koşuşturma vardı. Muayenehanede gaz lambası titrek titrek yanıyordu. Doğumhaneye giden koridordan elinde bir leğenle Aksinya geçti. Kapının arkasından hafif bir inleme duyuldu birden ve kesildi. Kapıyı açtım ve doğumhaneye girdim. Beyaz boyalı küçük oda tavandan sarkıtılan bir lambayla iyice aydınlatılmıştı. Ameliyat masasının yanındaki yatakta çenesine kadar örtülmüş genç bir kadın yatıyordu.

Yüzü acıyla kıvranmaktan buruşmuş, ıslak saç telleri alnına yapışmıştı. Anna Nikolayevna elinde termometre, ölçekli kabın içinde bir solüsyon hazırlıyor, diğer ebe Pelageya İvanovna da dolaptan temiz çarşaf çıkartıyordu. Sağlık memuru Napoléon pozuyla duvara yaslanmış duruyordu. Beni görünce herkes silkindi. Hamile kadın gözlerini açtı, kollarını yana attı ve tekrar acıyla inlemeye başladı.

"Evet, neler oluyor burada?" diye sordum kendi ses tonuma hayret ederek, o kadar sakin ve kendinden emindi ki.

"Ters doğum," diye hemen cevap verdi Anna Nikolayevna hazırladığı solüsyona iyot eklemeye devam ederken.

"Tamamımm," dedim uzata uzata kaşlarımı çatarak, "Bir bakalım..."

"Aksinya, doktorun ellerini yıka!" diye bağırdı Anna Nikolayevna oracıkta. Yüzünde resmi ve ciddi bir ifade vardı.

Akan suda el fırçasından dolayı kızaran ellerimdeki köpüğü yıkarken Anna Nikolayevna'ya kadını getireli çok olup olmadığı, nereden geldiği gibi önemsiz sorular soruyordum.

Pelageya İvanovna elinin tekiyle kadının üzerindeki battaniyeyi kaldırdı, bense yatağın kenarına oturup, hafifçe dokunarak kadının şişkin karnını yokladım. Kadın inledi, gerindi ve parmaklarını sıkıca geçirdiği çarşafı büzdü.

"Sakin ol, sakin ol... Dayan..." dedim kadının gerilmiş, sıcak ve kuru derisinin üzerinde ellerimi dikkatlice gezdirirken.

Aslına bakarsanız tecrübeli ebe Anna Nikolayevna bana neler olup bittiğini önceden söylediğinden bu yoklama pek de gerekli değildi. Kadını ne kadar muayene edersem edeyim Anna Nikolayevna'nın çoktan bildiğinin ötesinde bir şey çıkaramayacaktım. Teşhisi tabii ki doğruydu, bebek ters duruyordu. Tam yerinde bir teşhisti. Peki şimdi ne yapacaktım?

Asık suratla kadının karnını orasından burasından elle muayene etmeye devam ediyor ve göz ucuyla ebelerin yüzlerine bakıyordum. İkisi de dikkat kesilmiş, ciddi yüz-

lerle beni izliyorlardı ve gözlerinde yaptıklarımı onaylayan bakışlar vardı. Hareketlerim gerçekten kendinden emin ve doğru gözükse de, gerginliğimi de elimden geldiğince derine saklamaya çalışıyor ve hiçbir şekilde ortaya çıkmasın diye çabalıyordum.

"Pekâlâ," deyip soluklandıktan sonra yataktan kalktım, çünkü dışarıdan muayeneyle görülecek hiçbir şey yoktu artık. "Bir de içeriden bakalım."

Anna Nikolayevna'nın gözlerinde onaylayan bir ifade belirdi yeniden.

"Aksinya!"

Su yine akmaya başladı.

"Döderlein'ı şimdi okuyabilseydim keşke," diye düşünüyordum sıkıntılı bir halde ellerimi sabunlarken. "Maalesef bu imkânsız. Hem artık Döderlein'ın bana ne yardımı dokunacak?" Elimdeki bolca köpüğü durulayıp parmaklarıma iyot sürdüm. Pelageya İvanovna'nın ellerinin altındaki çarşafın hışırtısı duyuluyordu. Bense hamile kadına doğru eğilip dikkatli ve çekingen bir şekilde iç muayeneye başladım. Gayriihtiyari doğum hastanesindeki bir ameliyat görüntüsü geldi aklıma. Mat küre avizeler içinde pırıl pırıl yanan elektrik lambaları, parlak karo döşeli zemin, her yerde ışıl ışıl musluklar ve aletler... Kar beyaz önlüklü asistan doğum yapmak üzere olan kadını ustalıkla idare ediyor, onun etrafında da üç yardımcı stajyer, pratisyen doktorlar, uygulamalı öğrenim gören bir öğrenci topluluğu... Hoş, aydınlık ve güvenli...

Buradaysa yalnız ben ve karşımda sorumlu olduğum, acı çeken bir kadın var, ama ona nasıl yardım edeceğimi bilmiyorum; çünkü hayatımda doğum vakasını hepi topu iki kere klinikte görmüştüm. Onlar da gayet normal doğumlardı. Şimdi muayene ediyorum ama bu ne benim işimi ne de kadının işini kolaylaştırıyor. Tam olarak hiçbir şey anlamıyor ve içeride neler olup bittiğini kavrayamıyorum.

Artık bir karar verme vakti gelmişti.

"Ters doğum... Bir ters doğum vakası varsa demek ki şöyle yapacağız... Şöyle..."

"Ayaklarından tersine çevirmek gerek bebeği," dedi Anna Nikolayevna dayanamayıp kendi kendine söylermiş gibi.

Yaşlı, tecrübeli bir doktor olsa dönüp işine burnunu soktu diye ters ters bakardı ona, ama ben alıngan bir adam değilim.

"Evet," diye anlamlı anlamlı onayladım söylediğini, "ters çevirmek gerek."

Derken Döderlein kitabının sayfaları gözümün önünde beliriverdi. İnternal versiyon... Kombine versiyon... Eksternal versiyon...

Sayfalar, sayfalar... resimli sayfalar. Leğen kemiği, ters dönmüş, sıkışmış koca kafalı bebekler... Sallanan minik bir kol, üzerinde kordon...

Aslında çok olmadı okuyalı. Üstelik her kelimeyi özümseyerek, tüm parçaların bütün ile ilişkisini, tüm yöntemleri zihnimde canlandırarak satırların altlarını da çiziyordum. Okurken bütün okuduklarım aklıma kazınıyor gibi geliyordu.

Şimdiyse onca okuduğumdan yalnızca tek bir cümle geliyor aklıma:

"Ters doğum kesinlikle sakıncalı bir durumdur."

Doğruya doğru. Kadının kendisi için kesinlikle sakıncalı bir durum olduğu gibi, henüz altı ay önce üniversiteyi bitirmiş doktor için de öyle...

"Pekâlâ. Halledelim şunu," dedim doğrularak.

Anna Nikolayevna'nın yüzü canlandı.

"Demyan Lukiç," diyerek sağlık memuruna yöneldi, "kloroformu hazırlayın."

Çok iyi söyledi. Ben de operasyonun narkoz verilerek yapılıp yapılmayacağı konusunda tereddütteydim. Tabii ya, narkoz verilecek. Başka nasıl olacaktı!

Fakat yine de Döderlein'a bakmam gerekti.

Ellerimi yıkayıp:

"Tamam, iyi o zaman. Siz kadını narkoza hazırlayın, ben şimdi evden sigara alıp geliyorum," dedim.

"Peki doktor, siz gelene kadar daha çok zamanımız var," diye cevap verdi Anna Nikolayevna. Ellerimi kuruladım, hastabakıcı paltomu omuzlarıma attı, ben de kollarımı geçirmeden öylece koşa koşa eve gittim.

Eve gelince lambayı yaktım, şapkamı çıkartmayı unutup doğruca kitaplığa yöneldim.

Evet, burada Döderlein'ın kitabı: *Cerrahi Doğum*. Kitabın parlak sayfalarını aceleyle hışırdatarak çevirmeye başladım.

"... versiyon anneyi her zaman tehlikeye sokan bir operasyondur..."

Sırtımdan aşağı, omurgam boyunca soğuk bir ter aktı.

"En büyük tehlike rahmin kendiliğinden yırtılma olasılığından kaynaklanır."

Ken-di-li-ğin-den yır-tıl-ma...

"Rahme elle müdahale gerektiren durumlarda, doktor bebeğin ayaklarına ulaşmakta rahimde yeterli açıklık olmaması veya rahim duvarlarının kasılması gibi engellerle karşılaşacaktır. Böyle bir durumda doktor, bebeği ters çevirme işleminin sonraki adımından kaçınmalıdır."

Tamam. Bir mucize eseri şu "engel"le karşılaşıp "sonraki adım"dan kaçınacak olursam, Dultsevo'dan gelen narkozlu kadına ne yapacağım, sorarım size?

Devamı:

"Kesinlikle ayaklara fetüsün arkasından ulaşmaya çalışılmamalı."

Bilgilerimize bunu da ekleyelim.

"Bacaklarından tutma girişimi de işlem sırasında fetüsün kolaylıkla ekseni etrafında dönmesine neden olacağından doğru karşılanmamaktadır. Bu dönüş fetüsü hazin bir sonuca götürecek ağır bir darbe almasına neden olabilmektedir."

"Hazin bir sonuç." Biraz üstü kapalı ama ne kadar da etkileyici bir tabir! Ya Dultsevo'lu kadının kocası dul kalırsa? Alnımdaki teri sildim, gücümü topladım ve bütün kötü olasılıkları bir kenara bırakıp konunun önemli kısmını aklımda tutmaya çalıştım. Önemli olan elimi nasıl ve nereye sokacağımdı. Fakat kitabın kalın harfli satırlarını hızlı hızlı okurken başka kötü şeylerle karşılaşıyordum. Sürekli gözüme çarpıyorlardı.

"...rahim yırtılmasından doğacak büyük tehlike nedeniyle..."

"...internal ve kombine çevirme yöntemleri, annenin maruz kalabileceği en tehlikeli operasyonlar olarak görülmektedir."

Ve kapanış olarak:

"...Geçen her saat tehlike daha da artmaktadır..."

Bu kadarı yeter! Okuduklarım meyvesini vermişti: Kafam iyice karışmıştı. Bir anda hiçbir şey anlamadığımı fark ettim, en önemlisi de hangi yöntemi uygulayacağımı: Kombine mi, bi-polar mı, internal mi, eksternal mi?

Döderlein kitabını bırakıp kendimi kanepeye attım, ardı arkası kesilmeyen düşüncelerimi bir düzene sokmaya çalıştım. Sonra saate baktım. Lanet olsun! On iki dakikadır evdeymişim. Oradaysa beni bekliyorlar.

"Geçen her saat..."

Saatler dakikalardan oluşur. Böyle anlardaysa dakikalar kudurmuşçasına hızla akıp geçer.

Döderlein'ı fırlatıp doğru hastaneye koştum.

Her şey hazırdı. Sağlık memuru ameliyat sehpasının yanında durmuş anestezi maskesini ve kloroform şişesini hazırlıyordu. Kadınsa çoktandır ameliyat masasındaydı. Aralıksız inleyişleri hastanenin her yerinde yankılanıyordu.

"Dayan, dayan," diye tatlı tatlı mırıldadı Pelageya İvanovna kadının üzerine eğilerek, "doktor şimdi sana yardım edecek."

"Ah, hayır, gücüm kalmadı, takatim yok. Dayanamayacağım!"

"Bir şey olmaz, merak etme, dayan lütfen!" diye mırıldadı ebe tekrar. "Şimdi sana narkoz vereceğiz. Hiçbir şey hissetmeyeceksin."

Musluklardan şarıl şarıl su akıyordu, biz de Anna Nikolayevna ile birlikte dirseklerimize kadar çıplak kollarımızı temizliyor, yıkıyorduk. Anna Nikolayevna iniltiler ve çığlıklar arasında benden önceki tecrübeli cerrahın çevirme işlemini nasıl yaptığını anlatıyordu bana. Hiçbir kelimesini kaçırmamaya çalışarak şevkle dinliyordum onu. Bu on dakika, ebelik hakkında "pekiyi" not aldığım sınavlar için öğrendiğimden daha fazlasını öğretmişti bana. Bölük pörçük sözcükler, yarım yamalak cümleler ve üzerinden öylece geçilen laflardan kitaplarda bulunamayacak gerekli bilgileri öğrendim. Ve o an gazlı bezle ellerimi silip ideal paklık ve temizliğe ulaştırdığımda, bir kararlılık aldı beni ve kafamda kesinlikle belirgin ve sağlam bir plan oluştu. Kombine mi bi-polar mı, artık bunları düşünmeme gerek kalmamıştı.

Bilimsel sözcüklerin artık hiçbir anlamı yok. Önemli olan tek bir şey var: Bir elimi içeri sokmam, diğer elimle de dışarıdan bebeği çevirmek için destek vermem gerekli. Bunu da kitaplara göre değil, bir doktorun olmazsa olmazı sağduyuyla yapmalıyım. Ama bebeğin bir ayağını tutup dikkatle ve ısrarla çekmek gerek.

Sakin ve dikkatli olmam gerektiği kadar son derece kararlı ve tereddütsüz de olmalıyım.

"Haydi," diye sağlık memuruna seslendim ve parmaklarımı iyotlamaya başladım.

Pelageya İvanovna çarçabuk kadının ellerini tutup kavuştururken sağlık memuru acıdan bitkin yüzünü maskeyle kapattı. Koyu sarı renkli şişenin içinden yavaş yavaş damlıyordu kloroform. Tatlı ve mide bulandırıcı kokusu odayı dolduruyordu. Sağlık memuru ve ebelerin yüzleri ilham gelmiş gibi ciddi bir hal aldı.

"Ahhh!" diye birden bir çığlık kopardı kadın. Birkaç saniye maskeyi çıkarmaya çalışarak, kasılarak debelendi.

"Tutun!"

Pelayeva İvanovna kadını kollarından kavradı ve göğsünün üzerine getirip bastırdı. Kadın birkaç kez daha çığlık attı yüzünü maskeden kaçırarak. Sonra yavaş yavaş dindi bağırtıları, başı göğsüne düştü sessizce. Ardından birkaç kez daha bağırdı yüzünü yine maskeden öte yana çevirerek. Ama gittikçe dinginleşti. Gittikçe daha da dindi sesi... Daha da... Sonra usulca mırıldandı:

"Ahhh, bırakın... Bırakın beni..."

Sonra daha da, daha da zayıfladı sesi ve beyaz odaya sessizlik çöktü. Saydam damlalar beyaz gazlı bezin üzerine düşüyordu.

"Pelageya İvanovna, nabız nasıl?"

"İyi."

Pelageya İvanovna kadının kolunu kaldırdı ve aşağı bıraktı. Kol kamçı gibi cansız bir halde çarşafın üzerine düştü.

Sağlık memuru maskeyi kaldırıp kadının gözbebeklerini kontrol etti.

"Tamam, uyuyor," dedi.

Kan gölü. Kollarım dirseklerime kadar kan içinde. Çarşafların üzerinde kan lekeleri var. Kırmızı kan pıhtıları ve gazlı bez parçaları... Pelageya İvanovna'ysa bebeğin poposuna hafifçe vuruyor, onu sallıyor. Aksinya kovaları tıngırdatıyor, leğenlere su dolduruyor. Bebeği alıp bir soğuk, bir sıcak suya sokuyorlar. Sesi çıkmıyor, başı cansız, ince bir iple bağlı gibi bir o yana bir bu yana sallanıyor. Ama, ama birden bir viyaklama mı desem, soluk alıp verme sesi mi desem bir ses duyuldu... Arkasından da boğuk ilk ağlayış...

"Yaşıyor. Yaşıyor," diye geveliyor Pelageya İvanovna. O sırada bebeği yastığın üzerine yatırıyor.

Anne de yaşıyor. Neyse ki kötü bir şey olmadı. İşte, nabzını bizzat ölçüyorum. Evet, nabzı düzenli ve belirgin... Sağlık memuru kadını omuzlarından yavaş yavaş sarsarken:

"Hanım, hanım! Uyan!" diyor.

Sağlık memuruyla Aksinya kanlı çarşafları bir kenara topluyorlar ve annenin üzerine aceleyle temiz çarşaflar örttükten sonra kadını hasta odasına götürüyorlar. Kundaklanan bebek de yastığın üzerinde gidiyor. Buruşuk kahverengi minik bir yüz, kundağın beyaz ucundan etrafa bakınırken tiz, keskin ağlamalarını sürdürüyor.

Lavaboların musluklarından şarıl şarıl su akıyor. Anna Nikolayevna vakit kaybetmeden kendine bir sigara sarıyor, dumanı sık nefeslerle içine çekiyor, öksürüyor.

"Doktor, kesinlikle çok iyi bir iş çıkardınız. Kendinizden öyle emindiniz ki."

Hışımla ellerimi fırçalarken göz ucuyla ona bakıyorum alay mı ediyor diye. Fakat yüzünde samimi bir mutluluk ve gururdan başkası yoktu. İçim sevinçle doldu. Etraftaki kanlı, beyaz karmaşıklığa, leğendeki kırmızı suya bakıyor ve kendimi zafer kazanmış hissediyorum. Ama içimde, derinde bir yerde yine de bir kurt var.

"Bakalım sonra ne olacak..." diyorum.

Anna Nikolayevna şaşkın bakışlarını bana dikiyor.

"Ne olabilir ki? Her şey yolunda."

Ağzımda belli belirsiz bir cevap geveliyorum. Doğrusunu söylemek gerekirse içimden "Kadına bir bakın, hâlâ bütün halinde mi? Ameliyat sırasında bir zarar vermiş miyim?" demek geçiyordu. Bu düşünce içimi yiyip bitiriyordu. Fakat doğum yaptırma hususunda bildiklerim o kadar netlikten uzak, o kadar teorik ve bölük pörçüktü ki! Ya bir yırtık varsa? Nasıl belli olur ki? Belki şimdi anlaşılır, belki de daha sonra... Neyse, en iyisi bu konuda hiç konuşmamak...

"Enfeksiyon dahil her şey olabilir," diye bir kitabın birinden aklıma gelen ilk cümleyi tekrarlıyorum.

"Ah, olur mu hiç!" diyerek sigarasından bir nefes çekiyor Anna Nikolayevna. "Tanrı esirgesin. Kötü bir şey olmayacak. Hem neden olsun ki? Her şey steril, tertemiz."

Kendime geldiğimde saat ikiye geliyordu. Odamdaki masanın üzerinde bulunan lambanın ışığı altında "Çevirmenin Tehlikeleri" başlıklı bir sayfası açıktı Döderlein'ın. Bir saattir kitabın sayfalarını çevirirken soğuyan çayımı içiyordum ve o sırada ilginç bir şey oldu. Daha önce karanlıkta kalan, belirsiz ne varsa artık aydınlatılmış gibi büsbütün anlaşılır hale geldi. Şimdi lambanın ışığında, gecenin o saatinde, bu ücra yerde gerçek bilginin ne demek olduğunu anlıyordum.

"Köyde büyük tecrübeler kazanılabilir," diye düşünüyordum uykuya dalarken, "fakat okumak, okumak ve daha çok okumak gerek..."

*Kayıp Göz**

Böylece bir yıl geçti. Bu eve geldiğimden beri tam bir yıl olmuştu. O zaman da şimdiki gibi yağmurdan bir tül örtüyordu pencereleri, o zaman da huş ağaçlarının son sarı yaprakları düşüyordu hüzünle. Etrafta değişen hiçbir şey yoktu sanki, fakat ben çok değişmiştim. Yıldönümü kutlamamı anılarımla baş başa yapacağım.

Döşemeyi gıcırdatarak yatak odama gittim ve aynaya baktım. Evet, büyük değişiklik vardı. Bir yıl önce, bavulumdan çıkardığım aynaya yansıyan tıraşlı bir yüzdü. O zaman yirmi üç yaşındaki başımı yandan ayrılmış saçlarım süslüyordu. Şimdi saç ayrımım gitmiş, saçlarım özensizce arkaya taranmıştı. Tren yoluna otuz verst uzaktayken saçlarımı yandan ayırarak etkileyeceğim kimse yoktu. Sakal tıraşım da aynı haldeydi. Üstdudağımın üzerinde sert, sararmış diş fırçasını andıran bir çizgi belirmiş, yanaklarım rendeye dönmüştü; öyle ki çalışırken kolum kaşınacak olursa yanağımla kaşıyabilirdim. Haftada üç yerine bir kere tıraş olduğumda hep böyle olur yüzüm.

Bir zamanlar bir yerde... neredeydi hatırlamıyorum... ıssız bir adaya düşen bir İngilizle ilgili bir şeyler okumuştum. İlginç bir adamdı İngiliz. O kadar uzun zaman o adada mah-

* İlk kez 1926 yılında, *Meditsinskii Rabotnik* (Tıp İşçisi) dergisinin 36. ve 37. sayılarında tefrika edilmiştir. (e.n.)

sur kalmış ki halüsinasyon görmeye başlamış. Bir gemi gelip içindekiler onu kurtarmak için kayıkla kıyıya yanaştığında bizim münzevi bunu bir serap, uçsuz bucaksız denizin bir illüzyonu sanıp, adamlara ateş etmiş tabancasıyla. Ama yine de tıraşlıymış adam. Issız adada her gün tıraş oluyormuş. Bunu hatırlayınca Britanya'nın bu onurlu evladına büyük saygı duydum. Buraya geldiğimde bavulumda bir düzine tıraş bıçağıyla bir "Gillette", ustura ve tıraş fırçası vardı. Ben de sonunda günaşırı tıraş olmaya karar verdim, çünkü benim için buranın ıssız adadan aşağı kalır bir yanı yok.

Yalnız bir keresinde, aydınlık bir nisan günü, elimdeki tüm bu İngiliz ganimetlerini yanlamasına vuran altın renkli gün ışığının altına dizmiş, tam sağ yanağımı kaymak gibi oluncaya kadar tıraş etmiştim ki, Yegoriç yırtık çizmeleriyle at gibi seke seke yanıma gelip bir kadının derenin oradaki koruda, çalılıkların içinde doğum yaptığını söyledi. Sol yanağımı havluyla silip Yegoriç'la birlikte dışarıya fırladım. Ve önde dehşet içinde, fal taşı gibi açılmış gözlerle ben, elinde pensler, gazlı bez rulosu, iyot şişesiyle ebe ve en arkada Yegoriç olmak üzere üçümüz çıplak söğüt koruluğunun içinden, çamurlu ve suları yükselmiş dereye koştuk. Yegoriç beş adımda bir çömeliyor ve küfrede küfrede sol çizmesini çekiyordu. Çizmesinin tabanı kopmuş sallanıyordu. Rus baharının yabanıl rüzgârı bize doğru tatlı tatlı esiyordu. Pelageya İvanovna'nınsa başındaki tokası düşmüştü, topuzu dağılmış, saçları omuzlarına dökülüyordu.

"Ne halt etmeye tüm paranı içkiye yatırıyorsun be adam!" diye homurdandım koşarken. "Basbayağı domuzluk bu. Güya hastane bekçisisin, ama serseriler gibi geziyorsun."

"Ne parası, para nerede?" diye ters ters cevap verdi Yegoriç. "Ayda yirmi ruble için ne azaplar çekiyorum. Ah şu lanet çizme!" deyip ayağını yere vurdu azgın bir at gibi. "Aldığım para bırak çizmeyi, yeme-içmeye bile yetmiyor."

"Tabii en önemlisi içki," dedim nefes nefese. "O yüzden böyle paçavralar içinde sürtüyorsun."

Çürük köprünün yanından acı, zayıf bir çığlık duyuldu, hızla akan yükselmiş suların üzerinden geçti ve kayboldu. Koşa koşa yanına yaklaştık ve perişan halde kıvranan kadını gördük, yüzü acıyla çarpılmıştı. Başörtüsü yana kaymış, saçları terli alnına yapışmıştı, gözlerini acı içinde bir o yana bir bu yana çeviriyor, tırnaklarını gocuğuna geçiriyordu. Kaygan, yumuşak, ıslak toprağın üzerinde belirmeye başlayan seyrek, solgun, yeşil otların üzerinde parlak kan lekeleri vardı.

"Dayanamamış, dayanamamış," dedi Pelageya İvanovna telaşla ve elindeki ruloyu açtı; dağınık saçlarıyla bir cadıya benziyordu.

İşte orada köprünün kararmış ağaç direklerini yaran suyun hoş gürültüsü eşliğinde Pelageya İvanovna'yla bir oğlan doğurttuk. Bebeği sağ salim annesinin kucağına vermiş, anneyi de kurtarmıştık. Sonra iki hastabakıcı ve nihayet paralanmış, sarkan tabanından kurtulmuş olan sol ayağı çıplak Yegoriç anneyi sedyeyle hastaneye taşıdılar.

Kadın artık sesi kesilmiş, solgun bir halde yatırılıp üzeri örtüldü. Bebek de beşiğe konulup her şey yoluna girdiğinde kadına:

"Çocuğunu doğuracak daha iyi bir yer bulamadın mı köprüden başka? Atla niye gelmedin?" diye sordum.

"Kayınpederim atı vermedi. 'Hepi topu beş verst, gidersin ne olacak! Sen sağlıklı bir kadınsın, atı boş yere sürüklemenin anlamı yok,' dedi," diye cevap verdi.

"Aptalın, domuz herifin tekiymiş kayınpederin," diye çıkıştım.

"Ah, ne kadar da cahil bu insanlar," diye üzülerek ekledi Pelageya İvanovna ve sonra kıs kıs güldü.

Gözlerini sol yanağıma dikmişken yakaladım onu.

Dışarı çıktım, doğumhaneye girip aynaya baktım. Ayna her zamanki şeyi gösteriyordu: Sağ gözünün altı morarmış

gibi duran açıkça dejenere bir tipin çarpık yüzü... Bunda aynanın bir suçu yoktu. Dejenere herifin sağ yanağı dans parkesi gibi pürüzsüzken, sol yanağında resmen kızıl, gür bir orman kök salmıştı. Çeneyse iki yanak arasında ayrım görevi görüyor. Üzerinde "Sahalin"* yazan sarı ciltli bir kitap geldi aklıma. Bir sürü adamın fotoğrafı vardı içinde.

"Cinayet, haneye tecavüz, kanlı bir balta, on yıl..." diye geçirdim aklımdan, "Bu ıssız adada ne acayip bir yaşantım var böyle. Gidip tıraşımı bitirmeliyim."

Kara tarlalardan etrafa yayılan nisan havasını içime çekerek huş ağaçlarının tepelerindeki kargaların gaklamalarını dinliyor, yüzüme vuran gün ışıklarından gözlerimi kısarak tıraşımı bitirmek için avluyu geçiyordum. Öğleden sonra saat üç sularıydı. Bense tıraşımı akşam dokuzda bitirebildim. Fark ettiğim kadarıyla çalılıkların arasında doğum gibi beklenmedik olaylar hiç tek başına gelmiyor Muryevo'da. Tam doktor dairesinin sundurmasında kapının kolunu tuttuğum sırada, bahçe kapısının orada bir at suratı, çamura batmış bir at arabası peyda oldu. Müthiş gürültü vardı. Arabanın içinden bir kadın belirdi ve ince bir sesle bağırdı:

"Çüşşş be iblis!"

Paçavralar içinde küçük bir erkek çocuğun ağlayışı sundurmaya kadar geliyordu.

Elbette bacağının kırıldığı ortaya çıktı. İki saat boyunca sağlık memuruyla birlikte hiç durmadan mızıldayan çocukla uğraştık, bacağını alçıya aldık. Sonra yemek yememiz gerekti, onun ardından da tıraş olmaya üşendim, canım bir şeyler okumak istedi. O esnada da akşam oldu, karanlık çöktü. Ben de yüzümü buruştura buruştura hoşnutsuzca tıraşımı bitirdim. Ama dişli Gillette'imi sabunlu suda unuttuğumdan kenarlarında bahar vakti köprüde yaptırdığımız doğumu aklıma getiren kızıl pas lekeleri oluşmuştu.

Romanov Hanedanlığı sırasında sürgüne ve kürek cezasına çarptırılanların gönderildiği ada. Adada cezaya çarptırılanlardan oluşan bir koloni vardır adeta. (ç.n.)

Evet... Haftada iki kez tıraş olmanın hiçbir anlamı yoktu. Bazen tam anlamıyla kara gömülüyorduk, bir keresinde öyle korkunç bir tipi vardı ki iki gün hastaneden çıkamamış, hatta gazete alması için dokuz verst öteye, Voznesensk'e bile kimseyi gönderememiştik; uzun akşamlar boyunca gazete okumak için yanıp tutuşarak çalışma odamda uzun uzun volta atmıştım. Hem de çocukluğumda Cooper'ın *Kâşif*'ini* okumak istediğim gibi yanıp tutuşarak. Ancak İngiliz alışkanlıkları yine de hepten yok olmuş değildi Muryevo ıssız adasında. Parlak oyuncağımı ara sıra siyah kılıfından çıkartıyor, aheste aheste tıraş oluyor, o mağrur adalı gibi pürüzsüz ve temiz bir şekilde dışarı çıkıyordum. Beni tek üzen, kendimi beğendireceğim kimsenin olmamasıydı.

Bağışlayın... evet... Hatırlıyorum da tıraş bıçağımı ortaya çıkardığımda bir olay daha olmuştu; Aksinya çalışma odama ölçekli kapla sıcak su getirmişti ki kapı yine kırılırcasına çalınmış, beni çağırmışlardı. Pelageya İvanovna'yla birlikte gocuklarımıza sarınıp, atlar ve arabacıyla birlikte, yol boyunca kudurmuş beyaz bir okyanusun içinden kara bir hayalet gibi son hızla geçerek çok uzak bir yere gitmiştik. Tipi ıslık çalıyor, kahkaha atarken ağzından tükürükler saçan bir cadı gibi uluyor, önümüzde hiçbir şey görünmüyordu. Aklıma bu şeytanca dönüp duran kar bulutunun içinde yolumuzu kaybedeceğimiz ve gece çökünce tamamen ortadan kaybolacağımız düşüncesi gelince solar pleksus bölgemde bir yerlerde o iyi bildiğim soğukluğu hissettim. Pelageya İvanovna, arabacı, atlar ve ben... Üstüne üstlük bir de hatırlıyorum da, belimize kadar kara gömülüp donacağımız zaman Pelageya'ya, arabacı ve kendime morfin yapmayı düşünmüştüm. Neden mi? Acı çekmemek için. İçimden "Donacaksın doktor, korkunç bir ölüm yaşayacaksın morfin olmazsa," diye geçirmiş ve sonra, hatırlıyorum da sağduyunun donuk sesi içimden "Aldırma bunlara," diye

---

Fenimore Cooper'ın *The Pathfinder, or The Inland Sea* adlı eseri. (ç.n.)

karşılık vermişti. Bir yandan cadı "vuuuuvv, vuuuvvv" diye uluyor, kızağın içinde bizi bir o yana bir bu yana savuruyordu. Başkent gazetelerinin arka sayfasında "Falanca doktor ve Pelageya İvanovna görevlerini yerine getirmek üzere çıktıkları yolda iki at ve bir arabacı ile birlikte yaşamını yitirdi. Kar denizindeki kalıntıları huzur bulsun," diye yazacaklardı. Tüh sana! Böyle bir iş için çağrıldığında aklına neler de geliyor böyle.

Ne öldük ne de kaybolduk, sağ salim Grişçevo köyüne vardık ve hayatımda ikinci kez podalik versiyon yaptım. Kadın köy öğretmeninin karısıydı. Pelageya İvanovna'yla dirseklerimize kadar kana batmış, ter gözümüze kadar inmiş halde, lambanın ışığı altında versiyonla uğraşırken, kulübenin tahta perdeyle ayrılmış karanlık bölümünden kocasının inleyişleri, volta atışı duyuluyordu. Kadının iniltileri ve adamın dinmek bilmeyen ağlayışları arasında –aramızda kalsın– bebeğin kolunu kırdım. Bebek ölü doğdu. Ah, sırtımdan aşağı nasıl bir ter boşaldı! Bir an kafamda korkutucu, iriyarı, nemrut birinin gelip birden kulübeye dalıp taş gibi sert bir sesle "Alın şunun elinden diplomasını!" diye bağıracağını düşündüm.

Tükenmiş halde, bebeğin sarı cansız bedenine ve kloroformun etkisiyle baygın, hareketsiz yatan solgun anneye baktım. Rüzgâr evin küçük üst pencerelerini zangırdatıyordu, kloroformun boğucu kokusunu azaltmak için bir dakikalığına açtığımız vasistastan içeri dalan rüzgâr buhar bulutuna dönüşmüştü. Ardından vasistası çarparak kapattım ve tekrar Pelageya'nın kucağındaki bebeğin çaresiz, sallanan koluna bir bakış attım. Of, Pelageya İvanovna'yı anneye bakması için bırakıp tek başıma eve dönerken hissettiğim çaresizliği ifade etmem mümkün değil. Hafifleyen tipinin arasında kızakta sallana sallana geliyordum ve karanlık ormanlar kınarcasına bana bakıyor gibi, umutsuz, çaresiz görünüyordu. Zalim bir kader tarafından yenilmiş, harap dü-

şürülmüş ve ezilmiş hissediyordum kendimi. Beni bu sapa yere bırakmış, tek bir destek, tek bir yol gösterenim olmadan bir başıma mücadele etmek zorunda bırakmıştı hayat. İnanılması güç zorluklara katlanmak zorunda kalıyorum. Bana ne kadar zorlu ya da içinden çıkılmaz vaka, ki bunların çoğu cerrahi vaka, getirirlerse getirsinler, onunla yüz yüze gelmeli ve tıraşsız yüzümle üstesinden gelebilmeliyim. Eğer üstesinden gelemezsem, şimdi olduğu gibi ardımda bir anne ve ölü bir bebek bırakıp tümseklerin üzerinde bir o yana bir bu yana savrularak işkence çekerim. Yarın tipi dinse de Pelageya İvanovna kadını hastaneye getirse... Ama asıl sorun kadını kurtarabilip kurtaramayacağım. Nasıl yapacağım? Bu zor sorunun cevabını nereden bulacağım? Hiçbir şey bilmiyorum, rastgele hareket ediyorum aslında. Şimdiye kadar şansım yaver gitmiş, hayret verici biçimde sağ salim sonuçlanan işler çıkarmıştım, ama bu sefer şans benden yana değildi. Ah, kalbim soğuktan, yalnızlıktan, etrafımda kimselerin olmamasından nasıl da acıyor! Dahası bebeğin kolunu kırmış olmakla bir suç işlemiş dahi olabilirim. Gidip birilerinin ayağına kapanıp "Böyle böyle... Ben falanca doktorum, bebeğin kolunu kırdım. Diplomamı alın benden, artık hak etmiyorum onu sayın meslektaşlarım. Sonra da Sahalin'e gönderin beni," diyesim geliyor. Tüh, nevrotik seni!

Soğuk ısırmasın diye kızağın dibine çöküp büzüldüm. Kendi kendime acınası, evsiz, sefil bir yavru köpek gibi görünüyordum.

Hastanenin girişindeki küçük ama hoşnutlukla hep kucak açan fenerin ışığı görülene değin uzun bir süre yol aldık. Parlıyor, parlaklığını kaybediyor, ışıldıyor, tekrar gözden kayboluyor ve kendine doğru çağırıyordu. Işığı görünce içimdeki yalnızlık hissi biraz olsun hafiflemişti. Sonra ışık iyice gözümün önünde belirip, yakınlaşarak büyüyünce; hastanenin duvarları siyahtan beyaza dönünce bahçe kapı-

sından girerken kendi kendime, "Boş versene kolu. Ne önemi var? Sen kolu kırdığında bebek çoktan ölmüştü. Kolu molu düşünmeye gerek yok, anne yaşıyor ya ona bak," diyordum artık.

Fener ve o tanıdığım sundurma beni kendime getirmişti getirmesine, ama evin içine girip çalışma odama çıktığımda, sobanın sıcağı üzerime vururken, "Doğrusu öyle; ama yalnızlık da berbat bir şey. Yalnızım işte," diye kendi kendime homurdanıyordum. Bir yandan da bir an önce uyuyayım da kurtulayım şu işkenceden diye uyumak için can atıyordum.

Ustura masanın üzerinde duruyordu. Yanında da artık soğumuş suyla dolu kap vardı. Usturayı küçümseyerek bir çekmeceye attım. Acilen traş olmam gerekiyor ama.

İşte böyle geçti bütün yıl. Şu anda fırtına gibi akıp geçtiğini anlamış olmama rağmen, geçerken birçok yönü, birçok görünümü varmış gibi, karışık ve korkutucu gelmişti. Aynaya bakıyorum da geçen yılın bıraktığı izleri görüyorum yüzümde. Gözlerim daha sert, huzursuz bakar olmuş, ağzım da daha kendinden emin ve erkeksi... Burun kemerimin üzerindeki kırışıklık sonsuza dek var olacak tıpkı anılarım gibi. Aynaya bakınca görüyorum hepsini, art arda hızla gözümün önünden geçiyorlar. Diplomam hakkındaki düşünceler geçerken, hayali bir mahkeme beni yargılayacak ve korkunç yargıçlar "Askerin çenesi nerede peki? Cevap ver seni cani. Bir de üniversite bitirmişsin!" diye soracak diye hâlâ titriyorum.

Nasıl unuturum bunu! Dünya üzerinde eski kalaslardan çivileri sökercesine, marangoz gibi hünerlilikle diş çeken Demyan Lukiç gibi biri var olsa da, yol yordam bilirliğim ve özsaygım Muryevo Hastanesi'nde ilk iş kendi kendime diş çekmeyi öğrenmem gerektiğini söylüyordu bana. Hepsi bu yüzdendi. Demyan Lukiç bir yere gitseydi yahut hasta olsaydı... Ebelerin de ellerinden diş çekmek dışında her iş geliyordu. O da hiç kusura bakmayın, onların işi değildi.

Şöyle oldu... Karşımdaki taburede oturan adamın sağlıklı ama acı içindeki yüzünü gayet iyi hatırlıyorum. Askerdi. Devrimden sonra dağılan cephelerden dönenlerden biriydi. Çenenin içine iyice kök salmış, sağlam, kocaman ama üzerinde çürüğü olan dişi pek iyi anımsıyorum. Ne yaptığımı biliyormuşçasına gözlerimi kısıp, endişeyle hırıldayarak kerpetenle dişi tuttum, ama bu sırada Çehov'un bir zangoçun dişinin çekilişini anlattığı o ünlü öyküsünü hatırladım. O an öykünün gülünecek hiçbir yanı yokmuş gibi gelmişti ilk kez.

Askerin ağzının içinde büyük bir çatırtı oldu ve adam "Aaaaahhhh!" diye bağırdı. Ondan sonra elimin altında bir direnç kalmadı ve kerpeten kanla kaplı bir halde ve uçlarının arasında beyaz bir şeyle ağızdan dışarı fırladı. Gördüğüm karşısında yüreğim yerinden fırlayacaktı neredeyse; çünkü çıkan şey askerin azıdişinden, hatta herhangi bir dişten çok daha büyüktü. Önce bir şey anlamadım, ama sonra neredeyse hıçkıra hıçkıra ağlayacaktım: Kerpeten gerçekten de upuzun köklü dişi sökmüştü; ama dişin ucunda bir de bembeyaz, pürtüklü, koca bir kemik parçası sallanıyordu.

"Çenesini kırdım," diye düşündüm ve birden dizlerim boşaldı. Neyse ki ne sağlık memuru ne de ebeler vardı yanımda. Bir hırsızın hareketleriyle başarısızlığımın sonucunu gazlı beze sarıp cebime sakladım. Asker bir eliyle doğum koltuğunun, diğeriyle de taburenin bacağına sarılmış, iyice açılmış, aptallaşmış gözlerle bana bakıyor, oturduğu yerde sallanıyordu. Şaşkın şaşkın bir bardak potasyum permanganat solüsyonu verip, "Ağzını çalkala," dedim.

Aptalca bir hareketti bu. Solüsyonla ağzını çalkaladı, tekrar bardağa tükürürken askerin kanıyla da karışmış, rengi tarif edilemez yoğun bir sıvı çıktı. Sonra ağzından öyle bir kan boşandı ki donakaldım. Zavallı adamın gırtlağına usturayla bir çizik atsam bu kadar kan akmazdı. İçinde potasyum olan bardağı bir kenara bırakıp, gazlı bez topaklarıyla

askerin üzerine atılıp çenesindeki boş çukura tıkadım. Bir anda kıpkırmızı kesilen gazlı bezleri çıkartıp da bu boşluğa büyük bir bardakeriğinin rahatlıkla sığabileceğini görünce dehşete kapıldım.

"Askerin işini çok güzel bitirdim," diye düşündüm çaresizlikle ve kutudan uzun gazlı bez şeritlerini çekmeye devam ettim. Kan nihayet durduğunda çenedeki çukura iyot sürdüm.

"Üç saat bir şey yeme," dedim hastaya titreyen bir sesle. "Çok, çok teşekkür ederim," diye karşılık verdi asker, hafif bir hayretle kanıyla dolu olan bardağa bakarak.

"Bak dostum," dedim üzüntülü bir sesle, "şöyle yap... Yarın ya da yarından sonraki gün tekrar gel, bir daha görün bana. Tekrar muayene edeceğim. Bakılması gereken bir dişin daha var. Tamam mı?"

"Çok sağ olun," diye cevap verdi asker boğuk boğuk ve yanağını tuta tuta dışarı çıktı. Bense bekleme odasına koştum, başımı sanki diş ağrısı çekiyor gibi ellerimin arasına alıp öne arkaya sallana sallana bir süre oturdum. En az beş kere de cebimden kanlı bez topağını çıkarıp tekrar yerine sokuşturdum.

Bir haftayı sise boğulmuş gibi geçirdim, zayıfladım, rengim soldu.

"Asker kangren olacak, kan zehirlenmesi geçirecek. Lanet olsun! Ne diye soktum ki o kerpeteni adamın ağzına?"

Gözümün önünde tuhaf tuhaf görüntüler beliriyordu. İşte titriyor asker. Başlarda durumu iyi, etrafta dolanıyor, Kerenski'yi, cephedeki yaşantıyı anlatıyor, sonra gittikçe sesi kesiliyor. Kerenski'yi konuşacak hali kalmıyor. Patiska yastığa başını koymuş yatıyor ve sayıklıyor. 40 derece ateşi var. Tüm köy onu görmeye geliyor. Sonunda burnu sivrileşmiş halde, ikonanın altında masada yatıyor.

Köyde hemen söylentiler yayılıyor.

"Neden ölmüş?"

"Doktor dişini çekmiş..."

"Vah vah... Belli belli... Çekmiş..."

Böyle devam ediyor söylentiler. Sonrası soruşturma. Sert adamın biri gelip soruyor:

"Askerin dişini siz mi çektiniz?"

"Evet... Evet, ben..."

Askeri gömüyorlar. Mahkeme oluyor. Rezalet. Birinin ölümüne sebep oldum. Ben artık doktor değil, talihsiz, toplumdan dışlanmış bir insanım; daha doğrusu artık insan bile değilim.

Asker muayeneye tekrar gelmedi. Ben dertlendikçe dertleniyor, gazlı bez yumağı çalışma masamın çekmecesinde kuruyor, pas rengini alıyordu.

Bir hafta içinde hastane çalışanlarının maaşları için şehre gitmem gerekiyordu. Beş gün sonra gittim ve ilk iş şehirdeki hastanenin doktoruyla görüştüm. Sigaradan sararmış sakalları olan bu doktor yirmi beş yıldır bu hastanede çalışıyordu. Görmediği şey kalmamış. Akşam onun çalışma odasında oturmuş, keyifsiz keyifsiz limonlu çayımı yudumlarken masa örtüsüyle oynuyordum. Sonunda kendimi tutamayıp dolambaçlı yoldan, öyküler uydurarak anlattım her şeyi: "Öyle... Bazen birtakım olaylar oluyor... Biri diş çekerken... Çeneyi kırıyorsa... Böyle durumlarda kangren olasılığı var değil mi? Yani bilirsiniz, eline bir kemik parçası gelirse işte. Bir yerde okumuştum, öyle diyordu."

Adam dinledi, dinledi ve gür kaşlarının gölgesi düşen gözlerini üzerime dikip birden şöyle dedi:

"Diş çukurunu kırmışsınızdır. İleride gayet iyi diş çekersiniz. Çayı bırakın da akşam yemeğinden önce gidip votka içelim."

Böylece işkenceci asker bir anda ve sonsuza dek aklımdan çıkmış oldu.

Ah, anılarla dolu aynam... Üzerinden bir yıl geçmişken bu diş çukurunu hatırlamak ne gülünç! Yine de asla Demyan Lukiç gibi diş çekemeyeceğim. Orası kesin. Adam her gün aşağı yukarı beş diş çekiyor, bense iki haftada ancak

bir kere... Fakat ne olursa olsun birçoklarının yapmak isteyeceği gibi çekiyorum çektiğimde de. Hem çukuru falan da kopardığım yok artık, koparsam da eskisi gibi korkmam.

Hem diş çekme de neymiş? Bu tekrar yaşanması mümkün olmayan yılda neler görüp neler yapmadım ki?

Akşam karanlığı odama sızmıştı. Lamba epeydir yanıyor, bense keskin bir tütün dumanı altında yaptıklarımın bilançosunu çıkarıyordum. Kalbim gururla çarpıyordu. İki kalça ampütasyonu yapmıştım, parmak ampütasyonlarını saymıyorum bile. Bir de kürtajlar... Bakıyorum da on sekiz kürtaj yazılmış. Bir fıtık, bir trakeotomi. Hepsi de başarıyla sonuçlanmış. Ne kadar da çok deşmişim o koca çıbanlardan! Ya sardığım kırıklar... Alçı ve kolayla. Çıkıkları oturtmuşum yerlerine. Tübajlar, doğumlar... Getirin, ne olursa hallederim. Ama sezaryen yapamam, onu söyleyeyim. Şehre gönderirim. Ama forsepsle, versiyon yaparak doğum... Ne kadar isterseniz getirin.

Okuldaki son adli tıp sınavını hatırlıyorum. Profesör, "Yakın mesafeden vurulma ile oluşan yaraları betimleyiniz," demişti.

Başladım teklifsizce uzun uzun anlatmaya; o sırada görsel hafızam sayesinde kalın ders kitabının sayfaları da gözümün önüne geliyordu. Sonunda nefesim kesildi. Profesör küçümser bir tavırla bana bakıp tiz bir sesle:

"Anlattıklarınız içinde yakın mesafeden ateş etmeye benzer hiçbir şey yok. Kaç kere 'beş' tam not aldınız siz?" dedi.

"On beş kere," diye cevap verdim.

Kâğıdıma, adımın yanına bir "üç" koydu. Ben de utanç ve üzüntüyle doğru dışarı çıktım.

Mezun olduktan kısa bir süre sonra da Muryevo'ya geldim ve işte buradayım tek başıma. Yakın mesafeden vurulma ile oluşan yaralarda ne olacağını şeytan bilir ama burada, önümdeki ameliyat masasında dudaklarından kanla karışık pembeleşmiş köpükler saçılan biri yatarken, gerçek

hayatta kendimi mi kaybettim? Hayır, göğsü kurt avında kullanılan ve yakın mesafeden gelen saçmalarla paramparça durumda olsa da, akciğerleri görünse de, lime lime olmuş göğüs etleri sarkıyor olsa da, gerçek hayatta kendimi kaybetmedim. Bir buçuk ay sonra hastanemden sapasağlam çıkmıştı adam. Üniversitedeyken bir kez olsun elime doğum maşası alma şerefine mazhar olamamıştım, buradaysa –evet, ellerim titreyerek– bir dakika içinde rahimden içeriye soktum. Hiç saklamayayım, bir keresinde bir bebeği doğurtuşum acayip olmuştu. Başının yarısı şişmiş, morarmıştı, bir gözü de yerinde yoktu. Buz gibi olmuştum. O sırada Pelageya İvanovna'nın rahatlatıcı sözlerini duymuştum hayal meyal:

"Ziyanı yok doktor, maşanın bir tarafını bebeğin gözünün üzerine koymuşsunuz."

İki gün sonra bebeğin kafası normale dönene dek gerginlikten zangır zangır titredim.

Kaç yaraya dikiş attım, kaç plörezi gördüm, kaç kaburgayı açmak için zorladım! Kaç pnömoni, tifo, kanser, frengi, fıtık (düzelttiğim), hemoroit, sarkom...

Coşkuyla hasta kayıt defterinin sayfalarını çevire çevire bir saat inceledim, kaç hasta gelmiş saydım. Bir yılda 15.613 ayakta hasta, 200 yataklı hastam olmuş ve sadece altısı ölmüş.

Defteri kapatıp ayaklarımı sürüye sürüye yatmaya gittim. Yirmi dört yaşını doldurmuş biri olarak yatakta yatıyor, uyuklaya uyuklaya artık çok tecrübeli olduğumu düşünüyordum. Korkacak bir şeyim kalmış mıydı? Hayır. Kulağına bezelye tanesi kaçan çocukların kulaklarındaki bezelyeleri çıkarmış, birçok kez kesip biçmiştim.

Ellerime artık cesaret gelmişti, titremiyorlardı. Her türlü yanıltıcı oyunu görüp, köylü kadınların o hiç kimsenin anlayamadığı konuşmalarını anlar olmuştum. Sherlock Holmes'ün gizemli dosyaları çözdüğü gibi çözüyorum onları da. Uyku bastırıyordu.

"Ben," diye mırıldandım uykuya dalarken, "artık beni hayrete düşürecek bir vaka getireceklerini hiç ama hiç sanmıyorum. Belki de başkentte benim bu yaptığımın sağlık memurluğu olduğunu söylüyorlardır. İstediklerini söylesinler. Onların kliniklerde, üniversite hastanelerinde, röntgen odalarında keyifleri yerinde. Benimse burada... Bu köylüler ben olmadan yaşayamaz. Eskiden her kapı çalışında nasıl da tir tir titriyordum, korkudan nasıl da ödüm kopuyordu. Ama şimdi..."

"Ne zaman oldu bu?"

"Bir hafta önce oldu efendim, bir haftadır böyle. Şişiverdi," dedi ve hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı kadın.

İkinci yılımın ilk günüydü, gümüşe çalan bir ekim sabahıydı. Dün akşam yatarken kendimle övüne övüne, böbürlenerek uykuya dalmıştım, bu sabahsa üzerimde önlüğüm, apışıp kalmış bir şekilde bakıyordum.

Kucağında odun gibi tuttuğu bir yaşında bir bebek vardı ve bebeğin sol gözü yoktu. Gözün yerine iyice açılmış, incelmiş gözkapağının içinden sarı renkli, küçük bir elma büyüklüğünde bir top dışarı fırlamıştı. Çocuk acıyla bağırıp debeleniyor, annesi hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Ve elim ayağıma dolaşmıştı işte.

Çocuğa her açıdan baktım. Demyan Lukiç ve ebelerden biri arkamda duruyorlardı. Sesleri çıkmıyordu, daha önce onlar da böyle bir şey görmemişlerdi.

"Nedir bu? Beyin zarı tümörü mü? Hmm. Yaşıyor... Sarkom mu? Yoo, bu yumuşak... Ne tuhaf, ne tüyler ürpertici şiş bu! Nereden çıkmış bu böyle? Gözden... Belki de hiç gözü yoktu. Yani, şu an yok her halükârda," diye düşünüyordum.

"Şöyle yapacağız..." dedim coşkuyla, "bu şeyi kesip almamız gerekiyor."

Derken kafamda gözkapağıru nasıl kesip kenara alacağımı gözümde canlandırdun. Sonra...

"Ya sonra, sonra ne yapacağım? Belki de gerçekten beyinden bir parçadır. Kahretsin. Yumuşak da. Beyne benziyor..." diye geçirdim aklımdan.

"Neyi keseceksiniz?" diye sordu anne beti benzi atarak. "Gözünü mü? İzin vermiyorum," dedi kadın ve dehşetle çocuğu bezlerle sarmalamaya başladı.

"Gözü yok zaten," diye cevap verdim kesin bir tonla. "Gözünün olması gereken yere bir baksana. Bebeğinin tuhaf bir tümörü var."

"Damla verin o zaman," dedi kadın korkuyla.

"Ne? Alay mı ediyorsun? Ne damlası? Hiçbir damlanın yararı olmaz bu durumda!"

"Gözü olmadan ne yapacak?"

"Gözü zaten yok diyorum sana."

"Ama üç gün önce vardı!" diye haykırdı kadın çaresizce.

"Hay, üç gün önceye!.." diye geçirdim içimden.

"Bilmiyorum, belki de öyledir... hay... Neyse, şimdi yok işte. Kendin bilirsin canım, istersen çocuğu al şehre götür. Orada da derhal ameliyata alırlar. Öyle değil mi Demyan Lukiç?"

"Hmm, evet," diye düşünceli düşünceli karşılık verdi sağlık memuru tam olarak ne diyeceğini bilemeyerek. "Görülmemiş bir vaka."

"Şehirde keserler mi?" diye sordu anne yine dehşetle. "Hayır, izin vermem!"

Konuşma kadının bebeğin gözüne dokunmamıza izin vermeyip çocuğunu götürmesiyle sona erdi.

İki gün kafa patlattım, inat edip kütüphanede didik didik araştırdım, gözlerinin yerinde dışarı fırlamış şişlikler olan bebek resimlerine baktım... Yoktu lanet olası!

İki gün sonraysa bebek aklımdan çıkmıştı.

Aradan bir hafta geçti.

"Anna Juhova!" diye seslendim.

Kucağında bir bebekle neşeli bir kadın girdi içeri.

"Şikâyetiniz nedir?" diye sordum alışkanlıkla.

"Yanlarım nasıl ağrıyor nasıl... Nefes aldırmıyor," dedi köylü kadın nedense alaylı alaylı gülerek. Sesinin tonu silkinip doğrulmama neden oldu.

"Tanıdınız mı?" diye sordu yine alaylı bir şekilde.

"Dur, dur... Nedir bu, dur bir saniye. Bu o bebek mi?"

"Ta kendisi. Hatırlıyor musunuz, gözü yok, kesip almak gerek demiştiniz doktor bey..."

Afalladım. Bebeğin annesi zafer kazanmış bir edayla bana bakıyor, gözlerinin içi gülüyordu.

Bebek kucağında ses çıkarmadan duruyor, bir çift kahverengi gözle etrafına bakıyordu. Ortalıkta sarı baloncuktan eser yoktu.

"Büyü bu..." diye geçirdim aklımdan çaresizce.

Ardından biraz olsun kendime gelerek itinayla gözkapağını kaldırdım. Bebek ağlayıp kafasını başka yöne çevirmeye çalıştı, ama görmem gerekeni görmüştüm zaten... Mukus tabakasının üzerinde küçük bir yara izi... Şimdi anlaşıldı!

"Buradan ayrılırken patladı."

"Lüzumu yok kadın, anlatma," dedim mahcup bir halde, "anladım çoktan."

"Bir de gözü yok diyordunuz, bakın çıktı," diye kıs kıs güldü kadın alayla.

"Anladık tamam, şeytan alsın beni... Gözkapağının altında büyük bir çıban çıkmış, büyüyüp gözü arkaya itmiş, tamamen kapatmış önünü. Sonra patlayınca da iltihap akmış... Ondan sonra her şey yoluna girmiş."

***

Hayır. Asla, uykuya dalarken bile olsa artık beni hiçbir şey şaşırtamaz demeyeceğim böbürlenerek. Hayır. Bir yıl geçti, yeni bir yıl daha geçecek ve bu da geçen yıl gibi bir yığın sürprizle dolu olacak. Demek ki öğrenmeye boyun eğmek gerekiyormuş.

Yıldız Döküntü[*]

Bu o! Sezgilerim öyle diyordu. Bilgilerime başvurmaya hiç gerek yoktu. Zaten altı ay önce üniversiteyi bitirmiş bir doktorda bilgi ne gezer!

Adamın sıcak, çıplak omuzlarına dokunmaya korkuyordum (korkulacak bir şey olmasa da) ve kendisine şöyle buyurdum:

"Işığa yaklaşın amca!"

Adam istediğim yere geçti, gaz lambasının ışığı sararmış cildini aydınlatıyordu. Göğsünün üzerinde ve böğürlerinde benek benek döküntüler yayılmıştı sarı cildinin üzerine. "Gökyüzündeki yıldızlar gibi," diye geçirdim aklımdan ve içimden irkilerek adamın göğsüne eğildim, göğsüne baktıktan sonra gözlerimi yüzüne çevirdim. Önümde kırk yaşlarında, kül rengi kirli sakalları keçe gibi olmuş, şiş gözkapaklarının örttüğü küçük canlı gözleri olan bir adam vardı. Çok şaşırtıcı ki, o küçük gözlerin içinde vakar ve özsaygı okunuyordu.

Adam sıkkın ve kayıtsız bir tavırla gözlerini kırpıştırarak kemerini düzeltiyordu.

"Bu o işte, frengi," diye tekrarladım kendi kendime karamsarlıkla. Devrimin başında, üniversite sıralarından doğ-

[*] İlk kez 1926 yılında, *Meditsinskii Rabotnik* (Tıp İşçisi) dergisinin 29. ve 30. sayılarında tefrika edilmiştir. (e.n.)

ruca ücra bir köye savrulmuş bir doktor olarak, meslek hayatımda ilk kez karşılaşıyordum frengiyle.

Bu frengi vakasıyla da şans eseri karşılaşmıştım. Adam boğaz şişmesi şikâyetiyle gelmişti. Frengiyi aklımdan bile geçirmeden, mekanik bir tavırla adama soyunmasını söyledim ve o an gördüm yıldız döküntüyü.

Bütün belirtileri; kısık sesini, boğazındaki korkunç kızarıklığı, yine boğazındaki tuhaf, beyaz lekeleri ve göğsündeki mermerimsi döküntüleri birleştirerek sorunun ne olduğunu tahmin ettim. İlk iş korkuyla ellerimi cıva klorürlü bir topakla ovuşturdum, "Galiba ellerime öksürdü" diye huzursuz edici bir düşünceyle zehirlenmiştim. Sonra çaresiz bir halde, tiksintiyle elimde hastamın boğazını muayene ettiğim cam spatulayı çeviriyordum. "Nereye koysam bunu?" diye düşünürken, pencerenin önündeki pamuk yumağının üzerine koymaya karar verdim.

"Pekâlâ, şimdi bakın... hmm... anladığım kadarıyla... hatta kesinlikle öyle... çok kötü bir hastalığa, frengiye yakalanmışsınız," dedim çekinerek.

Adamın ödü kopacak sanmıştım. Fakat zerre gerilmiş, korkmuş değildi. Çağrıldığını duyunca yuvarlak gözlerini çeviren bir tavuk gibi yan yan, şüpheyle bakıyordu bana. Bu yuvarlak gözlerde beni hayrete düşüren bir güvensizlik fark ettim.

"Frengi olmuşsunuz," diye tekrar ettim yumuşak bir sesle.

"O da nedir?" diye sordu mermerimsi döküntülü adam.

Oracıkta şehirdeki üniversite hastanesinin kar beyazı koğuşları, öğrenci kafalarıyla dolu amfi, zührevi hastalıklar profesörünün kır sakalı gözümün önünde belirdi. Fakat hemen kendime gelip, üniversite amfisinden bin beş yüz verst, en yakın demir yolundan kırk verst ötede olduğumu ve gaz lambasının ışığında durduğumu hatırladım. Beyaz kapının ardından sırasını bekleyen hastaların uğultusu duyuluyordu.

Dışarıda hava kararmaya devam ediyor, yılın ilk karı havada uçuşuyordu.

Hastaya öbür giysilerini de çıkarmasını söyledim ve iyileşmeye başlayan ilk lezyonu buldum. Artık hiç şüphem kalmamıştı ve kendimden emin bir şekilde kesin teşhis koyduğum zamanlarda olduğu gibi yine bir gurur duygusu gelmişti içime.

"Giyinin," dedim. "Frengi olmuşsunuz! Bu tüm vücudu etkileyen ciddi bir hastalıktır. Uzun süreli bir tedavi görmelisiniz!"

Bir an duraksadım, çünkü –aman ya Rabbi, olur şey değil!– bu tavuk gibi yan bakışlarda alayla karışık bir şaşkınlık okudum.

"Boğazım şişti o kadar," dedi hasta.

"Evet, işte bu yüzden şişmiş. Göğsünüzdeki döküntüler de bu yüzden. Göğsünüze baksanıza."

Adam başını indirip göğsüne baktı. Gözlerindeki alay kıvılcımı sönmüyordu.

"Boğazımı iyileştirseydiniz bari," diye karşılık verdi.

"Ne diyor, kendinde mi bu?" diye düşündüm biraz sabrım tükenerek. "Ben frengi diyorum adam hâlâ boğazının derdinde!"

"Bakın," diye konuşmama devam ettim yüksek sesle, "boğazınız şu an ikinci planda. Boğazınızla da ilgileneceğiz, fakat şu an en önemli olan bu genel hastalığınızın tedavisi. Tedaviniz de iki yıl gibi uzun bir zaman alacak."

Bunun üzerine hasta gözlerini iyice açıp bana baktı. "Oynatmışsın sen doktor!" dediği okunuyordu bakışlarından.

"Niye bu kadar uzun sürsün?" diye sordu. "Ne iki yılı? Boğazım için bir gargara verseniz ya bana..."

Kan beynime sıçradı. Sonra da açtım ağzımı yumdum gözümü. Artık adamı korkutmaktan çekinmiyordum. Hem de hiç! Burnunun düşebileceğini bile ima ettim. Gerekli tedaviyi görmediği takdirde ileride onu nelerin beklediğini an-

lattım. Frenginin ne kadar bulaşıcı bir hastalık olduğundan bahsedip ayrı tabak, kaşık, fincan ve havlu kullanması gerektiğini açıkladım uzun uzun.

"Evli misiniz?" diye sordum.

"Evet," diye cevap verdi şaşarak.

"Eşinizi derhal bana yollayın!" dedim öfke ve hararetle. "Herhalde o da hastadır, değil mi?"

"Karım mı?" diye sordu hasta, büyük bir şaşkınlıkla bana bakıyordu.

Konuşmaya böyle devam ettik. Gözlerini kırpıştırarak o benim gözlerimin içine bakıyordu, ben de onunkilere... Bu karşılıklı bir konuşmadan çok, benim yaptığım bir konuşmaydı aslında. Herhangi bir profesörün beş üzerinden beş not vereceği harika bir konuşmaydı hem de. Frengi konusunda muazzam bir bilgim ve olağanüstü sezgilerim olduğunu fark etmiştim. Bu bilgim, Almanca ve Rusça ders kitaplarında ayrıntılara hiç girilmemesinden kaynaklanan karanlık boşlukları doldurmuştu. Frengi hastasının kemiklerine, tedavi edilemediğinde neler olduğunu anlatıp bu arada sürekli ilerleyen felcin altını çizdim. Ya çocukları, karısını nasıl kurtaracaktım? Hastalık ona da bulaşmışsa –ki sanırım bulaşmış– onu nasıl tedavi edecektim?

Nihayet bilgi pınarım kurudu ve çekingen bir hareketle cebimden üzerinde altın rengi yazılar olan kırmızı kapaklı bir elkitabı çıkardım. Zorluklarla geçen kariyerimin ilk evrelerinde yanımdan hiç ayıramadığım, karşıma dipsiz kuyular gibi, hangi ilacı yazacağımı bilmediğim meşum sorunlar çıktığında birçok kez bana yol gösterici olan sadık dostum benim! Bu arada hasta giyinirken, ben de alttan alttan kitabın sayfalarını karıştırmış ve ihtiyacım olan şeyi bulmuştum.

Cıvalı merhem müthiş bir çözüm.

"Vücudunuzu bununla ovacaksınız. Size bunlardan altı paket verilecek. Günde bir paket süreceksiniz. İşte böyle..."

Avucumu önlüğüme sürtüp kendimi ovarak nasıl yapılacağını gayretle, açıkça gösterdim.

"Bugün kolunuza, yarın bacağınıza, sonra öbür gün de diğer kolunuza süreceksiniz. Altı paketi de bitirdiğinizde yıkanıp mutlaka yanıma gelin tekrar. Mutlaka! Duydunuz mu? Mutlaka! Tamam mı? Ayrıca dişlerinize ve ağız temizliğine de dikkat etmeniz gerekiyor tedavi sürecinde. Size vereceğim gargarayla yemeklerden sonra muhakkak çalkalayın ağzınızı."

"Boğazımı da mı?" diye sordu hasta kısık sesle, gargaranın lafını duyunca canlandığını fark ettim birden.

"Evet, evet, boğazınızı da."

Az sonra sarı gocuğunun sırtı kapıdan çıkıp gözümün önünden kaybolurken, başörtülü köylü bir kadın karşıladı kendisini.

Birkaç dakika sonra muayenehanemden çıkıp eczaneden sigara kâğıdı almak için loş koridordan koşar adım geçerken boğuk bir fısıltıya kulak misafiri oldum:

"İyi bakamıyor. Genç daha. Ben boğazıma bak diyorum, o gelmiş göğsüme, karnıma bakıyor. Bir sürü işim gücüm var, günümün yarısı hastanede geçti. Çıkayım diyene kadar akşam oldu. Ah Tanrım! Bir şeyim yok benim, sadece boğazım ağrıyor, oysa bacaklarıma sürmem için merhem veriyor."

"Çok dikkatsiz, dikkatsiz," diye onayladı bir köylü kadın titrek sesiyle ve birden sustu. Bense hayalet gibi üzerimde beyaz önlüğümle hızla yanlarından geçtim. Dayanamadım, iyice baktım ve karanlığın içinde keçe gibi sakalını, şişmiş gözkapaklarını ve o tavuk gözlerini tanıdım hemen. Evet, bu o gaddar çatal sesti. Suçlu bir hırsız gibi ezilip büzülüp omuzlarımı kafama doğru çektim –suçlu olduğum kesindi– ve içimde belirgin bir yanma ve yaralanma hissiyle ortadan kayboldum. Berbat bir şeydi.

Her şey boşuna mıydı yoksa?

Hayır, olamaz! Bir ay boyunca hafiye gibi her sabah hasta kabul vaktinde hasta kayıt defterinde frengi konusunda konuşmamı dikkatle dinleyen adamın karısının soyadını arayarak geçirdim günlerimi. Bir ay boyunca adamın kendisini de bekledim. Ama hiç kimse gelmedi. Bir ay sonra hafızamdan silinip gitti, endişelenmeyi bıraktım, unuttum.

Çünkü ardından hep yeni hastalar geldi ve bu sapa yerdeki çalışma hayatımın her günü hayret verici, karman çorman, beynimi allak bullak eden, yüzlerce kez aklımı başımdan alan olaylar getirdi önüme. Her defasında da tekrar kendimi toparlayıp yeni bir hevesle sürdürdüm mücadele etmeyi.

Şimdi onca yıl geçtikten sonra beyaz boyaları dökülmüş, Tanrı'nın unuttuğu hastaneden çok uzaklardayken adamın göğsündeki yıldız döküntüyü hatırlıyorum. Nerededir? Ne yapıyordur? Ah! Evet, biliyorum. Eğer yaşıyorsa karısıyla birlikte yıkık dökük bölge hastanesine gidiyorlardır zaman zaman. Bacaklarındaki lezyonlardan şikâyet ediyorlardır. Adamın dolaklarını indirip merhamet bekleyişini gözümün önüne getirebiliyorum. Ve genç doktor, kadın ya da erkek her kimse, üzerinde beyaz, sökükleri dikili önlüğüyle bacaklarına doğru eğilip parmaklarını lezyonların üst taraflarına bastırıp neden olduğunu arıyordur. Sonra sebebi bulunca da kayıt defterine "Lues III"* yazıyordur. Ardından da daha önce kara merhem verilip verilmediğini soruyordur.

Ve işte o zaman benim onu hatırladığım gibi o da beni, 1917 senesini, dışarıda yağan karı, parafinli kâğıda sarılı altı paketi, kullanmadığı altı adet yapışkanlı topağı hatırlayacak.

"Evet, evet, doktor vermişti," diyecek ve artık gözlerinde alay yerine karanlık bir endişe ifadesiyle etrafına bakacak. Doktor da reçeteye potasyum iyodür ya da başka bir ilaç yazacak. Belki de benim gibi elkitabına bakar.

Selam sana yoldaş!

Üçüncü evre frengi. (ç.n.)

"... bir de sevgili karıcığım, Safron İvanoviç Amca'ya en derin saygılarımı ilet. Ayrıca gidip bizim doktora görünmen gerekecek sevgili karıcığım; çünkü son altı aydır frengi diye acı veren, illet bir hastalık taşıyorum. Yanındayken sana bunu açmadım. Tedavi ol lütfen.

Kocan, A. Bukov."

Genç kadın çuha kumaşından şalının ucunu ağzına götürüp, peykeye oturdu, titreyerek ağlıyordu. Kardan ıslanmış açık renk saçının bukleleri alnına düşüyordu.

"Alçağın biri o, öyle değil mi?" diye bağırdı kadın.

"Evet, alçak," diye karşılık verdim sertçe.

Daha sonra işin en zor ve en acıklı kısmı başladı. Kadını yatıştırmam gerekti. Ama nasıl yapacaktım? Bekleme odasında sabırsızca bekleyen hastaların uğultuları arasında uzunca bir süre fısıldaştık.

Ruhumun derinliklerinde bir yerlerden, insanların acılarına karşı hâlâ taşlaşmamış kısmından güzel, yatıştırıcı sözler çıkardım. Her şeyden önce kadının korkusunu gidermeye çalıştım. Henüz hiçbir şeyin kesin olmadığını ve muayene olmadan umutsuzluğa mahal vermemesini söyledim. Muayeneden sonra bile korkmaya gerek olmadığını; bu kötü hastalığın, frenginin üstesinden başarıyla geleceğimizi anlattım.

"Alçak, alçak işte," diye hıçkıra hıçkıra ağlıyordu genç kadın, gözyaşlarına boğulmuştu.

"Alçak," diye tekrarladım ben de.

Bu pek uğramadığı evini Moskova'ya gitmek üzere terk eden "sevgili kocaya" uzunca bir süre, zevkle sövdük.

Nihayet kadının gözünün yaşı, yüzünde izlerini bırakarak dinmişti. Şişmiş gözkapakları, siyah ümitsizlik dolu gözlerini örtüyordu.

"İki çocukla ne yaparım ben?" dedi kuru, bitkin sesiyle.

"Bekleyin, sabırlı olun," diye mırıldandım, "zaman ne yapılması gerektiğini gösterir."

Ebe Pelageya İvanovna'yı çağırdım ve birlikte jinekoloji koltuğu bulunan başka bir odaya gittik.

"Ah, hain, rezil herif," diyordu Pelageya İvanovna ağzının içinden fısır fısır. Kadın susuyordu. Karanlık iki çukur gibi gözleri pencereden dışarıya bakıyor, akşamın çöküşünü izliyordu.

Hayatımın en ciddi muayenelerinden biriydi. Pelageya İvanovna'yla kadında incelemedik yer bırakmamış ve hiçbir yerde şüpheli bir bulguya rastlamamıştık.

"Biliyor musunuz," dedim –ümitlerimin boşa çıkmamasını ve o korkunç, sert, ilk yaranın daha sonra ortaya çıkmamasını öyle istiyordum ki o an,– "Biliyor musunuz? Artık endişelenmenize gerek yok! Bir ihtimal var, evet. Daha sonra her şey olabilir, fakat şu an hiçbir şeyiniz yok."

"Yok mu?" diye sordu kadın boğuk bir sesle. "Yok mu?" diye tekrarladı gözlerinin içi parlayarak ve birden yanakları al al oldu. "Ya birden ortaya çıkıverirse? Olur mu öyle bir şey?"

"Onu bilemem," dedim kısık sesle Pelageya İvanovna'ya dönerek, "ebe hanımın söylediğine göre hastalığın size de bulaşmış olması gerek, fakat hiçbir şey yok."

"Evet, hiçbir şey yok," diye karşılık verdi Pelageya İvanovna, sesi benimkinin yankısı gibiydi.

Kadınla birlikte birkaç dakika daha fısıldaşarak kimi tarihler, farklı mahrem konular üzerinde konuştuk ve kadına düzenli olarak muayenehaneye gelmesini salık verdim.

Şimdi kadına bakıyor ve paramparça olduğunu görüyordum. İçinde bir umut doğmuş, sonra hemen ölmüştü. Bir kez daha gözyaşlarına boğuldu ve bir gölge gibi muayenehaneyi terk etti. Başının üzerinde bir kılıç asılıydı artık. Her cumartesi sessizce muayenehaneme geliyordu. Zayıflamış,

elmacık kemikleri iyice ortaya çıkmış, gözleri çökmüş, etrafı morarmıştı. Derin bir düşünce dudaklarının kenarlarını aşağı indirmişti. Alışıldık hareketlerle başörtüsünü açıyor ve üçümüz birlikte ikinci kata gidiyorduk. Orada da kadını muayene ediyorduk.

Üç cumartesi geçmiş ve kadının vücudunda hiçbir şeye rastlamamıştık. Sonra yavaş yavaş toparlandı. Gözleri yeniden parlamaya başladı, yüzü canlandı, bitkin ifadesi yok olmuştu artık. Şansımız daha da artıyor, tehlike gittikçe ortadan kayboluyordu. Dördüncü cumartesi artık daha emin konuşuyordum. Omuzlarımdaki yük %90 hafiflemiş, olumlu sonuç alma ihtimali o denli yükselmişti. 21 günlük süreç fazlasıyla iyi geçmişti, fakat ilk yaranın çok uzun zaman sonra ortaya çıktığı vakalar da oluyordu. Neyse ki bu dönem de geçmişti. Bir gün, bezelerini son bir kez elimle muayene ederken pırıl pırıl aynayı bir kabın içine fırlattım ve şöyle dedim kadına:

"Şüpheli hiçbir durumunuz kalmadı. Artık gelmenize gerek yok. Bu da çok iyi..."

"Hiçbir şey olmayacak mı?" diye sordu kadın hiç unutmayacağım bir tonda.

"Evet, hiçbir şey."

O anki yüz ifadesini kelimelerle anlatabilecek kadar yetenekli değilim. Yalnızca hürmetle eğilip selam verişini ve çabucak muayenehaneyi terk edişini hatırlıyorum.

Fakat bir kez daha gelmişti. Bu kez elinde içinde yaklaşık iki libre tereyağı, yirmi tane yumurta olan bir bohça vardı. Büyük bir mücadeleden sonra ne yumurtayı ne yağı almıştım. Bu denli genç bir doktor olarak bu durum beni çok gururlandırmıştı. Ama sonradan devrim yıllarında açlıkla cebelleşmek zorunda kalınca gaz lambası, o siyah gözler, üzerinde parmak izleri ve aşağı doğru akan su damlacıkları olan altın sarısı tereyağı parçası az gelmedi aklıma.

***

Dört ay korkuyla çırpınan bu kadını onca yıl geçtikten sonra neden mi hatırlıyorum? Boş yere değil. O kadın frengili ikinci hastamdı, ondan sonra en güzel yıllarımı harcamıştım zührevi hastalıklara. İlki göğsünde yıldız döküntüleri olan adamdı; ikincisi de o kadındı, ama bir istisnayla: Kadın korkuyordu. Pelageya İvanovna, Anna Nikolayevna, Demyan Lukiç ve benim, dördümüzün gaz lambası ışığıyla çalıştığımız yıllardan hafızamda kalan tek hasta o.

Kadının idam mahkûmu gibi beklediği, azap dolu cumartesi günleri geride kalırken, ben de frengiyle ilgili araştırma yapmaya koyuldum. Sonbahar akşamları uzun oluyordu. Doktor dairemde sobanın sıcağı vardı. Etraftaki sessizlik bütün dünyada bir tek ben ve lambam varmış gibi hissettiriyordu. Uzaklarda bir yerlerde hayat fırtınalı bir şekilde, hızla devam ediyor; fakat benimse yalnızca pencereme vuran, tıkırdatan ve sonra da hiç fark ettirmeden sessiz kar tanelerine dönüşen yağmur damlalarım vardı. Saatlerce eski hasta kayıt defterlerinin başında oturup son 5 yılın kayıtlarını inceliyordum. Önümde binlerce, on binlerce insanın ve köyün ismi vardı. Bu insan sütunları arasında frengi vakalarını tarıyor ve sıklıkla rastlıyordum. Sıradan, rutin kayıtlar çarpıyordu gözüme: "Bronşit", "larenjit"... ve diğerleri... Hah işte! "Lues III." Yanında da tanıdık bir elden çıkan yayık yazı vardı:

"Rp. Ung. hydrarg. ciner. 3.0 D.t.d."

İşte: "Kara merhem."

Sonra yeniden bronşitler, nezleler gözümün önünde dans ediyor ve birden duruyorlar... Yine "Lues".

Kayıtların çoğu ikinci tip Lues'ti. Üçüncü tip vakalar daha nadirdi ve bunların "tedavi" sütununda da koyu harflerle potasyum iyodür yazılıydı.

Çatı katında unutulmuş, kalın, küf kokulu hasta kayıtlarında daha eskilere doğru gittikçe tecrübesiz kafam aydınlanıyordu. Durumun ciddiyetini anlamaya başlamıştım.

Neredeydi bu ilk lezyon kayıtları? Onlara dair hiçbir şey göremiyordum. Binlerce ismin arasında bir tane ancak görmüştüm. Bu ne demek oluyordu? Demek ki...

"Demek ki..." diye konuşmaya başladım kendi gölgem ve raflardaki kitapların sırtlarını kemiren farelerle. "Demek ki bu bölgede kimsenin frengiden haberi yok. Lezyonlar da kimseyi ürkütmüyor. Evet. Ortaya çıktıktan sonra kendi kendine iyileşiyor olmalı yaralar.

Fakat yaranın izi kalıyor. Peki ama hepsi bu mu? Hayır, tabii ki değil! Sonra ikinci tip frengiye çeviriyor, şiddetli safhaya. 32 yaşındaki Semyon Hotov boğaz ağrısı ve vücudundaki kabarcıklarla hastaneye geldiğinde kül rengi bir merhem veriyorlar! Hah işte!"

Işık bir çember halinde masaya vuruyordu. Kül tablasının tabanındaki çikolata renkli kadın sigara izmaritlerinin altında kaybolmuştu.

"Bu Semyon Hotov'u bulacağım. Hmm..."

Sararıp solmuş eski hasta kayıtları çevirdikçe hışırdıyordu. Semyon Hotov 17 Haziran 1916 tarihinde, zaten onun durumundaki hastaları kurtarmak için uzun süre önceden hazırlanmış cıvalı merhemden altı paket almış. Benden önceki doktorun merhemi verirken ona ne dediğini tahmin edebiliyorum: "Semyon, altı paketi de kullanınca iyice yıkanıp tekrar gel. Duydun mu Semyon?"

Semyon da tabii ki eğilip boğuk sesiyle teşekkür etmiştir. Bir bakalım: 10-12 gün sonra Semyon'un isminin kayıtlarda mutlaka bir kez daha geçmesi gerekiyor. Bakalım, bakalım... Sigara dumanı, kâğıt hışırtıları... Hmm, hayır, yok! Semyon'un adı yok! Ne 10 gün, ne 20 gün sonra... İsmi geçmiyor. Ah, zavallı Semyon Hotov! Büyük ihtimal yıldızların gün doğumunda kayboluşu gibi mermerimsi döküntü de or-

tadan kaybolmuş, kondilomlar kurumuştur. Gerçekten ölecek bu Semyon. Muhtemelen vücudu vıcık vıcık lezyonlarla kaplı olarak muayenehanemde göreceğim bu Semyon'u. Burun kemeri hâlâ yerinde mi acaba? Gözbebekleri eşit mi? Zavallı Semyon!

Ama Semyon nerede? O değil, İvan Karpov geldi. Bunda şaşılacak bir şey yok. İvan Karpov hasta olamaz mı? Fakat bir dakika, neden ona küçük dozda sütlü şekerle cıva klorür yazmışlar ki? İşte buyurun: Çünkü İvan Karpov iki yaşında! Onda da "Lues II" var! Şu uğursuz "II"! Yıldız döküntülerle getirmişler İvan Karpov'u. Annesinin kucağında içeri girdiğinde, doktorun sıkı ellerinden kaçıyormuş. Her şey açıktı.

Biliyorum, tahmin edebiliyorum. İki yaşındaki bu küçük oğlan çocuğunun ikinci evreye geçmeden önceki ilk yarasının nerede çıktığını fark ettim, ağzındaydı. Kaşığından bulaşmıştı.

Öğret bana Tanrı'nın unuttuğu köy! Öğret bana köy evinin sessizliği! Evet, eski hasta kayıt defterinin de bu genç doktora anlatacağı birçok enteresan şey var.

İvan Karpov'un üstünde, "Avdotya Karpova, 30 yaşında" yazılıydı. Bu kim? Ah, tabii. İvan'ın annesi bu. Kucağında ağladığı kadın. Altında da, "Avdotya Karpova, 6 yaşında" yazılıydı. Peki bu kim? Ablası! Cıva klorür... Maaile buradalar... Maaile... Bir tek 35-40 yaşlarındaki Bay Karpov'un adını okuyamıyorum. Adı ne belli değil. Sidor mu, Petro mu, ne? Her neyse işte!

"Sevgili eşim... Frengi fena bir hastalık..."

İşte hakkında bir belge. Kafamda bir ampul yandı. Muhtemelen lanet olası cepheden geldi ve hastalığından bahsetmedi. Belki de bilmiyordu, anlatacak bir şeyi yoktu. Sonra da çekip gitti. Böyle olmalı. Önce Avdotya'ya bulaştı hastalık, sonra Marya'ya, Marya'dan sonra da İvan'a bulaştı aynı kâseleri, aynı havluları kullanmaktan.

Bir aile daha. Ve bir tane daha... 70 yaşında ihtiyar bir adam. "Lues II" taşıyor. İhtiyar adamın biri. Ne kabahati olacak? Hiç. Aynı fincanları kullanmaktan, cinsel münasebet yok.

Ortalık aydınlandı. Aralık ayının erkenden doğan güneşinin aydınlığı, beyazlığı gibi bir aydınlık. Demek ki hasta kayıtlarının ve açık resimli anlatımları olan harika Almanca ders kitaplarının başında oturarak geçirmiştim geceyi bir başıma.

Yatak odama doğru giderken esniyor, mırıldanıyordum: "Bununla mücadele edeceğim."

Bir şeyle mücadele etmek için onunla yüz yüze gelmek gerekir ve o da kendini göstermekte gecikmedi. Kızaklar sıra sıra diziliyor, günde yüz hastanın geldiği oluyordu. Gün aydınlandığında başlıyor, pencerelerde akşamın puslu karanlığı görülene, son kızaklar da kimseye görünmeden usul usul karları hışırdatarak uzaklaşana değin çalışıyordum.

Hastalık çok çeşitli ve sinsi biçimlerde karşıma çıktı. Kimi zaman küçük bir kızın boğazındaki beyazımsı lezyonlar halinde, kimi zaman kılıç gibi eğri, çarpık bacaklar halinde, kimi zaman ihtiyar bir kadının sararmış bacaklarında kurumuş yaralar halinde, kimi zaman gencecik bir kadının vücudundaki içi dolu papüller halinde karşıma çıktı. Bazen de Venüs'ün yarımay şeklindeki tacı gibi birinin alnında gururlu bir şekilde yer ediniyordu. Zaman zaman da babaların cehaletinin cezası çocuklarda, çocukların Kazak eyerlerine benzeyen burunlarında kendini gösteriyordu. Dikkatimden tamamen kaçtığı anlar da oluyordu, sonuçta okul sıralarını yeni terk etmiş tecrübesizin biriydim.

Her şeye kendi aklımla ve tek başıma ulaşıyordum. Kemiklerde ve beyinde bir yerlerde saklanıyordu frengi.

Çok şey öğrenmiştim.

"O vakitler bir şeyler sürmemi söylemişlerdi ama..."

"Kara merhem mi?"

"Evet, evet doktor bey, kara merhemdi..."

"Sırayla mı? Örneğin bugün kollara, öbür gün bacaklara şeklinde mi?"

"Öyle. Peki nereden bildiniz doktor?" (Pohpohlarcasına tabii).

Nasıl bilmem! Bilmemek elde mi? Şu frengi kabarcığına bir bak!

"Şiddetli ağrıların oldu mu?"

"Hem de nasıl! Doğum sancısından bile beter."

"Anlaşıldı. Boğazın da ağrıyor muydu?"

"Boğazım mı? Evet, ağrıyordu. Geçen yıl."

"Hmm peki. Leonti Leonteviç merhem vermiş miydi?"

"Verdi. Çizmelerim gibi kara bir merhem vermişti."

"Anlaşıldı bey amca. Merhemi iyi sürememişsin. İşe yaramamış."

Kilolarca merhemi israf etmiştim. Bir sürü de potasyum iyodür yazıp hararetle onca dil dökmüştüm. Bazı hastalar merhemi altı kere sürdükten sonra yanıma gelmişti. Dil dökmem hastaların büyük kısmında başarılı olamadıysa da, bir kısmında işe yaramış ve o bir kısım hastaya ilk aşamadaki iğneleri uygulayabilmiştik en azından. Fakat büyük çoğunluk bir kum saatinin içindeki kum taneleri gibi usulca akıp gitmişti elimden. Bu puslu, karlı havada da onları arayamazdım. Frenginin buralarda kimseyi ürkütmeyişinin, frenginin kendisinden daha korkutucu olduğuna inanmıştım. Anılarımın arasında o kara gözlü kadının ön plana çıkmış olmasının nedeni buydu. Duyduğu korku nedeniyle büyük bir saygıyla hatırlıyordum o kadını. İçlerinde bir tek o korkuyordu!

Olgunlaşmış ve ne istediğini bilen, hatta bazen suratsız biri olmuştum. Görev sürem bitince üniversitemin bulunduğu şehre geri döneceğimi ve mücadelemin orada daha kolay olacağını hayal ediyordum.

Yine böyle kasvetli bir günde genç ve güzel mi güzel bir kadın geldi muayenehaneme. Kucağında kundaklanmış bir bebek, yanında da kendilerine büyük gelen çizmelerle düşe kalka yürüyen iki çocuk vardı. Annelerinin kısa mantosunun altından görülen mavi eteğinin arkasına saklanmış duruyorlardı.

"Çocuklarda döküntü başladı birdenbire," dedi al yanaklı genç kadın ciddi bir tavırla.

Annesinin eteğini tutan küçük kızın alnına dikkatle dokundum. Kız eteğin kıvrımlarına saklanıp gözden kayboldu ve kendini göstermedi. Eteğin öbür ucundan oldukça tombul yanaklı küçük Vanka'yı yakalayıp onun da alnına baktım. İkisinin de ateşi normaldi. "Canım, bebeği soy lütfen."

Kadın küçük kızı soydu. Vücudunda o kadar çok döküntü vardı ki ayaza kesmiş bir gecede gökyüzünün halini andırıyordu. Baştan ayağa her yerinde rozeoller ve sızıntılı papüller vardı. Vanka elimden kurtulmaya çabalıyor ve uluya uluya ağlıyordu. Demyan Lukiç yardım için yanıma geldi.

"Soğuk algınlığı değil mi?" diye sordu anne sakin sakin bakarak.

"Ah, ah... soğuk algınlığı ya," diye homurdandı Demyan Lukiç, ağzını bir acıma ve tiksintiyle çarpıtarak. "Korobovo'da herkes aynı soğuk algınlığına yakalanmış."

"Bunun sebebi ne?" diye sordu anne, onun benekli göğsüne ve böğürlerine baktığım sırada.

"Giyin," dedim.

Ardından masama geçip ellerimi başımın arasına aldım ve esnedim (günün sonuna doğru gelmişti ve 96. sıradaydı). Sonra:

"Çocukların gibi sen de 'kötü hastalığa' yakalanmışsın. Tehlikeli ve korkunç bir hastalığa... Hepinizin derhal tedaviye başlaması ve uzun süre de devam etmesi gerekiyor," dedim.

Bir kadının canlı mavi gözlerinde sözlerinizin inandırıcı gelmediğini görüp de bunu kelimelerle anlatmanın bu denli zor olması çok üzücü. Kucağındaki bebeği kütük gibi çevirip bacaklarına aptal aptal bakarak sordu:

"Bunlar neden olmuş peki?"

Sonra çarpık bir gülümseme yayıldı dudaklarına.

"Nedeni önemli değil," diye karşılık verdim günün ellinci sigarasını yakarak, "tedaviye başlamazsanız çocuklarınıza ne olacağı gibi başka şeyler sorsanız daha iyi edersiniz."

"Ne olacak? Hiçbir şey olmaz," diye cevap verdi ve bebeği kundağına sarmaya başladı. Önümde, sehpanın üzerinde bir saat duruyordu. Şimdi hatırladığım kadarıyla üç dakika kadar konuşmuştum ki kadın hüngür hüngür ağlamaya başladı. Zalimce ve korkutucu sözlerimden dolayı akan bu gözyaşları çok memnun etmişti beni, çünkü bir tek onlar sayesinde konuşmamın devamını getirebiliyordum:

"Öyleyse kalıyorlar. Demyan Lukiç onları ek binaya yerleştirin. 2. Hasta odasında tifolu hastaları tedavi edeceğiz. Yarın şehre gidip yataklı frengi hastalarına bir özel bölüm açmak için izin alacağım."

Sağlık memurunun gözlerinde büyük bir merak uyandı birden.

"Fakat doktor bey," dedi (çok şüpheci biriydi zaten), "yalnız nasıl başa çıkarız böyle bir şeyle? Ya ilaçlar? Fazla hastabakıcımız yok. Ya yemeği kim yapacak? Sonra bulaşıklar... Peki ya iğneler ne olacak?"

Başımı öylece donuk donuk sallayarak karşılık verdim:

"Halledeceğiz."

Bir ay geçti.

Karla kaplı yan binanın üç odasını teneke abajurlu lambalar aydınlatıyordu. Yatakların üzerlerinde yırtık çarşaflar örtülüydü. Hepi topu iki şırınga vardı. Küçük bir adet bir gramlık ve bir adet beş gramlık frengi iğnesi... Kısacası durum içler acısıydı, karın neden olduğu bir sefaletti. Fakat, birkaç kere korkudan buz kesilerek henüz benim için yeni bir şey olan muammalı, uygulaması zor Salvarsan iğnesi yaptığım şırınga ayrı bir yerde duruyordu gururla.

Üstüne üstlük içim artık çok daha rahattı. Ek binada yedi erkek, beş kadın hasta vardı ve her geçen gün üzerlerindeki yıldız döküntüler gözümün önünde yok oluyordu.

Akşamdı. Demyan Lukiç elinde ufak bir lambayla utanıp sıkılan küçük Vanka'nın üzerine tutuyordu ışığı. Ağzına irmik bulaşmıştı fakat artık üzerindeki döküntüler gitmişti. Dördü de lambanın altından sırayla geçtikçe vicdanım okşanıyordu.

"Öyleyse yarın taburcu olacağım herhalde," dedi anne bluzunu düzelterek.

"Hayır, henüz değil," diye cevap verdim. "Bir dizi iğne daha yapılması gerekiyor."

"Kabul etmiyorum. Evde bir dünya işim var. Yardımınız için teşekkürler, ancak yarın taburcu edin. Artık iyileştik."

Konuşma şenlik ateşi gibi giderek alevlendi ve şöyle bitti.

"Biliyor musun, sen, sen var ya..." dedim öfkeden kızardığımı hissederek, "aptalın tekisin!"

"Neden böyle hakaret ediyorsunuz? Nasıl tedavi etmek bu, hastalarınızı hakaret ederek mi muayene ediyorsunuz?"

"Aptal dememe mi kızdın? Sen aptal lafından daha fenasını hak ediyorsun! Vanka'ya bak! Onu öldürmek mi istiyorsun? Hayır, buna izin vermeyeceğim!"

Ve böylece on gün daha kaldı. On gün! Daha fazla kimse tutamazdı onu burada. Buna kalıbımı basarım. Fakat inanın bana vicdanım rahattı ve hatta... sarf ettiğim "aptal" lafı da

hiç canımı sıkmıyordu. Pişman değilim. O yıldız gibi dökün-tülerle karşılaştırınca böyle bir hakaret hiç kalıyor!

***

Yıllar geçti. Kader ve aradaki zor yıllar karla kaplı ek binadan çok uzaklara sürükledi beni. Şimdi oralarda neler oluyordur, kimler vardır acaba? Eminim şimdi daha iyi du-rumdadır oralar. Binayı beyaza boyamışlardır, belki de yeni çarşaflar bile vardır. Elektrik yoktur tabii. Belki şimdi bu satırları yazarken genç bir baş, bir hastanın göğsüne doğru eğiliyordur. Gaz lambasının sarımsı ışığı vuruyordur hasta-nın sarımsı bedenine...

Selam olsun sana yoldaş!

*Morfin**

1

Akıllı insanlar mutluluğun sağlığa benzediğini çok önceden fark etmiştir: Mutluyken fark etmezsiniz; ama yıllar geçtikçe, geçmişte kalan mutluluğunuza ilişkin anılar, ah, anılar!..

Kendi adıma, şimdi bakıyorum da 1917 kışında mutluymuşum. Unutulmaz, tipili, su gibi akıp giden bir yılmış.

Başlayan tipi beni alıp gazetenin yırtılan bir parçası gibi ücra bir yerden şehre götürmüştü. Kırsaldaki bir şehirde bu kadar güzel olacak ne var diye soracaksınız. Eğer benim gibi kışın karın, yazın kurak ve çorak ormanların içinde, bir buçuk yıl, tek bir gün hiçbir yere ayrılmadan kalmışsanız, geçen haftanın gazetesinden yapılmış paket kâğıdını, bir kalp çarpıntısıyla, sevgilisinden gelen açık mavi renkli bir zarfı açan mesut bir âşık gibi koparmışsanız, kızağın üstünde art arda koşulmuş atlarla doğum yaptırmak için 18 verst gitmişseniz, sanırım o zaman anlarsınız.

Gaz lambası keyifli bir şey, ama ben yine de elektriklisini tercih ederim! Nihayet o baştan çıkarıcı elektrik lambalarını yeniden gördüm; küçük kasabanın, köylü kızaklarının

* İlk kez 1927 yılında *Meditsinskii Rabotnik* (Tıp İşçisi) dergisinin 45., 46. ve 47. sayılarında tefrika edilmiştir. (e.n.)

güzelce düzleştirdiği anacaddesi kırmızı bayraklarla ve göz kamaştırıcı dükkân tabelalarıyla süslüydü; bir çizme, altın sarısı bir pretzel ve domuz gibi cüretkâr bakışlı, son derece tuhaf bir saç tıraşı olan genç bir adam resminin bulunduğu tabelalar. Son tabeladan anlaşıldığı üzere cam kapıların ardında 30 kapik karşılığında, bizim buraların insan kaynadığı bayram günleri hariç sizi tıraş etmeye her zaman hazır yerel bir berber, Bazille bulunuyordu.

O vakitten beri Bazille'in, cilt hastalıklarıyla ilgili Almanca bir kitapta gördüğüm, adamın birinin çenesindeki korkunç çıbanın muazzam bir netlikle gösterildiği sayfayı gözümde canlandırmama neden olan havlularını ürpertiyle hatırlarım.

Ama o havlular bile hatıralarıma gölge düşüremez! Dörtyol ağzında bir polis memuru duruyordu kanlı canlı. Üzerine turuncu kremalı pastalar dizilmiş tepsiler tozlu bir vitrin camının ardında zar zor görülüyordu; meydana kuru otlar serilmişti, insanların kimisi arabayla, kimisi yürüyerek bir yerlere gidiyor, muhabbet ediyor, gazeteciden dünün, sarsıcı haberlerle dolu Moskova gazetelerini alıyorlardı. Yakınlardan da Moskova'ya giden trenlerin düdükleri duyuluyordu. Kısacası medeniyet, Babil, Neva Caddesi'ydi bu.

Hastane hakkında konuşmaya gerek bile yok. Hastanede bir cerrahi, bir dahiliye, bir bulaşıcı hastalık, bir de doğum birimi vardı. Bir de ameliyathane vardı, ameliyathanenin içindeki otoklav, metal musluklar, ustalıkla tasarlanmış ayakları, dişleri, vidalarıyla ameliyat masaları pırıl pırıl parlıyordu. Hastanede bir başhekim, üç stajyer doktor (benim dışımda) vardı. Ayrıca sağlık memurları, ebeler, hastabakıcılar, bir eczane ve laboratuvar bulunuyordu. Laboratuvar, bir düşünsenize! İçinde Zeiss marka bir mikroskop ve iyisinden yedek boyalar vardı.

Bütün bunlardan o kadar etkilendim ki titreyip buz kestim. Aralık ayının alacakaranlığında, tek katlı hastane blok-

larının elektrikli lambalarına alışmam biraz vakit almıştı. Sanki yan diye emretsen yanacak gibiydiler.

Büyülemişti beni. Küvetlerde sular gürüldüyor. Ahşap kuyruklu termometreler içlerine gömülüyor ya da yüzüyorlardı. Çocuk hastalıkları biriminde tüm gün iniltiler yankılanıyor; içli içli ağlayışlar, boğuk hıçkırıklar duyuluyordu.

Hastabakıcılar oradan oraya koşuşturuyordu.

Üzerimden büyük bir yük kalkmıştı. Olup biten her şeyin başlıca sorumluluğu benim üzerimde değildi artık. Boğulmuş fıtığın suçlusu ben değildim. Bir kızakla ters doğum yapacak bir kadın getirildiğinde korkudan titremiyordum, ameliyat gerektiren bir ampiyem vakası beni ilgilendirmiyordu. İlk kez benim sorumluluklarımın da bir sınırı olduğunu hissediyordum. Doğum mu var? Şuraya, şu alçak bloka lütfen... Şu en uçtaki penceresinde beyaz tül perde olan yere. Orada sevecen, şişman, kızılımsı bıyıkları olan kel kafalı bir kadın doğumcu var. Bu onun işi. Kızakları tül perdeli pencerenin oraya çekin. Açık bir kırık mı var? Başhekime, cerraha... Zatürree mi? Dahiliyeye, Pavel Vladimiroviç'e...

Tüm ayarları yapılmış, yağlanmış gibi işleyen görkemli büyük hastane makinesi! Yuvasına oturan yeni bir vida gibi bu düzeneğe dahil olup çocuk biriminde göreve başladım. Difteri ve kızıl hastalıkları beni bütün gün meşgul ediyordu. Sadece gündüzleri ama... Geceleri penceremin altında beni kaldırıp da karanlığın tüm tehlikesine, bilinmezliğine götürecek tedirgin edici kapı çalışlar olmayınca gece uykusu alır olmuştum. Akşamları kitap okumaya başlamıştım (başta difteri ve kızıl hakkında bir şeyler okuyordum, ama sonrasında tuhaf bir istekle Fenimore Cooper'a geçmiştim). Masa lambamın, semaverin altındaki gri küllerin, soğuyan çayımın, bir buçuk yıllık uykusuzluktan sonra uykunun kıymetini anlıyordum kesinlikle.

İşte 1917 kışında o karla kaplı, ücra bölgeden şehre tayin olduktan sonra böyle mutluydum.

2

Bir ay hızla geçmişti, ardından ikinci ve üçüncü ay da... 1917 yılı geride kalmış, 1918 yılının Şubat'ı gelmişti. Bulunduğum yeni konumuma alışmış, eski bölgemi unutmaya başlamıştım az çok. Yeşil gaz lambasının tıslaması, yalnızlık, kar yığınları hafızamdan siliniyordu. Ne nankörlük! Hastalıklarla bir başıma, hiçbir destek olmaksızın sadece kendi gücümle baş ettiğim, Fenimore Cooper'ın bir kahramanı gibi kendimi en çetin koşulların içinden çıkardığım mücadele dolu görevimi unutmuştum.

Zaman zaman o an nasıl tatlı bir uykuya dalacağım düşüncesiyle yatağa girdiğimde, artık bilincimin gölgesinde kalan küçük anı parçalarının gözümün önünden geçtiği doğru. Yeşil bir ışık, titrek bir lamba... Kızakların gıcırtıları... Bir inilti, sonra karanlık, tipinin boğuk uğultusu... Sonra tüm bunlar bir kenara yığılıp anılara gömülüyordu.

"Şimdi benim yerime kim var orada merak ediyorum. Birisi olduğu kesin. Benim gibi genç bir doktordur... Neyse, ben süremi tamamladım sonuçta. Şubat, mart, nisan... Mayıs, stajımın son ayı diyelim. Demek ki mayısın sonunda bu güzel şehrimden ayrılıp Moskova'ya döneceğim. Acaba devrim beni kendi kanadına alır mı, belki de biraz daha gezmem gerekir. Ama ne olursa olsun eski bölgemi bir daha görmeyeceğim. Bir daha asla! Başkent, klinik, asfalt, şehir ışıkları..."

Böyle düşünüyordum.

"Yine de iyi oldu o bölgede bulunmam. Cesur bir insan haline geldim. Artık hiç korkmuyorum. Tedavi etmediğim ne kaldı ki? Var mı kalan bir şey? Psikiyatri vakalarına bakmadım hiç. Baktım mı yoksa? Yok, bakmadım. Tarımcı cehennemin dibini boylayacak kadar içtiğinde tedavi etmiştim onu ama bir hayli başarısızdım. Deliryum tremensti o. Niye psikolojik hastalık sayılmıyor ki? Gerçekten de biraz psikiyatri okumam gerek... Neyse. Belki daha sonra, Mos-

kova'da. Şimdi, ilk sırada çocuk hastalıkları var, çocuk hastalıkları... Özellikle de bıktırıp usandıran çocuk reçeteleri... Hay, lanet olasıca! 10 yaşında bir çocuğa ne kadar pyramidon veriliyordu mesela? 0,1 mi, 0,15'lik mi? Unuttum. Ya 3 yaşındakine? Şu çocuk hastalıkları sadece, başka bir şey değil. Öyle akıllara durgunluk veren vakalarla dolu ki... Elveda eski bölgem. Bu akşam o eski bölge ne diye bu kadar inatla aklıma gelip durdu böyle? Yeşil ışık... Artık onunla tüm meselemi bitirdim bütün hayatım boyunca. Neyse, yeter. Uyuyayım."

"Bir mektup var. Elden göndermişler."

"Verin bakayım."

Hastabakıcı girişte duruyordu. Armalı beyaz önlüğünün üzerine atmıştı yakası aşınmış paltosunu. Ucuz mavi zarfın üstündeki karlar eriyordu.

"Bugün acil serviste siz mi nöbettesiniz?" diye sordum esneyerek.

"Evet."

"Kimse var mı?"

"Hayır yok."

"Eğer birileri gelirse..." (Esnemekten ağzım yırtılacak gibiydi, ilk kelimeden sonrasını yarım yamalak söyledim.) "Haber verin. Yatıyorum ben..."

"Peki. Gidebilir miyim?"

"Evet, gidin."

Çıktı. Kapı gıcırdadı, ben de yatak odasında ayakkabılarımı sürüyerek yürüyor, o sırada parmaklarımla özensizce yırtarak zarfı açıyordum.

İçinden buruşuk ve uzunca, altında eski bölgemin, hastanenin mührü vurulu bir kâğıt çıktı. Unutulmaz antetli kâğıtlardan...

Gülümsedim.

"İşte bu ilginç... Bütün gece eski bölgeyi düşünüp durdum, o da geldi kendini hatırlattı. Önceden sezmişim."

Mührün altına sabit kalemle bir reçete yazılmıştı. Bazı Latince sözcükler okunamıyordu, bazı sözcüklerin de üstü çizilmişti.

"Hiç anlamadım... Karışık bir reçete..." diye geveledim, sonra "morfin" sözcüğüne takıldı gözlerim. "Bu reçetede bu denli tuhaf olan ne? Ah, evet... Yüzde dörtlük solüsyon! Kim yüzde dörtlük morfin solüsyonu yazar ki reçeteye? Niçin?"

Sayfayı çevirdim, o arada bir esneme tuttu. Sayfanın arkasında özensiz ve aralıklı bir el yazısıyla şunlar yazıyordu:

11 Şubat 1918

"Değerli Meslektaşım,

Bu kâğıt parçasına yazdığım için bağışlayın. Elimizde hiç kâğıt kalmadı. Çok ağır ve feci bir şekilde hastalandım. Bana yardım edecek kimsem yok, sizden başka kimseden de yardım dilemek istemiyorum.

Sizin bölgede yerinizi alalı iki ay oldu; şehirde bulunduğunuzu ve benden çok uzak bir mesafede olmadığınızı biliyorum.

Dostluğumuz ve üniversite yıllarımız hatırına acilen gelmenizi rica ederim. Bir günlüğüne de olsa... Bir saatliğine de... Eğer benim için hiç umut kalmadığını söylerseniz size inanırım. Ama belki de kurtulurum, ne dersiniz? Evet, hâlâ kurtulabilirim belki? Benim için bir umut ışığı var mı? Rica ederim mektubumdan kimseye bahsetmeyin."

"Marya! Acil servise gidip nöbetçi hastabakıcıyı çağırın bana... Adı neydi? Neyse unuttum... Bana az önce mektup getireni işte. Çabuk!"

"Hemen."

Birkaç dakika sonra hastabakıcı önümde duruyor, bir zamanlar paltosuna yaka vazifesi gören tüyleri dökülmüş kedi kürkünün üzerindeki karlar eriyordu.

"Mektubu kim getirdi?"

"Bilmiyorum. Sakallı biriydi. Kooperatifçiymiş. İş için şehre gelmiş, öyle dedi."

"Hmm... Peki, gidebilirsiniz. Hayır, durun. Şimdi başhekime bir not yazacağım, ona götürün, sonra cevabı da getirin bana lütfen."

"Peki."

Başhekime yazdığım not şöyleydi:

13 Şubat 1918

"Saygıdeğer Pavel İllarionoviç,

Az önce üniversiteden arkadaşım Doktor Polyakov'dan bir mektup aldım. Gorelovo'da, benim daha önceki bölgemde bir başına görev yapmakta kendisi. Mektuptan anlaşıldığı üzere ağır şekilde hastalanmış. Kendisinin yanına gitmeyi görevim addediyorum. İzniniz olursa yarın, birimimi bir günlüğüne Doktor Rodoviç'e devredip Doktor Polyakov'a gideceğim. Çaresiz durumda.

Saygılarımla,

Dr. Bomgard"

Başhekimin cevap notu:

"Sayın Vladimir Mihayloviç, gidebilirsiniz.

Petrov"

Akşam tren tarifesini inceledim. Gorelovo'ya şöyle gidebiliyordum: Yarın gündüz saat ikide yola çıkıp Moskova posta treniyle 30 verst gidip N. Bölgesi tren istasyonuna varacaktım. Oradan Gorelovo Hastanesi'ne 22 verstlik yolu da kızakla katedecektim.

"Şansım yaver giderse yarın gece Gorelovo'da olacağım," diye düşündüm yatakta uzanırken. "Hastalığı ne ki acaba? Tifo mu, zatürree mi? Ne o ne de öbürü... Öyle olsa basitçe 'Zatürree oldum,' diye yazıverirdi. Ama mektupsa karışık, yanıltıcı bir mektup... 'Ağır ve feci şekilde hastalandım...' Ne

hastalığı? Frengi mi? Evet, kesin frengidir. Dehşete kapılmış şimdi. Saklıyor, korkuyor... İstasyondan Gorelovo'ya kadar gidecek atları nereden bulacağım acaba? Akşam karanlığında varacak olmam kötü oldu, oraya gidebileceğim hiç araç olmayacak... Ama hayır, bulurum bir yolunu. İstasyonda atları olan birini bulurum. Bana at göndermesi için telgraf çeksem mi? Neye yarar! Telgraf ben vardıktan bir gün sonra ulaşır. Telgraf da Gorelovo'ya uçarak gitmiyor ya. Bir fırsatını buluncaya kadar istasyonda beklerim. Gorelovo'yu da bilirim. Ayı ini mübarek!"

Reçetenin üzerine yazılı mektup gece lambasının ışığı altında, komodinin üzerinde duruyordu. Yanında da asap bozucu uykusuzluğumun açık delili olan sigara izmaritleriyle dolu kül tablası... Buruş buruş çarşafın üzerinde dönüyordum, içime bir sıkıntı çökmüştü. Şu mektup sinirimi bozmaya başlamıştı.

"Aslında diyelim, frengiden daha kötü bir hastalık değilse, neden kendisi buraya gelmiyor ki? Ben neden tipinin içinde ona yetişmek zorunda kalıyorum? Ne yani, bir gecede onun frengisini mi tedavi edeceğim? Ya da gırtlak kanserini? Hem ne kanseri olacak onda! Benden iki yaş küçük. 25 yaşında. Durumu ağırmış... Sarkom mu ki? Mektup tuhaf, histerik... İnsanın migrenini tutturur cinsten. Hah, işte başladı da. Şakaklarımdaki damarlar zonkluyor. Sabah kalkıp bir bakacaksın ağrı damardan başının tepesine fırlamış, kafanın yarısı mengeneyle sıkıştırılmış gibi olacak, akşam da kafeinle pyramidon alacaksın. Kızağın içinde pyramidonu nereden bulacaksam? Sağlık memurunun uzun yola giderken giydiği kürk mantoyu alman gerekecek, kendi paltonun içinde donarsın. Nesi var bunun böyle? 'Bir umut ışığı var mı benim için?' demiş. Romanlarda böyle yazılır, ciddi doktor mektuplarında değil! Neyse. Uyu, uyu sen. Daha fazla düşünme bunları. Yarın her şey belli olur. Evet, yarın."

Işığı kapattım, karanlık aniden odamı yutuverdi. Uyku... Damarım zonkluyor. Ama mektubu saçma diye adama kız-

maya hakkım yok. Mevzunun ne olduğunu bile bilmiyorum daha. Adam acı çekiyordu, bir başkasına da bu durumu yazmıştı. Zihnen de olsa, sırf migren yüzünden endişeleniyorum ya da acı çekiyorum diye adama iftira etmek yakışık almaz. Belki de ne yanıltıcı ne de fazla duygusaldır mektup. Sergey Polyakov'u iki senedir görmüyorum, ama çok iyi hatırlıyorum. Her zaman çok aklı başında biriydi. Evet, demek ki başına bir şey geldi. Damarımın zonklaması da hafifledi. Uykum geliyor galiba. Bu uyku mekanizması nasıl işliyordu? Fizyoloji dersinde okumuştum... Ama belirsiz bir konuydu... uyku nasıl oluyor anlamıyorum... Beyin hücreleri nasıl uykuya dalıyor ki?! Dürüst olmak gerekirse, hiçbir fikrim yok. Fakat şundan neredeyse eminim ki, fizyoloji ders kitabını yazan adamın kendisi de pek emin değil. Her teori bir başkasıyla eşdeğerde. İşte Sergey Polyakov üzerinde pirinç düğmeli yeşil tıp fakültesi üniformasıyla çinko masanın üzerine eğilmiş, masada da bir ceset duruyor...

Hmm, evet... Rüya bu...

3

Tık, tık, tık... Ha? Kim? O ne? Kim o? Ah, kapı çalınıyor. Hay... Kahretsin, kapı çalınıyor. Neredeyim ben? Ne yapıyorum, ne oluyor? Evet, odamda, yatağımdayım. Ne diye uyandırıyorlar beni? Hakları var, bugün nöbet günüm. Uyanın Doktor Bomgard. Marya da ayaklarını sürükleyerek dış kapıyı açmaya gidiyor. Saat kaç? On iki buçuk... Hâlâ gece. Sadece bir saat uyudum demek ki. Migrenime ne oldu? Ah işte, yerinde duruyor.

Usul usul kapıyı çalıyordu biri.

"Ne oldu?"

Yemek odasının kapısını hafifçe açtım. Karanlığın içinde hastabakıcının yüzü göründü. Solmuş yüzü, şişmiş, telaşlı gözleri hemen seçiliyordu.

"Kimi getirdiler?"

"Gorelovo'daki doktoru," diye cevapladı hastabakıcı yüksek ve çatallı sesiyle. "Doktor kendini vurmuş."

"Polyakov mu? Olamaz! Polyakov mu?"

"Soyadını bilmiyorum."

"Pekâlâ... Tamam, şimdi geliyorum. Siz gidip başhekimi uyandırın bir an evvel. İvedilikle acil serviste beklediğimi söyleyin kendisine."

Hastabakıcı yerinden fırladı ve beyaz bir ışık gibi gözden kayboldu.

İki dakika sonra haşin, kuru ve keskin tipi yanaklarımı kamçılıyor, paltomun eteklerini uçuruyor, ürkmüş bedenimi donduruyordu sundurmada.

Acil serviste beyaz, titrek bir ışık parlıyordu. Sundurmada, kar bulutunun içinde aceleyle benim gittiğim yöne doğru gitmeye çalışan başhekimle çarpıştık.

"Sizin Polyakov mu bu?" diye sordu hafifçe öksürerek.

"Hiçbir şey anlamıyorum. Anlaşılan o," diye cevap verdim ikimiz birlikte hızlıca içeri girerken.

Karşımızdaki bankta oturan sarıp sarmalanmış bir kadın ayağa kalktı. Tanıdık yaşlı gözler kızıl kahve eşarbın ucundan bana baktı. Gorelovo Hastanesi'nde doğum vakalarında benim sadık yardımcım olan Gorelovo'lu ebe Marya Vlasyevna'ydı, hemen tanıdım.

"Polyakov mu bu?" diye sordum.

"Evet," diye cevap verdi Marya Vlasyevna, "korkunç bir durum doktor! Tüm yol boyunca titredim, ya yetiştiremezsek diye."

"Ne zaman yapmış?"

"Bu sabah gün doğarken," diye mırıldandı Marya Vlasyevna, "bekçi koştu, doktorun dairesinden silah sesi geldi dedi."

Cılız, titrek bir lamba ışığı altında yatıyordu Doktor Polyakov. Ayaklarının taş gibi katılaştığını görür görmez, içgüdüsel olarak irkildim.

Şapkasını çıkarmışlardı, yapış yapış, ıslak saçları görünüyordu. Benim, hastabakıcının ve Marya Vlasyevna'nın elleri Polyakov'un üzerinde gezinirken, paltosunun altından sarılı kırmızılı lekelerle dolu beyaz bir gazlı bez çıktı. Göğsü hafifçe inip kalkıyordu. Nabzını yokladığım gibi donakaldım. Nabız parmaklarımın altında usul usul kayboluyor, yavaşlayarak bir titreşime dönüşüyor, sonra bir dizi hızlı ve düzensiz atış şeklinde yeniden canlanıyordu. Cerrah elini onun omzuna koymuş, Polyakov'un solgun vücuduna kâfur enjekte etmek üzere uygun bir yer bulmak için çimdik atıyordu. Bu sırada Polyakov yaralı dudaklarını araladı, dudaklarının üzerinde pembemsi kanlı bir çizgi belirdi. Morarmış dudaklarını güçlükle hareket ettirerek zayıf bir sesle konuştu:

"Bırakın kâfuru. Canı cehenneme."

"Susun," dedi cerrah sertçe ve sarı sıvıyı derisinin altına enjekte etti.

"Sanıyorum perikart zarar görmüş," diye fısıldadı Marya Vlasyevna. Masanın kenarına sıkı sıkı tutunarak Polyakov'un kapalı gözlerinin pürüzsüz gözkapaklarını incelemeye başladı. Burun kanatlarındaki çukurluklarda günbatımlarında görülen grimsi mor gölgeler gibi gölgeler belirmeye başladı; bu gölgelerde cıva damlalarını andıran ter zerrecikleri oluşuyordu.

"Revolverle mi?" diye sordu yanağı seğiren cerrah.

"Browning," diye geveledi Marya Vlasyevna.

"Ah," dedi cerrah öfke dolu bir hüsran içindeymiş gibi, sonra da haşin bir kol hareketiyle hastanın başından uzaklaştı.

Ne olduğunu anlamayarak panik içinde ona yöneldim. Hastanın omuzları ardında bir an başka birinin gözleri belirdi. Başka bir doktor gelmişti.

Polyakov birden uyurken burnuna konan sineği kovar gibi ağzını hafifçe kımıldattı, sonra bir lokmayı çiğniyormuş da yutmak istermiş gibi hareket etmeye başladı altçenesi.

Daha önce tabancayla ya da tüfekle açılmış berbat bir yara görenler bilir bu hareketi. Marya Vlasyevna acıyla yüzünü buruşturarak iç geçirdi.

"Doktor Bomgard..." dedi Polyakov, zar zor duyulur biçimde.

"Buradayım..." diye fısıldadım, sesim ağzının dibinde usulca tınladı.

"Size bir defter..." dedi kısık bir sesle. Artık daha kısık, daha güçsüzdü sesi.

O an gözlerini açıp odanın kasvetli, karanlık tavanına dikti. Gözbebekleri sanki içeriden gelen bir ışıkla aydınlandı, gözlerinin akı da sanki saydamlaştı ve mavileşti. Gözleri yukarıya dikili kaldı, sonra bir perde indi bu gözlere ve o anlık parıltı yok oldu.

Doktor Polyakov ölmüştü.

Gece. Neredeyse gün doğacak. Tüm şehir uyuduğu ve elektrik akımı fazla olduğu için lamba çok parlak yanıyor. Çıt çıkmıyor; Polyakov'un bedeniyse hastanenin şapelinde duruyor. Gece.

Masanın üstünde, tekrar tekrar okuyup durmaktan artık yanmaya başlayan gözlerimin önünde açık bir zarf ve bir sayfa duruyor. Şöyle yazıyor:

"Sevgili dostum,

Gelmenizi beklemeyeceğim. Tedavi olmaktan vazgeçtim. Hiç ümit yok. Kendime daha fazla acı çektirmek istemiyorum. Yeteri kadar çaba harcadım. Başkalarını da uyarıyorum. 25 birim suda çözünen beyaz kristal parçacıklar konusunda dikkatli olun. O kristallere gereğinden fazla itimat ettim, onlar da beni mahvetti. Günlüğümü size miras bırakıyorum. Bana hep kişisel belgelere karşı meraklı ve onları

okumayı seven biri gibi gelmişsinizdir. İlginizi çekerse hastalığımın öyküsünü okuyun.

Elveda.

Sevgilerimle,

S. Polyakov"

Kocaman harflerle yazılı bir not:

"ÖLÜMÜMLE İLGİLİ OLARAK LÜTFEN KİMSEYİ SUÇLAMAYIN."

Doktor Sergey Polyakov.

13 Şubat 1918

İntihar mektubunun yanında kara kaplı sıradan bir defter duruyordu. Defterin ilk yarısı koparılmıştı. Geri kalan yarısının ilk sayfalarında küçücük okunaklı bir el yazısıyla, kurşunkalemle veya mürekkepli kalemle yazılmış kısa notlar vardı. Sonlarında da kopya kalemiyle ya da kalın, kırmızı uçlu kurşunkalemle, özensiz, geniş aralıklı bir el yazısıyla yazılmış, pek çok kelimenin kısaltıldığı notlar.

***

20 Ocak 1917

... şükürler olsun: Ne kadar ıssız, o kadar iyi. İnsanları görmeye dayanamıyorum, burada da hastalardan, köylülerden başkasını görmüyorum zaten. Onlar da yaralarımı deşecek değiller ya! Bu arada diğerlerini de tesadüf eseri benimki kadar ücra yerlere atadılar. Benimle mezun olanlardan savaşa gidemeyecekleri (1916 celbinde ikinci sınıf ihtiyat kuvvetleri) ülkenin dört bir yanındaki yerel hükümet kliniklerine gönderdiler. Bu arada kimin umurundaki bu? Arkadaşlarım arasından bir tek İvanov'la Bomgard'dan haberim var. İvanov Arhangelsk Bölgesi'ni tercih etmiş –tercih meselesi tabii,– Bomgard da sağlık memurunun söylediğine

göre benimkinden üç kaza ötede, Gorelovo adında ücra bir yerde görev yapıyormuş. Ona mektup yazayım demiştim, ama sonra vazgeçtim. Kimseyi ne görmek, ne de duymak istiyorum.

21 Ocak

Tipi. Başka bir şey yok.

25 Ocak

Parlak mı parlak bir günbatımı. Hafif bir migren krizi. Toz halinde 1,0 doz kafein, antipyrine ve sitrik asit karışımı...

1,0 doz olur mu ki? Olur.

3 Şubat

Geçen haftanın gazetelerini aldım bugün. Henüz okumadım, ama tiyatro sayfasına göz atma fırsatı buldum. *Aida* varmış geçen hafta. Demek ki sahneye çıkıp "Ah, sevgilim, gel bana..." diye şarkı söyledi o.

Olağanüstü bir sesi var. Böyle karanlık ruhlu bir kadına böylesi berrak, muazzam bir sesin bahşedilmiş olması ne tuhaf...

(Burada bir boşluk var. İki üç sayfa yırtılmış.)

... elbette yakışıksız Doktor Polyakov. Terk etti diye okul çocuğu gibi aptal aptal, sokak ağzıyla bir kadına saldırmak da ne! Devam etmek istemedi, terk etti. Hepsi bu.

Aslında gayet basit. Bir opera şarkıcısı genç bir doktora âşık oldu, onunla bir yıl birlikte oldu ve onu terk etti.

Onu gerçekten öldürmek istiyor muyum? Onu öldürmek mi? Ne öldürmesi! Her şey ne kadar boş, saçma... Hiç umut yok. Düşünmek istemiyorum. İstemiyorum.

11 Şubat

Bitmek tükenmek bilmeyen tipi... Deli ediyor beni! Her akşam yalnızım, yalnız. Lambayı yakıp oturuyorum. Gündüzleri yine görüyorum birilerini. Ama mekanik olarak

çalışıyorum. Artık alıştım. Daha önce düşündüğüm kadar korkunç değil. Bununla birlikte savaşta çalıştığım askeri hastanenin de çok yardımı dokundu. Hiç olmazsa hiçbir şey bilmeden gelmemiş oldum buraya.

Bugün ilk kez rahim içindeki bir bebeği çevirme ameliyatı yaptım.

Burada üç kişi; ben, ebe-hemşire Anna Kirillovna ve sağlık memuru kardan mahsur kalmış haldeyiz. Sağlık memuru evli. Onlar (sağlık memuru ve personel) ek binada kalıyor. Ben de yalnız başıma.

15 Şubat

Dün gece ilginç bir şey oldu. Tam uyumaya hazırlanıyordum ki birden karın bölgemde ağrılar oluştu. Ama nasıl ağrılar! Alnım soğuk soğuk terledi.

Şunu belirtmek zorundayım, tıp şüpheci bilimdir vesselam.

Hiçbir bağırsak veya mide hastalığı (mesela apandisiti) olmayan, sapasağlam bir karaciğere ve böbreklere sahip, bağırsakları son derece normal işleyiş gösteren birinin neden böyle ağrıları olsun, böyle biri ne diye yatağın içinde kıvranmaya başlasın?

İnleyerek aşçının kocası Vlas'la birlikte kaldığı mutfağa kadar gittim. Vlas'ı Anna Kirillovna'ya yolladım. O gece odama gelip bana morfin yapmak zorunda kaldı. Yüzüm yemyeşil olmuş, öyle diyor. Peki ama neden? Bizim sağlık memurundan hiç hazzetmiyorum. Soğuk adamın teki... Anna Kirillovna'ysa çok nazik ve kültürlü bir insan. Onun gibi hâlâ genç bir kadının böyle yapayalnız bir halde, adeta kardan bir tabut olan bir yerde ne işi var, şaşırıyorum doğrusu. Kocası Almanlara esir düşmüş.

Haşhaştan morfin çıkaran o ilk adama övgüler yağdırmaktan kendimi alamıyorum. İnsanlığın gerçek velinimeti... Ağrılarım iğneyi yaptıktan yedi dakika sonra kesiliverdi.

Çok ilginç: Ağrılar aralıksız dalgalar halinde devam ediyor, durmak bilmiyordu. Sanki karnıma kızgın demirler saplayıp döndürüyorlarmış gibi nefes nefese kalmıştım. İğneyi yaptıktan dört dakika kadar sonra ağrıların dalga gibi iniş çıkışını fark etmeye başladım.

Doktorların bir sürü ilacı kendi üzerinde deneme imkânı olsa ne güzel olurdu. O zaman ilaçların etkisi hakkındaki bilgileri bambaşka olurdu. İğnenin ardından, aylar sonra ilk kez onu, beni aldatan kadını düşünmeden derin ve güzel bir uyku çektim.

16 Şubat

Bugün muayenehanedeyken Anna Kirillovna kendimi nasıl hissettiğimi sorup, onca zamandır ilk kez suratımın asık olmadığını gördüğünü söyledi.

"Asık suratlı biri miyim yoksa ben?"

"Çok," diye yanıtladı kesin bir ifadeyle ve hiç konuşmadan durabilmeme şaşırdığını ekledi.

"Ben de böyle biriyim işte."

Ama bu doğru değil. Yaşadığım aşk macerasına kadar oldukça neşeli bir insandım.

Akşamları hava erken kararıyor. Dairede yalnızım. Akşam yine ağrım oldu ama hafifti, dünkü ağrının yanından geçemezdi. Göğüs kafesimin oralarda bir yerlerde hissettim. Dünkü ağrı nöbetinin nüksetmesinden korkarak, kalçamdan bir santigramlık morfin yaptım kendime.

Ağrı neredeyse hemen kesildi. Anna Kirillovna iyi ki bırakmış küçük morfin şişesini.

18 Şubat

Dört tane iğneden bir şey olmaz.

25 Şubat

Şu Anna Kirillovna tuhaf kadın! Doktor olan ben değilim sanki! 1½ şırıngaya 0,015 gram morfin... Evet.

1 Mart

Doktor Polyakov,
Dikkatli olun!

Saçmalık.

Akşam karanlığı.
Beni aldatan o kadın hakkında hiçbir şey düşünmeyeli on beş gün oldu. Operada söylediği Amneris aryası aklımdan çıktı. Bununla iftihar ediyorum. Ben erkeğim.

Anna Kirillovna yasak aşkım oldu. Başka türlüsü olamazdı zaten. Issız bir adada tutsağız.

Kar değişti, sanki griye çaldı. Artık çetin ayazlar kalmadı, ama arada bir kar fırtınasının çıktığı oluyor.

İlk dakikada boynumda bir dokunuş hissi... Bu dokunuş gittikçe ısınıp yayılıyor. İkinci dakikada karın boşluğumdan ani bir soğuk dalga geçiyor, sonrasında da düşüncelerim olağandışı bir berraklığa kavuşuyor ve bir enerji patlaması oluyor. Tüm nahoş duygular kayboluyor. İnsanın manevi gücü en üst noktaya ulaşıyor. Tıp eğitimim beni bozmamış olsaydı, normal bir insanın yalnızca morfin aldıktan sonra çalışabileceğini söylerdim. Ama gerçekten: Basit bir nevralji atağı, dengesini büsbütün altüst edebilecekken ne halta yarar ki insan!

Anna K. korkuyor. Onu, çocukluğumdan beri fevkalade güçlü irademin beni hep ayrıcalıklı biri kıldığını söyleyip rahatlattım.

2 Mart

Büyük bir mevzu hakkında söylentiler var. Çar Nikolay'ı devirmişler herhalde!

Saat dokuz sularında erkenden yatıyorum. Tatlı tatlı uyuyorum.

10 Mart

Devrim oluyor orada. Günler uzamaya başladı, akşam karanlığı da biraz daha mavimsi sanki.

Daha önce gün ağarırken hiç görmemiştim böyle rüyalar. Rüya içinde rüya.

Bu arada ana rüyanın camdan olduğunu söyleyebilirim. Saydamdı.

Şöyleydi: Cayır cayır yanan bir lamba var. Lambadan renkli ateş şeritleri yayılıyor. Amneris yeşil bir tüy gibi sallanarak şarkı söylüyor. Tanrısal bir orkestra, dolgun ve berrak bir sesle çalıyor. Öyle ki, anlatmaya kelimeler kifayetsiz kalıyor. Kısacası, normal bir rüyada müzik duyulmaz... (Normal bir rüyada mı? Normal rüya mı olur, sorarım size! Bu arada, şaka yapıyorum.) Benim rüyamda ise sesler sanki cennetten geliyor. En önemlisi de müziğin sesini dilediğim gibi kısıp açabiliyorum. *Savaş ve Barış*'ta Petya Rostov'un başından da böyle bir şey geçiyordu uyukladığı sırada. Bana onu hatırlattı. Lev Tolstoy harika bir yazar!

Şimdi gelelim rüyanın saydamlığına. *Aida*'nın gökkuşağını andıran renkleri arasından çalışma masamın kenarı beliriyor bütün gerçekliğiyle. Odamın kapısından lamba, parlak yer döşemesi görünüyor. Bolşoy Tiyatrosu orkestra-

sının yarattığı ses dalgasının arasına sesi pek duyulmayan kastanyet gibi giren hoş ayak sesleri duyuluyor.

Demek saat sekiz olmuş. Anna K. beni uyandırmaya, muayenehanede neler olduğunu söylemeye geliyor.

Beni boş yere uyandırmaya geldiğinin, her şeyi duyduğumun, hatta onunla konuşabileceğimin farkında değil.

Dün şöyle bir deneme yaptım:

Anna: Sergey Vasilyeviç...

Ben: Dinliyorum... (Müziğe alçak sesle: "Daha yüksek!")

Müzik: Güçlü re diyez...

Anna: Yirmi hasta yazılı.

Amneris (şarkı söylüyor).

Ama bunu kâğıt üzerinde anlatmak mümkün değil.

Bu rüyaların bir zararı var mı? Ah hayır. Böyle rüyalar gördükten sonra güçlü ve neşeli bir halde kalkıyorum. Gayet iyi çalışıyorum. Hatta işe karşı daha önce hiç duymadığım bir ilgi peyda oldu. Bu da doğal, zira eski sevgilimden başka bir şey düşünemez olmuştum.

Şimdiyse sakinim.

19 Mart

Geçen gece Anna K. ile tartıştık.

"Artık solüsyon hazırlamayacağım."

Onu ikna etmeye çalıştım.

"Saçmalık bu Anna. Ne yani, çocuk muyum ben?"

"Hazırlamayacağım. Öleceksiniz."

"Peki, nasıl isterseniz. Göğüs ağrılarım var, anlasanıza!"

"Tedavi olun."

"Nerede?"

"Bir tatile çıkın. Morfin bir işe yaramaz." (Sonra bir an durup düşündü ve ekledi.) "O ikinci solüsyon şişesini hazırladığımdan beri kendimi affedemiyorum."

"Ne yani morfinman mıyım ben?"

"Evet, öyle oluyorsunuz."

"Öyleyse hazırlamayacaksınız yani?"

"Hayır."

O an ilk kez sinirlenebileceğime, hatta haksız durumdayken insanlara bağırabileceğime yönelik nahoş bir his uyandı içimde.

Yine de hemen gerçekleşmedi bu. Yatak odama gittim. Bakındım. Şişenin dibinde birazcık kalmıştı. Şırıngaya çektim, dörtte birini dolduracak kadar çıktı. İğneyi savurdum, az kalsın kıracaktım diye kendi kendime irkildim. Özenle aldım yerden, baktım bir şey var mı diye, hiç çatlak yoktu. 20 dakika kadar oturdum odada. Dışarı çıktım. Yoktu, gitmişti.

Düşünsenize, dayanamayıp yanına gittim. Ek binanın ışığı yanıyordu, camı tıklattım. Dışarıya, sundurmaya çıktı bir şala sarınmış halde. Sessiz mi sessiz bir gece. Kar toz taneleri gibi serpiştiriyordu. Gökyüzünün uzaklarında bir yerlerinde bahar geliyordu.

"Anna Kirillovna, rica ederim eczanenin anahtarını verin bana."

"Olmaz," diye fısıldadı.

"Yoldaş, rica ediyorum anahtarı verin. Doktor olarak söylüyorum size."

Yarı karanlığın içinde yüzünün değiştiğini görüyorum. Bembeyaz oldu, gözleri derinleşti, içeri göçtü, karardı. Öyle bir sesle cevap verdi ki içimdeki pişmanlık duygusunu perçinledi.

Ama birden öfke yeniden içimi kapladı.

"Niçin, niçin böyle konuşuyorsunuz? Ah, Sergey Vasilyeviç, size acıyorum."

O an şalının altından ellerini çıkardı, anahtar elindeydi, görüyordum. Demek ki muayenehaneme gidip onları almıştı.

"Anahtarları verin!" dedim kabaca.

Ve elinden kapıp yerdeki çürük, sallanan iskelelerin üzerinden geçerek, beyaz hastane binasına doğru gittim.

İçimde şiddetli bir öfke kaynıyordu, bu öfkenin başlıca nedeniyse enjeksiyon için morfin solüsyonu hazırlama konusunda hiçbir fikrimin olmayışıydı. Doktorum ben, hemşire değil!

Titreye titreye yürüyordum.

Sadık bir köpek gibi arkamdan geldiğini duyuyordum onun. İçimde yeniden nezaket uyandı ama bastırdım. Dönüp dişlerimi göstere göstere:

"Yapacak mısınız, yapmayacak mısınız?" dedim. "Peki, öyle olsun" der gibi, umutsuzluğunu gösteren bir el hareketi yaptı ve sessizce cevap verdi:

"Tamam, yapacağım..."

Bir saat sonra normale döndüm. Düşüncesiz davranıp kabalık ettiğim için özür de diledim tabii. Bu hale nasıl geldim, kendim de bilmiyorum. Daha önce nazik bir insandım.

Özrümü tuhaf bir şekilde karşıladı. Dizlerinin üzerine çöktü, ellerime yapışıp:

"Size kızmıyorum. Hayır. Ama artık yitip gittiğinizi biliyorum. Artık biliyorum. Size o ilk iğneyi yaptığım için kendime lanet okuyorum," dedi.

Kendi davranışlarımdan kendimin sorumlu olduğuna inandırarak onu elimden geldiğince teskin ettim. Yarından itibaren dozu azalta azalta bırakacağıma söz verdim.

"Şimdi ne kadarlık iğne yaptınız?"

"Çok değil. %1'lik solüsyondan üç iğne yaptım."

Başını ellerinin arasına aldı ve hiçbir şey söylemedi.

"Siz merak etmeyin!" dedim. Doğrusunu söyleyecek olursam, endişelenmesini anlıyordum. Hidroklorik morfin gerçekten de korkunç bir şey. Çok hızlı alışkanlık yapıyor. Ama ufak bir alışkanlık morfin bağımlılığı sayılmaz, değil mi?

Doğrusu, bu kadın güvenebileceğim tek insan. Esasında benim karım olması lazım. Ötekini unuttum çoktan. Unuttum. Bunun için morfine teşekkür borçluyum yine de...

8 Nisan 1917

İşkence bu.

9 Nisan

Bahar korkunç.

Şeytan şişenin içinde. Kokain, şişedeki şeytan.

Şöyle bir etkisi var:

%2'lik bir solüsyon enjekte edildiğinde, hemen bir rahatlama hissi, sonra hızla aşırı haz ve mutluluğa geçiş. Ve bu sadece bir iki dakika sürüyor. Sonra her şey sanki hiçbir şey olmamış gibi hiç iz bırakmadan kayboluveriyor. Ardından acı, korku ve karanlık çöküyor. Dışarıda bahar gümbür gümbür; kara kuşlar çıplak bir daldan diğerine uçuyor, uzaklarda ağaçları fırça dişleri gibi seyrek, siyah bir orman gökyüzüne uzanıyor ve onun ardında baharın ilk günbatımı, göğün çeyreğini ele geçirmiş, alev alev yanıyor.

Doktor dairemin boş büyük odasını bir başıma kapıdan cama, camdan kapıya adımlayarak mesafeyi ölçüyorum. Kaç kere gider gelirim acaba böyle? On beş, on altı kere, daha fazla değil. Sonra dönüp yatak odama gitmem gerek. Şırınga gazlı bezin üstünde duruyordu, yanında da şişe... Onu alıp iğneden delik deşik olmuş kalçama iyot sürüyorum, sonra da iğneyi derime saplıyorum. Hiç acımıyor. Ah aksine, içeri sızan aşırı mutluluğu hissetmek için sabırsızlanıyorum. İşte geliyor. Onun sayesinde baharın gelmesine çok sevinen bekçi Vlas'ın sundurmada çaldığı akordeonun sesini fark ediyorum. Akordeonun kesik kesik, boğuk sesi pencereyi aşarken biraz azalsa da bana kadar geliyor, meleklerin sesine dönüşüyor, akordeonun körüğü şiştikçe çıkan terbiye edilmemiş bas sesler kulağa ilahi bir koro gibi geliyor. Evet

işte şimdi hiçbir farmakoloji kitabında yazmayan bir tür esrarengiz kural gereğince kokain başka bir şeye dönüşüyor kanımda. Biliyorum: Bu şeytanın kanıma karıştığı an. Sundurmada Vlas'ın sesi azalıyor. Nefret ediyorum ondan. Günse huzursuzluk vererek çöküyor, içimi yakıyor. Bu his ben zehirlendiğimi fark edemeyene dek akşam boyunca devam ediyor. Kalbim öyle hızlı çarpmaya başlıyor ki ellerimi şakaklarıma koyduğumda, hissediyorum bunu. Ardındansa dipsiz bir uçuruma düşüyor sanki, hatta Doktor Polyakov bir daha hayata dönemeyecek diye düşündüğüm anlar oluyor.

13 Nisan

Ben, şubat ayında morfinman haline gelen talihsiz Doktor Polyakov, aynı kaderden mustarip herkesi morfini kokainle değiştirmemeleri konusunda uyarırım. Kokain berbat ve sinsi bir zehir. Dün Anna kâfurla zar zor hayata döndürdü beni, bugünse yarı ölüyüm.

6 Mayıs 1917

Uzun zamandır günlüğümü elime almadım. Kötü oldu. İşin aslı, bu bir günlük değil; bir hastalık öyküsü ve anlaşıldığı gibi benim de bu dünyadaki yegâne dostuma (tabii benim kederli, sık sık ağlayan sevgilim Anna'yı saymazsak) mesleki bakımdan özel bir ilgim var.

Yani hastalığımın öyküsünü anlatacak olursak, işte burada. Günde iki kez olmak üzere biri saat beşte (öğle yemeğinden sonra), biri de saat on ikide (yatmadan önce) iki morfin iğnesi yapıyorum kendime.

İki kez %3'lük solüsyon enjeksiyonu... O halde tek seferde 0,06 doz alıyorum.

Hatırı sayılır doğrusu!

Notlarım başlarda biraz histerik. Aslında öyle özellikle korkutucu bir durumda değilim. Çalışmama hiçbir şekilde

yansımıyor bu. Bilakis bütün günü geceleri yaptığım iğne sayesinde geçiriyorum. Ameliyatların altından mükemmel biçimde kalkıyorum, reçetelerde kusursuzum ve doktor olarak morfin bağımlılığımın hastalara hiçbir zararı dokunmadığına eminim. Umarım dokunmaz da... Ama beni endişelendiren başka bir şey var. Bu kusurumu başkaları biliyor gibi geliyor bana hep. Muayenehanede sağlık memuru yardımcımın sert, meraklı bakışlarını arkamda hissetmek zor geliyor.

Ne zırvalıyorum böyle! Aklına bile gelmez böyle bir şey! Beni ele verecek hiçbir şey yok. Belki verirse gözbebeklerim verir, o da akşamları... Akşamları da hiç karşılaşmıyorum onunla.

Kasabaya gidip eczanemizdeki korkunç derecedeki morfin eksiğini giderdim. Fakat orada hoş olmayan dakikalar geçirdim. Deponun müdürü tedbir olsun diye, kafein gibi elimizde zaten olan diğer ıvır zıvırla doldurduğum talep listemi aldı ve şöyle dedi:

"40 gram morfin mi?"

Ben de gözlerimi kaçırırken ilkokul çocuğu gibi kızardığımı hissettim.

Konuşmaya devam etti:

"Elimizde o kadar yok. On gram veririm."

Gerçekten de elinde o kadar yok. Ama bana sanki sırrımı keşfetmiş de, sorgulayan gözleriyle beni yiyor gibi geliyor; ben de heyecanlanıyor, acı çekiyorum.

Yok yok, tek tehlike gözbebeklerimde diyorum. Kendime kural koyuyorum: Akşamları kimseyle yan yana gelmek yok. Morfin kullanmak için benim bölgeden daha uygunu var mı, altı aydan fazladır buradayım, hastalardan başka kimseyi görmedim. Onların da benimle işi olmuyor.

18 Mayıs

Bunaltıcı bir gece... Fırtına çıkacak. Ormanın ardında bir yığın kara bulut toplanıyor. İşte demin hafif, titrek bir şimşek çaktı. Fırtına başladı.

Önümde bir kitap var, morfin yoksunluğundan bahsediyor: "... muazzam bir huzursuzluk, endişeli hüzün hali, asabiyet, hafızada zayıflama, zaman zaman halüsinasyon görme ve küçük ölçekte bilinç kaybı..."

Hiç halüsinasyon görmedim ama diğerleri hususunda şöyle diyebilirim:

Ne kadar donuk, beylik, anlamsız, hiçbir şey söylemeyen ifadeler bunlar!

"Hüzün hali!.."

Hayır, ben bizzat bu korkunç hastalıktan mustarip biri olarak doktorlara hastalarına karşı şefkatli davranmalarını salık veririm. Bir iki saat morfinden yoksun kalırsa hüzün hali değil, ölüm yavaş yavaş eline geçiriyor morfin bağımlısını. Nefes alamıyor, yutkunamıyor.. Vücudunda morfine susamadık tek bir hücre kalmıyor. Neden mi? Nedenini tayin etmek de açıklamak da mümkün değil. Kısacası kişi yok oluyor. İptal oluyor. Kımıldayan, kıvranan, acı çekense cenazesi... Hiçbir şey istemiyor, hiçbir şey düşünemiyor morfinden başka. Sadece morfin!

Susuzluktan ölmek morfine susayarak ölmekle karşılaştırılınca cennetten inme, kutsal bir ölüm gibi... Bu diri diri gömülüp de, tabutunun içinde kalan son hava zerreciklerini yakalamak istercesine göğsünü tırmalamak gibi veya yakılan bir kâfirin alevin dilleri bacaklarını ilk yaladığında inlemesi, debelenmesi gibi bir his olsa gerek.

Kansız, yavaş bir ölüm...

İşte profesörün yazdığı o "hüzün hali" lafının altında yatanlar bunlar.

Daha fazla dayanamıyorum. Daha şimdi bir iğne yaptım kendime. Derin bir nefes. Bir nefes daha.

İşte daha iyi... İşte, işte şimdiyse... Karın boşluğumda nane ferahlığı var sanki...

%3'lük solüsyondan üç iğne. Gece yarısına kadar bu yeter bana.

Saçmalık. Bu notlar saçmalık! O kadar da korkunç değil. Eninde sonunda bırakacağım! Şimdi uyuyayım, uyuyayım...

Morfinle böyle aptalca mücadele etmek bana azap veriyor, zayıflatıyor. (Burada defterden birkaç düzine sayfa yırtılmış.)

... yaparak

... saat 4.30'da kusma.

Kendimi daha iyi hissettiğimde bu berbat deneyimlerimi anlatacağım.

14 Kasım 1917

Doktor ...'nın (soyadı iyice karalanmış) Moskova'daki kliniğinden kaçtıktan sonra yine evdeyim işte. Yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyor ve benden saklıyor dünyayı. Bırakalım saklasın. Artık ihtiyacım yok ona, dünyada hiç kimsenin bana ihtiyacı olmadığı gibi...

İlk kez ateş edildiği ve devrim başladığı sırada ben klinikteydim. Ama tedaviyi bırakıp sıvışma fikri henüz Moskova sokaklarında savaş başlamamışken aklımdaydı. Morfine beni böyle yüreklendirdiği için teşekkür etmeliyim. Hiçbir kurşundan korkmuyorum. Yalnız tek bir şeyi, o ilahi, mucizevi kristalleri düşünen birini ne korkutabilir ki? Hemşire top gümbürtüsünü duyup aklı çıktığında...

(Buradaki sayfa yırtılmış.)

Kimse diplomalı bir adamın hırsız gibi kaçıp korka korka kendi kıyafetlerini çalışının utanç verici tasvirini okumasın diye bu sayfayı yırttım.

Ne kıyafet ama!

Hastane gömleklerinden birini almışım. O zamana kadar morfin almamıştım. Öbür gün bir iğne yapıp kendime geldim ve Doktor N.'ye döndüm. Acımayla karşıladı beni, ama bu acımanın arkasında bir küçümseme seziliyordu. Bu

onun kusuruydu. Ne de olsa bir psikiyatr, kendime her zaman hâkim olamadığımı anlaması gerek. Hastayım ben. Ne diye küçümsüyor ki beni? Hastane gömleğini geri verdim.

"Teşekkür ederim," dedi ve "Şimdi ne yapmayı düşünüyorsunuz?" diye ekledi.

"Benim sapa yere geri döneceğim, hem iznim de bitti," dedim neşe içinde (o sırada aşırı mutluluk evresindeydim). "Yardımlarınız için teşekkür ederim, kendimi çok daha iyi hissediyorum. Döndüğümde tedaviye kendim devam edeceğim."

O da şöyle cevap verdi:

"Kendinizi daha iyi hissettiğiniz falan yok. Böyle demeniz gerçekten güldürüyor beni. Gözbebeklerinize bir kez bakmak dahi yeterli... Kiminle konuştuğunuzu sanıyorsunuz siz?"

"Profesör, birden bırakamam. Özellikle de şimdi bu olaylar olurken. Bu silah sesleri gerçekten mahvetti beni."

"Silah sesleri kesildi. Artık yeni bir yönetim var. Tekrar yatın kliniğe."

Bir anda her şey gözümün önünden geçiverdi... Soğuk koridorlar... Yağlıboyayla boyanmış boş duvarlar... Bense ayağı kırık köpek gibi çaresiz sürünüyorum... Neyi bekliyorum, neyi? Sıcak bir banyoyu? Yalnızca 5 miligramlık bir morfin iğnesini. Öldürmeyecek bir doz gerçekten de... Ama sadece bu kadar... Süründürüyor. Tüm acı olduğu yerde kalıyor, kütle halinde duruyor eskisi gibi... Uykusuz geceler, üzerimde geceleri faydasızca beni bıraksınlar da gideyim diye yalvarırken paramparça ettiğim gömlek...

Hayır, hayır. Morfini, o ilahi bitkinin kuru, çatlamış başlarında bulmuş, çıkarmış birileri. O zaman işkence etmeden tedavi etmenin bir yolunu da bulsalardı! Başımı inatla hayır dercesine salladım. Doğruldu. Bense hemen korkuyla kapıya atıldım. Kapıyı üzerime kilitleyip beni zorla klinikte tutacak sandım.

Profesör kıpkırmızı kesildi.

"Ben hapishane gardiyanı değilim," dedi biraz öfkeyle. "Burası da Butırka Hapishanesi değil. Sakin olun. İki hafta önce artık tamamen normale döndüğünüzü iddia ediyorsunuz. Hem bu arada..." Anlamlı anlamlı korkuyla yaptığım hareketi taklit etti, "sizi zorla tutmayacağım bayım."

"Profesör, onay belgemi verin yalvarırım," dedim sesimde neredeyse acınası bir titremeyle.

"Hay hay!"

Elindeki anahtarları şıngırdatarak masasının bir çekmecesini açtı ve (bildik ifadelerle, iki aylık tedavi sürecini kabul edip, bu süreçte klinikte tutulmayı taahhüt ettiğimi vs beyan ettiğim) onay belgemi verdi.

Kâğıdı titreyen ellerimle alıp cebime koyarken geveledim: "Teşekkür ederim."

Sonra ayağa kalktım ve gitmeye davrandım.

"Doktor Polyakov!" diye seslendi arkamdan. Döndüm, kapının kolunu tutuyordum. "Yalnız," dedi, "iyi düşünün. Unutmayın, biraz daha geç olsa da, her halükârda psikiyatri kliniğine yatacaksınız... Üstelik o zaman çok daha kötü bir durumda olacaksınız. Her şeye rağmen sizi karşımda bir doktor olarak gördüm. Fakat o zaman tam bir ruhsal çöküntü içinde olacaksınız. Doğruyu söylemek gerekirse, şu durumda çalışmanız mümkün değil, ayrıca bağışlayın ama görev yerinize durumunuz hakkında bilgi vermemem suç arz edecektir."

İrkildim ve basbayağı betimin benzimin attığını hissettim (zaten oldukça solgundum).

"Lütfen profesör," dedim boğuk bir sesle, "size yalvarırım kimseye bir şey söylemeyin... Yoksa bağımlı olduğum için görevden alınır, rezil olurum... Niçin yapmak istiyorsunuz bunu bana?"

"Gidin buradan," diye bağırdı sıkkın bir tavırla. "Kimseye bir şey söylemeyeceğim. Nasıl olsa geri getirecekler sizi."

Çıktım ve yemin ederim bütün yol boyunca acı ve utançtan kıvranıp durdum. Neden mi?

Çok basit. Ah dostum, benim sadık günlüğüm. Sen ele vermezsin beni, değil mi? Mevzu kıyafet değil, klinikten morfin çalmam. Kristal halinde 3 küp ve 10 gram %1'lik solüsyon.

Fakat ilginç olan bu değil, dahası da var: Anahtar dolabın kilidinin üzerindeydi. Ya olmasaydı? Dolabı kırar mıydım acaba? Yapar mıydım? Sahiden mi?

Kırardım.

Doktor Polyakov bir hırsız yani. Bu sayfayı da yırtacağım.

Ama o da görevden alınma meselesine girince işin dozunu kaçırdı. Evet, aşağılık biriyim. Kesinlikle öyle. Ahlaki değerlerimi yitirmeye başladım, ama çalışabilirim. Hastalarımdan hiçbirine bir zarar veremem, kötülük edemem ben.

Evet, niye mi çaldım? Çok basit. Devrim yüzünden ortaya çıkan savaş ve kargaşa sırasında hiçbir yerde morfine ulaşamayacağım kanısına varmıştım. Ama ortalık durulduğunda, şehrin kenar mahallelerindeki bir eczanede %1'lik solüsyonluk 15 gram bulabildim, bu da 9 iğne yapmam gerekirken işime yaramayan, can sıkıcı bir miktardı benim için. Yani, daha fazla alçalmam gerekiyordu. Eczacı reçete isteyip kuşku ve öfkeyle baktı bana. Yine de ertesi gün, her şey yoluna girdi. Hastane adına bir reçete yazdım, (tabii, kafein ve aspirini de ekledim yanına) başka bir eczaneye gidip hiçbir engel olmaksızın 20 gram kristal aldım. Neticede ne diye kaçmak, korkmak zorunda kalıyorum ki? Alnımda morfin bağımlısı mı yazıyor sanki? Hem sonuçta kime ne?

Gerçekten bu kadar dağılmış mıyım? Bu notlar şahidim olsun. Bölük pörçükler ama ben de yazar değilim ya! Acaba çılgınca düşünceler mi bu yazdıklarım? Bence tamamen makul değerlendirmelerde bulunuyorum.

Bir morfin bağımlısına tek bir lütuf bahşedilmiştir; hayatını mutlak bir yalnızlık içinde geçirebilme becerisini kimse onun elinden alamaz. Yalnızlık önemli, kayda değer düşüncelerdir; derin düşüncelere dalma, sükûnet, bilgeliktir...

Gece tüm siyahlığı ve sessizliğiyle akıp gidiyor. Bir yerlerde çıplak bir orman, arkasında bir dere, güz mevsiminin serinliği... Uzaklarda karmakarışık, çalkantılı Moskova var. Hiçbir şey beni alakadar etmiyor, hiçbir şeye ihtiyacım yok, beni bir yere sürükledikleri de yok.

Lambamın alevi usul usul... Usul usul yanıyor ateşi. Moskova serüveninin ardından dinlenmek, her şeyi unutmak istiyorum.

Unuttum da.

Unuttum.

18 Kasım

Kırağı. Ortalık kuru. Patikadan geçerek dereye gittim, çünkü neredeyse hiç temiz hava aldığım yok.

Ahlaki çöküntü... belki gerçekten öyle, ama yine de bundan kaçınmak için çaba harcıyorum. Mesela bu sabah iğne vurmadım kendime (artık günde üç kez %4'lük solüsyonluk üç iğne yapıyorum). Utanç verici. Anna için üzgünüm. Her yeni iğne ona acı veriyor. Üzülüyorum. Ne kadar da iyi bir insan!

Evet, öyle işte... Kötüleştiğim zaman bir süre bir şekilde duruma katlanmaya ve iğneyi geciktirmeye karar verdim ve dere kenarına gittim (Profesör N. görse beni takdir ederdi).

Çöl gibi. Ne bir ses ne bir seda. Akşam karanlığı henüz çökmedi ama bir yerlere sinmiş ve bataklıkların, küçük tepeciklerin üzerinden, ağaç kütüklerinin arasından süzülüyor. Levkovo Hastanesi'ne doğru gidiyor usul usul ve ben de bir değneğe yaslanarak (son zamanlarda biraz güçten düştüm doğrusu) ve ayaklarımı sürüyerek ilerliyorum.

İşte orada, dereden, tepenin üzerinden sarı saçlı, ufak tefek yaşlı bir kadının hızla bana doğru geldiğini fark ettim; küçük adımları alacalı kloş eteğinin altından seçilmiyordu. İlkönce ona aldırış etmedim ve ürkmedim. Fakat bir tuhaflık vardı: Neden bu soğuk havada başı açık ve üzerinde yalnızca bir bluzla dolaşıyordu bu yaşlı kadın? Hem nereden çıkmıştı, kimin nesiydi? Levkovo'da hasta kabul saati bitiyor, geçenler son köylü kızakları, on verstlik alanda kimsecikler olmaz. Sadece sis, bataklık ve orman! Sonra birden soğuk bir ter aktı sırtımdan. Anlamıştım! Yaşlı kadın koşmuyor, basbayağı yere değmeden uçuyordu. İyi mi? Fakat bana çığlık attıran bu değil, kadının elinde tuttuğu yabaydı. Ne diye bu kadar korktum? Niçin? Tek dizimin üzerine çöktüm, ellerimi kaldırdım ve onu görmeyeyim diye kendime siper ettim; sonra da düşe kalka kurtuluş yerime koşar gibi eve koştum. Bu arada kalbim beni yarı yolda bırakmasın da, bir an önce sıcak odama varıp kanlı canlı Anna'yı göreyim diye dua ediyordum sadece. Ve tabii biraz morfin alayım diye...

Sonunda koşarak eve vardım.

Saçmalık. Saçma bir halüsinasyon. Öylesine bir halüsinasyon işte.

19 Kasım

Kustum. Bu kötü bir şey. Ayın yirmi birinde Anna'yla gece yaptığım konuşma:

Anna: Sağlık memuru biliyor.

Ben: Öyle mi? Fark etmez. Boş ver.

Anna: Eğer şehre gitmezsen kendimi öldürürüm. Duyuyor musun? Şu ellerine bak.

Ben: Biraz titriyorlar, ama çalışmamı zerre etkilemiyor bu durum.

Anna: Bir baksana, damarların görünüyor. Bir deri bir kemik kalmışsın... Şu yüzüne bir bak. Dinle beni Sergey, git, yalvarırım git...

Ben: Ya sen?

Anna: Git. Git. Öleceksin.

Ben: Eh bu kadarı abartılı. Aslında ben de neden bu kadar hızlı güçten düştüğümü anlamıyorum. Hastalanalı daha bir yıl olmadı. Belli ki bünyem böyle.

Anna (üzgün): Seni hayata ne geri döndürebilir? Belki de senin şu Amneris'in?

Ben: Yok canım. Merak etme. Morfin sağ olsun, beni ondan kurtardı. Onun yerine morfin var.

Anna: Ah, sen, Tanrım... Ne yapacağım ben?

***

Anna gibilerinin yalnızca romanlarda olduğunu sanırdım. Eğer bir gün iyileşirsem hayatımı sonsuza değin onunla birleştireceğim. Kocası Almanya'dan dönmesin de...

27 Aralık

Uzun zamandır defterimi elime almadım. İyice sarındım, atlar bekliyor. Bomgard Gorelovo Bölgesi'ni terk etti, beni de onun yerine gönderdiler. Benim yerime de kadın bir doktor...

Anna burada kalıyor... Beni görmeye gelecek ama...

Arada 30 verst olmasına rağmen.

Hastalığım nedeniyle 1 Ocak'ta bir ay izne çıkıp Moskova'ya profesörün yanına gitmem konusunda kesin karara vardık. Gidip yine hastane onay belgemi imzalayacak, kliniğinde bir ay insanlık dışı bir çile çekeceğim.

Elveda Levkovo. Hoşça kal Anna.

1918 Ocak

Gitmedim. Taptığım o kristal solüsyonlarından ayrılamadım.

Tedavi sırasında ölürüm.

Tedaviye ihtiyacım olmadığına giderek daha çok inanıyorum.

15 Ocak

Sabah kusması.

Akşam %4'lük solüsyondan üç iğne.

Gece %4'lük solüsyondan üç iğne.

16 Ocak

Bugün ameliyat günüydü, bu yüzden uzun süre yoksunluk çektim. Geceden akşam 18.00'e kadar...

Hava karardığı sıralar benim için en kötü zamanlardı. Odanın içinde belirgin, durmadan adımı tekrarlayan, ürkütücü, tekdüze bir ses duyuyordum:

"Sergey Vasilyeviç, Sergey Vasilyeviç."

Bir iğne yaptıktan sonra ses derhal kayboldu.

17 Ocak

Tipi... hasta kabul yok. Yoksunluk sırasında okuduğum psikiyatri kitabı korkunç bir etki uyandırdı üzerimde. Mahvolmuşum, hiç umut yokmuş.

Yoksunluk çektiğim zamanlarda en küçük tıkırtıdan korkuyorum, insanlara nefret duyuyorum. Onlardan korkuyorum. Aşırı mutluluk anlarında da herkesi seviyorum, fakat yalnızlığı tercih ediyorum.

Burada iki ebe ve bir sağlık memuru var, tedbirli davranmalıyım. Kendimi açık etmemek için çok dikkatli olmam gerek. Artık deneyimliyim, açık vermem. Yedekte morfinim oldukça kimse öğrenmez. Solüsyonları ya kendim hazırlıyorum ya da uygun vakit bulduğumda Anna'ya talimat gönderiyorum. Bir keresinde %5'lik yerine %2'lik solüsyon yapma gibi saçma bir denemede bulunmuş, Levkovo'dan ayazın tipinin içinde bizzat getirmişti.

Bu sebepten o gece onunla şiddetli bir tartışmamız oldu. Bir daha böyle bir şey yapmaması konusunda ikna ettim onu. Hastane personeline de hasta olduğumu söyledim. Bir hastalık uydurayım diye de uzunca kafa patlattım. Romatizmamın tuttuğunu, şiddetli nevraljiden mustarip olduğumu söyledim. Şubat ayında Moskova'ya gidip tedavi olmamı tembih ettiler. İşler yolunda. İşlerle ilgili hiçbir kusur yok. Bir tek önüne geçilmeyen öğürmeler ve kusmalar tuttuğu günlerde ameliyat yapmaktan kaçınıyorum. Bu yüzden sözde hastalıklarım arasına gastriti de eklemem gerekti. Ah, bir adam için çok fazla oldu değil mi bu hastalıklar!

Hastanenin çalışanları o kadar merhametli ki, kendileri izne yolluyorlar beni.

Dış görünüşüm: Zayıf, mum gibi solgun.

Banyo yaptım, bu arada da hastane terazisinde tartıldım. Geçen yıl 65 kiloydum, şimdi 54 kilo olmuşum. Terazinin ibresine baktığımda korktum, ama sonra geçti.

Kollarımda, kalçamda bir türlü geçmeyen çıbanlar var. Steril solüsyonlar hazırlayamıyorum, ayrıca mesaiye gitmek için acele etmekten üç kez kadar şırıngaları kaynatmadan enjeksiyon yaptım.

Böyle devam etmemeli.

18 Ocak

Bir halüsinasyon gördüm: Karanlıkta camın önünde soluk benizli birilerinin belirmesini bekliyorum. Dayanılmazdı. Yalnızca jaluzi vardı. Hastaneden gazlı bez getirip perde diye taktım. Bu davranışıma mantıklı bir bahane bulamadım.

Lanet olsun! Ne diye yaptığım her harekete bir bahane uydurmak zorundayım? Hayat değil, işkence bu!

Düşüncelerimi açık seçik ifade edebiliyorum değil mi? Bence, öyle.

Hayat mı? Saçmalık!

19 Ocak

Bugün muayenehanede ara verdiğim sırada, ecza odasında dinlenip sigara içerken, sağlık memuru niyeyse güle güle morfin bağımlısı bir hemşirenin morfin bulamayınca yarım bardak haşhaş tentürü içtiğini anlattı. O arada da toz ilaçları paketliyordu. Bakışlarımı nasıl kaçıracağımı bilemedim bu ıstırap verici öykü sırasında. Ona karşı içimde bir kin oluştu. Nesi komik bunun?

Hırsız gibi sıvıştım ecza odasından.

"Bu hastalıkta gülünecek ne var?" diyecek oldum.

Ama tuttum kendimi, tuttum...

Benim durumumda olunca insanlara karşı yeterince kibirli olamıyorsunuz.

Şu sağlık memuru hastalarına hiç ama hiç yardımcı olamayan psikiyatrlar kadar gaddar.

Hem de hiç...

Son yazdıklarımı yoksunluk zamanlarında yazmıştım, çok haksızlık etmişim.

Bu gece dolunay var. Kustuktan sonra halim kalmadı, uzanıyorum. Kollarımı kaldıramıyorum, öylece karalıyorum kafamdakileri. Düşüncelerim berrak ve mağrur. Birkaç saattir mutluyum. Az sonra uyuyacağım. Üzerimde dolunay var, onun etrafında da halesi...

İğne yaptıktan sonra korku verici hiçbir şey kalmıyor.

1 Şubat

Arına geldi. Sapsarı, hasta olmuş.

Onu da mahvettim. Mahvettim. Koskoca bir günah yüklendi vicdanıma.

Şubat ortalarında buradan gideceğime dair ona yemin ettim.

Sözümü tutacak mıyım?

Evet. Tutacağım.

Tabii. Yaşarsam.

3 Şubat

Neyse, bir tepedeyim. Çocukluğumun masal kahramanı Kay'ın kızağıyla kaydığı gibi uçsuz bucaksız, buzlu bir tepe... Bu benim bu tepeden son kayışım, aşağıda beni neyin beklediğini biliyorum. Ah Anna, çok geçmeden büyük bir acı bekliyor seni, eğer beni sevdiysen...

11 Şubat

Şöyle karar verdim. Bomgard'la görüşeceğim. Neden mi özellikle onunla? Çünkü o psikiyatr değil; genç biri ve benim

üniversiteden arkadaşım. Sağlıklı, güçlü; ama iyi kalpli biri yanılmıyorsam. Hatırlıyorum onu. Belki o benim üstümde... bana merhamet eder. O bir şey düşünür. Alsın Moskova'ya götürsün beni. Ben gidemem onun yanına. İznimi aldım bile. Yatıyorum. Hastaneye gitmiyorum.

Sağlık memuruna hakaret ettim. Güldü yalnızca... Umursamadı. Ziyaretime gelmişti. Göğsümü dinlemek istedi.

Müsaade etmedim. Reddetmek için bir bahane mi bulsam yine? Bahaneler uydurup durmak istemiyorum artık. Notum Bomgard'a gönderildi.

Ey insanlar! Kim yardım edecek bana?

Kendime acıyarak feryada başladım. Birisi bunları okuyacak olsa uydurma sanır. Ama nasıl olsa kimse okumayacak.

Bomgard'a not yazmadan önce her şeyi hatırladım. Özellikle de kasımda klinikten kaçtığım sırada Moskova'daki bir tren istasyonuna ilişkin hatıralarım su yüzüne çıktı. Ne korkunç bir geceydi! Çaldığım morfini tuvalette vurmuştum kendime. Tam bir işkenceydi. Kapının önü insanlarla dolup taşıyor, içeride çok fazla kaldım diye bağırış çağırışlar kopuyordu; kapının kolunu, kilidi öyle bir zorluyorlardı ki, neredeyse açılacaktı.

O zamandan beri çıbanlarım var.

Gece bunu hatırlayınca ağladım.

12 Şubat

Yine ağladım. Gece gece bu iğrenç zayıflık neden?

13 Şubat 1918 Gorelovka'da gün ağarırken

Kendimi kutlamalıyım: On dört saattir iğne yapmadım! 14! İnanılmaz bir sayı bu. Gün ağarıyor, etraf sisli ve yarı aydınlık. Şimdi tamamen sağlıklı olacak mıyım?

Enine boyuna düşündüm. Ne Bomgard'a ne de başkasına ihtiyacım var. Yaşamımı bir dakika daha sürdürmem utanç verici olurdu. Böyle yaşamak olmaz... Yapamam. Deva elimin altında.

Neden daha önce aklıma gelmedi ki bu?

Evet, başlayalım. Hiç kimseye hiçbir şey borçlu değilim. Yalnızca kendi kendimi bitirdim. Ve Anna'yı... Başka ne yapabilirim?

Amneris'in şarkısında söylediği gibi, zaman her şeyin ilacı. Onun için hava hoş tabii, söylemesi kolay.

Defterim Bomgard'a kalacak. İşte bu kadar...

4

Sergey Polyakov'un yazdığı bu notları 14 Şubat 1918'de, gün ağarırken uzak, küçük bir şehirde okudum. Ve hepsi olduğu gibi önünüzde, en ufak bir değişiklik yapılmadı. Ben psikiyatr değilim, o yüzden kendimden emin bir şekilde bunların ne ibret verici ne de lüzumlu olduklarını söyleyebilirim. Her ne kadar lüzumlu olduklarını düşünsem de...

Şimdi üzerinden on yıl geçtikten sonra, bu notların uyandırdığı acıma ve dehşet hissi elbette yok oldu. Bu da doğal; fakat Polyakov'un bedeninin çoktan çürüyüp gittiği ve ona ilişkin hatıraların sonsuza dek yok olduğu bugün, bu notları yeniden okuduğumda, ona karşı ilgimi hâlâ muhafaza ediyorum. Bu notların bir yararı var mı? Bu konuda kesin bir yargıya varma cüretini gösteremeyeceğim.

Anna K. 1922 yılında çalıştığı bölgede tifüsten öldü. Amneris –Polyakov'un ilk sevgilisi– yurtdışına gitti ve geri dönmeyecek.

Bana verilen bu notları yayımlayabilir miyim?

Evet. Yayımlayacağım.

Doktor Bomgard.

Ben Birini Öldürdüm[*]

Doktor Yaşvin tuhaf, alaycı bir şekilde pis pis güldü ve sordu:

"Takvimin yaprağını koparabilir miyim? Tam gece yarısı, yani ayın 2'si oldu."

"Tabii, buyurun," diye karşılık verdim.

Yaşvin ince, beyaz parmaklarıyla üstteki takvim yaprağının köşesinden tuttu ve özenle kopardı. Kopardığı yaprağın altından, "2" ve "Salı" yazılı kalitesiz kâğıttan diğer takvim yaprağı göründü. Ama bu grimsi kâğıttaki bir şey, Yaşvin'in dikkatini oldukça çekmişti. Bakarken gözlerini kısmıştı, sonra bakışlarını takvim yaprağının üzerinden kaldırıp uzakta bir noktaya çevirdi. Odamın duvarlarının ardında sadece kendisinin görebildiği gizemli bir görüntüyü, belki de şubatın dondurucu soğuğunun yoğun sisi altındaki Moskova gecesinden çok uzakta bir yerleri izliyordu besbelli.

"Ne var orada öyle?" diye geçirdim aklımdan doktora yan gözle bakarak. Kendisi üzerimde her daim merak uyandıran biri olmuştur. Dış görünüşüyle yaptığı iş birbirine uyumlu değildi. Onu tanımayanlar bir aktör olduğunu düşünürdü her zaman. Koyu renk saçlarının yanı sıra sahip olduğu beyaz teni kendisini yakışıklı ve başkaları arasında

[*] İlk kez 1926 yılında *Meditsinskii Rabotnik* (Tıp İşçisi) dergisinin 44. ve 45. sayılarında tefrika edilmiştir. (e.n.)

fark edilir kılıyordu. Her zaman sinekkaydı tıraş olur, giyim kuşamına özen gösterir, tiyatroya gitmeyi son derece sever ve tiyatro konusunda bir şeyler anlatacak olursa büyük bir zevk ve bilgi birikimiyle yapardı konuşmasını. Biz diğer doktorlar arasında kendini gösterirdi. Onu o anda, benim evimde konukken, biz diğer stajyer doktorlardan ayıran şey ayakkabılarıydı. Odada beş kişiydik; dördümüzün ayağında da buzağı derisinden, ucuz, uçları özensizce yuvarlatılmış potinler, Doktor Yaşvin'in ayağında ise sivri burunlu rugan ayakkabılar ve sarı tozluklar vardı. Bu arada Yaşvin'in kıyafet düşkünlüğü hiçbir zaman kötü bir izlenim uyandırmamıştır üzerimde. Hakkını vermek gerek; iyi, çok iyi bir doktordur kendisi. Cesur, başarılı ve daha önemlisi devamlı *Sevil Berberi* ve *Valkyrie* operalarına gitmesine karşın kitap okumaya da vakit bulan biriydi.

Başkalarının arasında kendisini gösterir nitelikte biri olmasının nedeni yalnızca ayakkabıları değildi elbette. Benim ilgimi başlı başına çeken özelliği suskun ve su götürmez biçimde ketum biri olmasına karşın, bazı durumlarda mükemmel bir anlatıcı oluşuydu. Süslemeden, gereksiz sözcüklere başvurmadan, sözcükleri uzatmadan sakin sakin konuşur ve hep çok ilginç şeyler anlatırdı. Ağırbaşlı, şık doktor sanki alev alır, anlatısının dönüm noktalarını vurgulamak ister gibi beyaz sağ eliyle havada kısa süreli ve akıcı hareketler yapardı; komik bir şey anlatsa da hiç gülmezdi, teşbihleri o kadar yerinde, doğru ve renkliydi ki onu dinlerken bir düşünce içimi sızlatırdı hep: "Çok iyi bir doktorsunuz ama kendinize yanlış bir yol seçmişsiniz, yazar olmalıymışsınız siz..."

Şimdi yine bu düşünce geziniyordu aklımda, her ne kadar henüz bir şey anlatmamış ve şu "2" rakamına ve bilinmez, uzak yerlere dalmış olsa da.

"Neye bakıyor böyle? Küçük tabloya mı?" diye düşündüm ve omzumun üzerinden bakınca duvardaki tablonun bakılacak hiçbir yanı olmadığını gördüm. Tabloda olmadık

biçimde kabarık, kaslı bir göğüsle resmedilmiş bir at, yanında bir motor ve altında da "Bir at ve bir motorun gücünü karşılaştıralım: Bir at 1 beygir, bir motor 500 beygir gücünde" yazılıydı.

"Bütün bunlar saçmalık arkadaşlar," dedim, sohbete devam ederek. "Dar kafalılara özgü bayağılıklar... Lanet herifler biz doktorlara, özellikle biz cerrahlara karşı insafsızlar. Bir düşünün, 100 kere apandisit ameliyatı yapmış biri var önünüzde. Yüz birinci ameliyatta hasta masada kalıyor. Ne yani, bu adam hastayı öldürmüş, doğramış mı sayılıyor?"

"Mutlaka öyle diyeceklerdir," diye karşılık verdi Doktor Gins. "Ölen bir kadınsa, kocası gelip kafanıza bir sandalye fırlatır," diyerek kesin bir şekilde onayladı Doktor Plonski ve hatta güldü. Hepimiz güldük, her ne kadar klinikte havada uçan bir sandalyenin pek gülünecek bir yanı olmasa da.

"Buna katlanamıyorum," diye devam ettim, "onu öldürdüm, ah, hastamı doğradım sözleri çok yanlış, pişman edici ifadeler. Kimsenin kimseyi doğradığı yok. Elimizin altında ölen biri, bir hasta varsa bu talihsizliktendir. Gerçekten çok saçma! Öldürmek bizim mesleğimizin doğasında yok. Nereden olsun? Ben birini öldürmek, katillik diye önceden düşünerek kasıtlı bir şekilde, en azından öldürme arzusuyla bir insanı ortadan kaldırmaya derim. Eli silahlı bir doktor düşünün, evet bu katildir, öldürmüştür. Fakat hayatımda bir kez olsun böyle bir doktorla karşılaşmış değilim ve karşılaşacağımı da pek sanmıyorum."

Doktor Yaşvin başını bana doğru çevirdi, –bu arada bakışlarının ağırlaştığını fark ettim– ve şöyle dedi:

"Buyurun, beni mi istemiştiniz?"

O sırada parmaklarıyla kravatını düzeltti ve yine hin bir gülümseme vardı yüzünde. Fakat bu kez gülümseme gözlerinde değil, yalnızca ağzının kenarındaydı.

Şaşkınlıkla ona bakıyorduk.

"Nasıl yani?" diye sordum.

"Ben birini öldürdüm," dedi Yaşvin.

"Ne zaman?" diye saçma bir sordu sordum.

Takvimdeki "2"yi gösterdi ve cevap verdi:

"Müsaadenizle bu rastlantıdan söz edeyim. Siz öldürmekten bahseder bahsetmez takvim dikkatimi çekti, bir baktım ayın ikisi. Bu arada, her yıl o geceyi hatırlarım. Tam yedi yıl önce, tam da aynı gecede. Hatta..." Siyah saatini cebinden çıkartıp baktı, "Evet, hatta... Neredeyse aynı saatte, 1 Şubat'ı 2 Şubat'a bağlayan gecede öldürdüm onu."

"Hastanızı mı?" diye sordu Gins.

"Evet, hastamı."

"Ama kasten değil, öyle değil mi?" diye sordum.

"Hayır, kasten," diye karşılık verdi Yaşvin.

"Hmm, tahmin edebiliyorum," diye belirtti kuşkucu Plonski ağzının içinden, "kanserli bir hastaydı herhalde, ölürken acı çekiyordu, siz de normalin on misli morfin verdiniz değil mi?"

"Morfinle hiç ilgisi yok," diye cevap verdi Yaşvin, "Hasta kanserli falan da değildi. Çok iyi hatırlıyorum, dışarıda don vardı, hava eksi on beş dereceydi, yıldızlı bir geceydi. Ah, ne güzeldir Ukrayna'da yıldızlar! Neredeyse yedi yıldır Moskova'da yaşıyorum, fakat hâlâ öz yurduma çeken bir şeyler var beni. Yüreğim sızlıyor, zaman zaman dayanamayıp bir trene atlayıp oraya gidesim, gidip yeniden karla kaplı o sarp kayalıkları göresim geliyor. Sonra Dnyeper'i... Dünya üzerinde Kiev'den daha güzel başka bir şehir yoktur."

Yaşvin takvim yaprağını cüzdanına koydu, koltuğa yerleşti ve anlatmaya devam etti: "Korkutucu bir şehir, korkutucu bir dönem... Siz Moskovalıların hayatınızda görmediğiniz korkunç şeyleri gördüm ben. Sene 1919, yine 1 Şubat'tı. Hava kararmaya başlamıştı, akşam saat altıydı. Garip bir durum akşam karanlığında gelip beni bulmuştu. Çalışma odamdaki masamın üzerinde bir lamba yanıyordu, içerisi sıcak ve rahattı. Bense yerde küçük bir bavulun üzerinde

oturmuş, içine bir sürü ıvır zıvırı sığdırmaya çalışıyordum. Ağzımdaysa fısıldadığım tek bir sözcük:

'Kaç, kaç...'

Gömleğimi bavula sokuyor, yine çıkartıyorum. Kahrolası bir türlü sığmıyor. Küçük bir el bavuluydu, iç çamaşırlarımdan, yüzlerce sigaradan, stetoskoptan yer kalmadı. Ne var ne yok bavuldan dışarı taşıyor. Gömleği elimden bırakıp dışarıya kulak veriyorum. Camlara kış için macun çekilmişti, ses boğuk da olsa duyuluyordu. Uzaklarda, uzaklarda bir yerlerde 'Güm, güm!' diye top sesleri inliyor, sonra ses kesiliyor. Camdan dışarıya bakıyorum. Yüksek bir yerde, Aleksey bayırının üst tarafında oturuyordum ve tüm Podil'i görebiliyordum. Gece Dnyeper tarafından çöküyor, evlerin üzerini örtüyor ve evlerin ışıkları zincirleme, ardı ardına yanıyor. Sonra yine bir top sesi... Dnyeper tarafından ses geldikçe fısıldıyorum:

'Atın, atın, daha, daha çok atın.'

Durum şuydu: O saatte tüm şehir Petlyura'nın* er ya da geç gideceğini biliyordu. Bu gece olmazsa, öbür gece... Bolşevikler Dnyeper'in batı kıyısından, söylenenlere göre, kalabalık birliklerle ilerliyorlardı ve şunu da itiraf edeyim tüm şehir onları sadece sabırsızlıkla değil, büyük bir keyifle bekliyordu. Çünkü Petlyura'nın birlikleri Kiev'de bulundukları bir aylık süreçte insanlara akıl almaz şeyler yapmışlardı. Pogromlar** her dakika artıyor, her zamanki gibi başta Yahudiler olmak üzere her gün birileri öldürülüyordu. İnsanların mallarına el koyuyorlar, şehirde içleri kırmızı kuyruklu, ucu püsküllü kalpaklı insanlar*** dolu otomobiller bir o yana bir bu yana hızla geçiyordu. Son günlerde uzaklarda tüfek ses-

---

1917'deki Bolşevik Devrimi'nden sonra Ukrayna'daki başarısız bağımsızlık mücadelesinin önderi. (ç.n.)

** Ayaklananların belli gruplara etnik, dini ve siyasi nedenlerle uyguladıkları şiddet olayları. (ç.n.)

*** 1917'den sonraki Rus İç Savaşı'nda Ukrayna'daki silahlı ayaklanmada yer alanların giydikleri kuyruklu şapka. (ç.n.)

leri dinmek bilmiyordu. Gece de, gündüz de. Herkeste bir mecalsizlik, herkesin gözleri endişeli, dehşet içinde... Çok uzakta değil, bir gün önce penceremin altında, karın üzerinde iki ceset durdu yarım gün boyunca. Birinin üzerinde kül rengi bir manto, diğerindeyse siyah bir gömlek vardı, ikisinin de ayağında çizmeleri yoktu. Görenler ya bucak bucak kaçıyor ya da başlarında toplanıp izliyorlardı. Başı açık birkaç köylü kadın kapılarından fırlamışlar, sıkılmış yumruklarını göğe doğru kaldırıp bağırmışlardı, ellerini sıkmışlar ve göğe doğru 'Bekleyin gelecekler. Bolşevikler gelecek!' diye bağırıyorlardı. Neden öldürüldüğü meçhul bu iki kişinin görüntüsü o kadar rahatsız edici, o kadar acı vericiydi ki sonunda ben de Bolşeviklerin gelişini bekler oldum. Gittikçe daha da yakınlaşıyorlardı. Hava kararıyordu, uzaklardan gelen top gümbürtüleri sanki yerin dibinden geliyormuş gibiydi.

Velhasılıkelam, odamda bir lamba hem rahatlatıcı hem de endişe verici bir vaziyette yanıyordu. Evde yalnızdım, kitaplar etrafa saçılmıştı (bütün bu kargaşa içinde, hâlâ uzmanlığa hazırlanmak gibi delice bir istek vardı), bense küçük bavulumun üzerinde oturuyordum.

Bir zamanın gelip, olayların evimin içine kadar girdiğini, beni saçlarımdan yakalayıp sürüklediğini, her şeyin bir karabasana dönüştüğünü de belirtmeliyim. Kadın hastalıkları bölümünde stajyerlik yaptığım kenar bölgedeki bir işçi hastanesinden döndüğüm bir akşam, kapının arasına sıkıştırılmış resmi bir makamdan olduğu belli, nahoş bir zarf karşıladı beni. Zarfı hemen olduğum yerde, sahanlıkta açıp kâğıdın üzerinde yazılı olanı gördükten sonra doğruca merdivene oturuverdim.

Kâğıdın üzerine daktiloyla, mavi renkte şöyle yazılmıştı:

'Bu bildirimi aldığınız zaman...'

Bu arada yazılanlar Ukraynacaydı, yazıyı kısaca Rusçaya çevirecek olursam:

'Bu bildirimi aldıktan sonra iki saat içinde göreve tayin edilmek üzere hastane yönetiminde olunuz.'

Bu demek oluyordu ki, sokaklarda cesetleri terk eden Efendi Petlyura'nın komutasındaki bu muhteşem orduda ben, kızıl haçlı biri olarak isyancıların, pogromların safında olacaktım. Merdivende oturup düşünecek zaman yoktu. Altımda yay varmış gibi ayağa fırlayıp eve girdim hemen, bavulum işte orada duruyordu. Hızlıca bir plan yaptım. Birkaç iç çamaşırı alıp evden defolacak ve kenar bölgede oturan melankolik görünümlü ve Bolşevik yanlısı olduğu apaçık bir sağlık memuru dostumun yanına gidecektim. Petlyura düşürülene değin de onda kalacaktım. Eninde sonunda düşürülecekti, değil mi? Belki de bu uzun süredir beklenen Bolşevikler yalnızca bir efsaneydi? Top sesleri nereye kaybolmuştu? Ses yoktu. Yoo, hayır, tekrar başladılar.

Gömleği öfkeyle bir yere fırlattım, bavulun kilidini kapattım, tabancamı ve yedek şarjörü cebime koydum, kızıl haç pazıbentli paltomu üzerime geçirip hüzünle etrafıma bakındım, lambayı söndürdüm ve karanlığın içinde el yordamıyla yolumu bularak sofaya gittim, ışığını yaktım, başlığımı aldım ve kapıyı açtım, sahanlığa çıktım.

O an bir öksürük sesi duydum, omuzlarında kısa namlulu süvari tüfekleri olan iki kişi evime girdi.

Birinin mahmuzları vardı, diğerinin yoktu. İkisinin başında da mavi kuyrukları fütursuzca yanaklarına değen kalpakları vardı.

Kalbim duracak gibi oldu.

'Sen Doktor Yaşvin misin?' diye sordu süvarilerden biri.

'Evet benim,' diye cevapladım belli belirsiz bir sesle.

'Bizimle geliyorsunuz,' dedi süvari.

'Bu ne demek oluyor?' diye sordum biraz kendimi toparlayıp.

'Sabotaj, ne olacak!' diye cevap verdi mahmuzları şangırdayan süvari alaycı ve şeytanca bana bakarak, 'Doktorlar

silah altına alınmak istemiyorlar, bu yüzden kanun önünde hesap verecekler.'

Sofanın ışığı söndü, kapı çarpıldı. Sonrası merdivenler, dışarısı...

'Nereye götürüyorsunuz beni?' diye sordum, o sırada usulca cebimdeki tabancanın soğuk kabzasına dokundum.

'Birinci süvari alayına,' diye karşılık verdi mahmuzlu olan.

'Niçin?'

'Ne demek niçin?' diye sordu öteki şaşırarak. 'Orada doktor olarak görev yapacaksınız.'

'Alay kumandanı kim?'

'Albay Leşçenko,' diye cevap verdi sol tarafımdaki mahmuzlu süvari hafif bir gururla, mahmuzları ritmik bir şekilde şangırdıyordu yanımda.

'Köpoğlunun tekiyim ben,' diye düşündüm, 'birkaç parça don için bavulla uğraşıp durdum öyle. Beş dakika önce çıksan ne vardı!'

Şehri karlı, karanlık bir gökyüzü örtmüş, yıldızlar çıkmıştı konağa vardığımızda. Buz tutmuş şatafatlı camlarda elektrik ışığı parlıyordu. Mahmuz şangırtıları arasında beni boş, tozlu bir odaya götürdüler. Odayı lale şeklindeki kırık abajur gözleri kör edecek bir biçimde, müthiş aydınlatıyordu. Köşede bir tüfek dikili duruyordu. Dikkatim tüfeğin yanındaki köşedeki kızıl, kırmızı lekelere, lime lime olmuş güzelim duvar halısının asılı olduğu yere yöneldi.

'Kan olmalı bunlar,' diye düşündüm, kalbim iyice sıkışmıştı.

'Albayım,' dedi mahmuzlu olan süvari alçak sesle, 'doktoru getirdik.'

'Yahudi mi?' diye kükredi bir yerlerden boğuk, kuru bir ses birden.

Üzerinde bir çoban kızı olan duvar halısının ardında bir kapı sessizce açıldı ve içeriye biri girdi.

Adamın üzerinde görkemli bir palto ve mahmuzlu çizmeler vardı. Gümüş işlemeli Kafkas kemeri beline sıkıca bağlanmıştı, kemerindeki Kafkas kılıcı abajurun lambasının ışığı altında parıl parıl parlıyordu. Koyun postu kalpağının koyu kırmızı renkli tepesi altın sırmalarla süslüydü. İçlerinde kara birer top sekiyormuşçasına duran çekik gözleri kötü kötü, hastalıklı, bir acayip bakıyordu. Çiçek bozuğu yüzündeki siyah bakımlı bıyığı sinirden titriyordu.

'Hayır, Yahudi değil,' diye cevap verdi süvari. O sırada adam bana doğru gelip gözlerime baktı.

'Yahudi değilsiniz,' dedi ağır bir Ukrayna aksanıyla, Ukraynaca ve Rusça sözcüklerin karışımından oluşan bozuk bir dille konuşarak, 'ama bir Yahudi'den aşağı kalır yanınız yok. Savaş biter bitmez askeri mahkemeye göndereceğim sizi. Sabotajdan kurşuna dizileceksiniz,' dedi ve 'Gözünüzü üzerinden ayırmayın doktorun! Bir de at verin!' diye buyurdu süvariye. Tahmin edebileceğiniz gibi bembeyaz kesilmiş, hiç ağzımı açmadan öylece duruyordum. Sonra her şey kötü bir rüya gibi akmaya başladı. Köşede biri acıklı acıklı, 'Merhamet edin bana albay,' dedi.

Titreyen bir sakal, yırtık bir asker paltosu gördüm belli belirsiz. Adamın etrafındaysa süvari yüzleri görünüp kaybolmaya başladı.

'Kaçak mı bu?' diye hırıltılı bir şekilde sordu yine aynı tanıdık boğuk ses, 'seni sefil yaratık!'

Albayın dudakları titreyerek, kılıfından parlayan korkunç bir silah çıkartıp kabzasıyla yaralı adamın suratına vurduğunu gördüm. Adam bir kenara yığıldı, kendi kanıyla boğulacak gibi oldu ve dizlerinin üzerine düştü. Gözlerinden şarıl şarıl yaşlar boşanıyordu.

Ve sonra karla kaplı beyaz şehir gözden kayboldu, gizemli Dnyeper'in sakin ve karanlık kıyısı boyunca bir yol uzanıyordu. Ağaçlıklı bir yoldu bu. Birinci süvari alayı yolda kıvrıla kıvrıla ilerleyen bir sıra halinde gidiyordu.

Alayın sonundan iki yük arabasının gürültüsü duyuluyordu arada bir. Uçları kırağı kaplı sivri başlıklardan daha yüksekte olan kara mızraklar sallanıyordu. Soğuk bir eyerin üzerinde gidiyordum, çizmelerimin içindeki ayak parmaklarım arada bir hareket ettirdikçe acıyorlardı, kırağı tutunca keçe gibi olan başlığımdaki bir aralıktan nefes alıyordum, eyerin kaşına takılı bavulum sol kalçamı sıkıştırıyordu. Beni sıkı sıkıya takip eden muhafızım yanımda sessizce ilerliyordu. İçim de ayaklarım gibi buz kesmişti. Ara sıra kafamı gökyüzüne kaldırıyor, parlak yıldızlara bakıyordum. Kulaklarımda hâlâ neredeyse hiç dinmeyen acı çığlığı vardı kaçağın, sanki oraya ilişip kalmış gibiydi. Albay Leşçenko adamın harbilerle dövülmesini emretmiş ve konağın içinde dövmüşlerdi adamı.

Uzaktaki karanlıktan artık ses gelmiyordu, bense bu sessizlikten yola çıkarak büyük bir üzüntüyle Bolşevikler'in püskürtüldüğünü düşünüyordum. Akıbetimden hiç umut yoktu. Slobodka'ya doğru gidiyorduk, orada durmamız ve Dnyeper üzerindeki köprüyü savunmamız gerekiyordu. Savaş biterse ve bana özel bir ihtiyaç kalmazsa Albay Leşçenko beni yargılayacaktı. Bunu düşündükçe sanki taş kesiliyor, özlemle, üzgün üzgün yıldızlara bakıyordum.

Böyle korkunç bir dönemde görevinin gereklerini iki saat içinde yerine getirmeye istekli olmayan birisi için mahkemenin ne karar vereceğini tahmin etmek zor değildi. Diplomalı bir adamın kara yazısıydı bu...

Neredeyse iki saat sonra kaleydoskopun görüntüleri gibi yine her şey değişiverdi. O karanlık yol kaybolmuştu, beyaz sıvalı bir odadaydım. Ahşap masanın üzerinde bir fener, büyük bir parça ekmek ve darmadağın olmuş bir ilaç çantası duruyordu. Ayaklarımın buzu çözülmüş, küçük kara demir sobada dans eden kıpkırmızı alevler sayesinde ısınmıştım. Arada bir muhafızlar geliyordu, onları tedavi ediyordum. Çoğu donmuş olarak geliyordu. Çizmelerini çı-

karıyor, ayaklarına sarılı bezleri açıyor, ateşin dibinde kıvrılıyorlardı. Odada ekşi bir ter, ucuz tütün ve iyot kokusu vardı. Bazen de tek başıma oluyordum. Başıma dikilen muhafız beni yalnız bırakıyordu. Daima kaçma düşüncesiyle, zaman zaman kapıyı aralıyor, dışarıya bir bakıyor ve eriyip akmış bir mumun aydınlattığı merdivenleri, yüzleri ve tüfekleri görüyordum. Tüm ev tıkabasa insan doluydu, adım atması güçtü. Ben karargâhın tam ortasındaydım. Kapıdan geriye dönüyor, bitkin bir halde masaya oturuyor, başımı kollarımın üzerine koyup dikkatle dinliyordum. Bir süre sonra her beş dakikada bir aşağıdan acı bir çığlık duyuluyordu. Artık ne olup bitiyor iyice biliyordum. Birilerini harbilerle dayaktan geçiriyorlardı. Bu çığlıklar bazen bir aslanın gür kükremelerine benzer bir şeylere, bazen de aşağıdan duyulduğu kadar yalvarış ve yakarışlara –sanki biri bir arkadaşıyla mahrem bir konuda konuşuyormuş gibi cılız seslere– dönüşüyor, bazen de bıçakla kesilmiş gibi susuyordu.

'Neden yapıyorsunuz bunları onlara?' diye sordum bir gün soğuktan titreyen ellerini ateşe doğru tutan Petlyura'nın adamlarından birine. Çıplak ayağının biri taburenin üzerinde duruyordu, ben de mosmor olmuş ayak başparmağındaki cerahat toplanmış yaranın üzerine beyaz merhem sürüyordum.

'Slobodka'da bir örgüt yakaladık. Komünist ve Yahudiler... Albay sorguya çekiyor onları,' diye cevap verdi.

Karşılık vermedim. Gittiğinde başlığımı geçirdim başıma, böylelikle daha az duyar oldum sesleri. On beş dakika kadar böyle kaldım, gözlerimi kapadığımda hemen gözlerimin önüne gelen altın sırmaların altındaki çiçek bozuğu yüze dalmış gitmiştim ki başımdaki muhafızın sesini duydum:

'Albay sizi emrediyor.'

Ayağa kalktım, muhafızın şaşkın bakışları altında başlığımı çıkarttım ve süvariyi takip ettim. Merdivenlerden indik

ve ben beyaz bir odaya girdim. Fener ışığının aydınlattığı Albay Leşçenko oradaydı.

Beline kadar soyunmuş, göğsüne kanlı bir gazlı bezi bastırarak taburede büzülmüş, oturuyordu. Çaresiz görünen bir oğlan şaşkın şaşkın yanında duruyor, ayaklarını sürükledikçe mahmuzları şakırdıyordu.

'Alçak,' diye mırıldandı dişlerinin arasından albay, sonra bana dönüp:

'Pekâlâ hekim bey, yaramı sarın. Delikanlı, sen dışarı,' diye emretti askere ve o da ağır adımlarıyla gürültü yaparak kapıya gitti. Evde çıt çıkmıyordu. Birden pencerenin çerçevesi zangırdadı. Albay karanlık cama doğru çevirdi başını, tabii ben de... 'Top atıldı,' diye düşündüm, titreyerek derin bir iç çekip sordum:

'Nasıl oldu bu?'

'Cep çakısıyla,' diye cevap verdi albay somurtarak.

'Kim yaptı?'

'Sizi ilgilendirmez,' diye karşılık verdi soğuk, öfke dolu bir küçümsemeyle ve ekledi:

'Ah, hekim bey, sonunuz hiç iyi olmayacak.'

Birden aklıma, 'Biri yaptığı işkencelere dayanamayıp, üzerine atılıp yaralamış olacak. Ancak böyle olmuş olabilir,' diye bir fikir geldi.

'Bezi yaranın üzerinden kaldırın,' dedim ve siyah kıllı göğsüne doğru eğildim. Fakat daha kanlı bez parçasını kaldıramadan kapıdan pat pat ayak sesleri, itiş kakış gürültüleri duyuldu ve sonra kalın sesli biri bağırdı:

'Dur, dur, seni lanet, nereye gittiğini sanıyorsun!'

Kapı ardına kadar açıldı ve perişan halde bir kadın zorla içeri sokuldu. Yüz ifadesi sakindi, hatta gülümsüyormuş gibi geldi bana. Aşırı öfkenin kendini çok değişik biçimlerde gösterilebildiğini çok sonra öğrendim. Esmer bir el başörtüsünden yakalamaya çalıştı, ama kadın kurtuldu.

'Asker bırak, defol,' diye buyurdu albay ve o an el ortalıktan kayboldu.

Kadın yarı çıplak albaya gözlerini dikti ve ağlamaksızın kuru bir sesle sordu:

'Neden vurdunuz kocamı?'

'Öyle gerekti, vuruldu,' diye karşılık verdi albay acıdan yüzü buruşarak. Parmaklarının altındaki bez parçası iyice kıpkırmızı olmuştu.

Kadın öyle bir gevrek kahkaha attı ki kilitlenmiş gibi gözlerine bakmaya başladım. Hiç böyle gözler görmemiştim. Sonra bana döndü ve:

'Siz de doktor olacaksınız!' dedi. Kolumdaki kızıl haçı dürttü ve başını salladı.

'Ah, ah!' diye devam etti, gözleri alev alev yanıyordu, 'ah, ah! Ne alçak bir adamsınız! Mektep görmüşsünüz, bir de gelmiş bu adamın yarasına bakıyorsunuz! Onun yanında durmuş, pansuman yapıyorsunuz ha?! Bu adam insanların yüzlerine vuruyor da vuruyor... ta ki akıllarını kaçırana dek... Siz de gelmiş onun yarasına bakıyorsunuz!'

Gözlerimin önündeki her şey bulanıklaştı, hatta midem bulandı. Talihsiz doktorluk hayatımın en korkunç ve şaşkınlık verici döneminin o an itibarıyla başladığını hissettim.

'Bana mı dediniz?' diye sordum, bir yandan da titrediğimi fark ettim. 'Bana mı? Evet, biliyorsunuz ki...' diye devam ettim; fakat kadın dinlemek istemiyordu, başını albaya doğru çevirip yüzünün ortasına tükürdü. Albay hemen ayağa fırladı ve bağırdı: 'Askerler!'

Askerler içeri doluştuğunda öfkeyle:

'Bu kadına yirmi beş harbi çekin!' dedi.

Kadın ağzını açmadı, kollarından tutup sürükleyerek dışarı çıkardılar onu. Albaysa arkalarından kapıyı kapatıp sürgüsünü çekti. Sonra tabureye çöktü ve gazlı bezi bir kenara bıraktı. Küçük yarasından kan akıyordu. Albay bıyığının sağ tarafındaki tükürüğü sildi.

'Kadına ne yapacaklar?' diye sordum tuhaf bir sesle.

Gözleri öfkeyle yanıp tutuşuyordu.

'Ne?' dedi ve hiddetle bana baktı. 'Bana doktor diye verdikleri meraklı bir kediymiş meğer!'

Kurşunlardan birini ağzına sıkmıştım herhalde. Çünkü taburenin üzerinde sarsılırken ağzından kanların fışkırdığını hatırlıyorum. Sonra hemen göğsünden ve karnından da kanlar akmaya başlamıştı. Ardından gözbebekleri kayboldu, gözleri siyahtan beyaza döndü ve yere yığıldı. Ateş ederken hatırlıyorum da kurşunları saymayı unutup yedinci ve sonuncu kurşunu da harcarım diye korkuyordum. 'Bu benim ölümüm olur,' diye geçirdim aklımdan, Browningden çıkan barutun kokusu çok hoş geliyordu. Tam kapı gıcırdamaya başladı ki ayağımla camı kırıp kendimi pencereden aşağı attım. Talihim benden yanaydı, boş avluya düştüm. Odun yığınlarının önünden geçip karanlık bir sokağa vardım. Rastlantı sonucu birbirine oldukça yakın iki duvar arasındaki küçük boşluğa düşmeseydim beni kesin yakalarlardı. Mağarayı andıran bir çukurun içinde kırık bir tuğla parçasının üzerinde oturdum birkaç saat. Süvarilerin yanımdan geçip gittiklerini duyabiliyordum. Arka sokak Dnyeper'e çıkıyordu. Nehir boyunca koşuşturup uzunca bir süre beni aradılar. Aralıktan bir yıldız gördüm, nedense Mars olduğunu düşündüm. Sanki patlıyormuş gibi göründü gözüme. Birden ilk mermi patladı ve yıldızın parlaklığını gölgeledi. Ardından bütün gece Slobodka'da gümbürtüler, patlamalar duyuldu. Bense tuğladan inimde ses çıkarmadan oturuyor, akademik derecelerimi ve kadının harbi darbelerinden ölüp ölmediğini geçiriyordum aklımdan. Ortalık yatışıp gün biraz ağardığında bu azaba dayanamayıp çukurdan çıktım. Bacaklarım buz kesmişti. Slobodka'da ölüm sessizliği vardı, çıt çıkmıyor, yıldızların parıltısı sönüyordu. Köprüye geldiğimde Albay Leşçenko diye biri, süvari alayı sanki hiç var

olmamış gibiydi. Sadece ayaklar altında çiğnenmiş yolun üzerinde at dışkıları vardı.

Tüm yolu bir başıma gelmiş, Kiev'e varmıştım. Gün iyice ağarmıştı artık. Kulaklı şapkaları olan tuhaf devriyeler karşıladı beni. Durdurup kimlik sordular.

'Ben Doktor Yaşvin,' dedim. 'Petlyura'nın adamlarından kaçıyorum. Nerede onlar?'

'Gece vakti şehri terk ettiler. Kiev'de bir devrim komitesi kuruldu.'

Devriyelerden birinin gözlerime baktığını fark ettim. Sonra halime acımış gibi omuz silkip, 'Evinize gidin doktor,' dedi.

Ben de gittim."

Bir sessizlikten sonra Yaşvin'e "Öldü mü? Yoksa sadece yaraladınız mı onu?" diye sordum.

Yaşvin yine o tuhaf gülümsemesini takınıp cevapladı:

"Müsterih olun. Öldürdüm. Cerrahlık tecrübelerime güvenebilirsiniz."

Elbette 1917, Doktor Bomgard.

Modern Klasikler Dizisi -47

Devrim zamanı Rusya... Karakışı aratmayacak kadar soğuk, kasvetli bir eylül günü, tıp fakültesinden yeni mezun olmuş bir doktor, şehirde çoktan unutulmuş geleneklerin ve boş inançların hüküm sürdüğü uzak bir kasabaya gelir. Devrim, büyük şehirlerin merkezlerinde hayatı ve zihniyetleri altüst ederken, bu genç doktor ülkenin ücra bir bölgesinde kadercilikle ve batıl inançlarla zorlu bir mücadeleye girişir.

Zor bir doğum, hassas bir cerrahi müdahale, uzaktaki bir hastaya ulaşabilmek için şiddetli bir kar fırtınasına rağmen göze alınan bir yolculuk, ağrılarını dindirmeye çalışırken morfinman olan bir meslektaş... Genç doktorun gündelik hayatında karşılaştığı bütün zorlu sınavlar, Bulgakov'un elinde olağanüstü güçlü bir anlatımla, dram sınırlarında gezinen bir dokunaklılıkta öykülere dönüşür.

MİHAİL AFANASYEVİÇ BULGAKOV (1891-1940): Mizah yeteneği ve keskin yergileriyle tanınan Rus yazar Kiev'de dünyaya geldi. Kiev Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden 1916'da mezun oldu. Çeşitli öykülerinden sonra 1924'te Gogolvari bir bürokrasi yergisi olan *Şeytanname* adlı yapıtı yayımlandı. 1925'te kaleme aldığı siyasi bir hiciv niteliğindeki *Köpek Kalbi* adlı öyküsü ise aynı şansı bulamadı. İç Savaş sırasında bir grup Beyaz Ordu subayının başından geçenleri anlatan ve 1925'te tefrika olarak yayımlanan *Beyaz Muhafız* adlı romanı, resmi çevrelerden büyük tepki gördü. Bulgakov bu romanını *Turbin Günleri* adıyla oyunlaştırdı. 1926'da sahnelenen oyun çok geçmeden yasaklandı. Ancak Stalin'in bu oyuna olan sevgisi hem eserin yeniden sahnelenmesini hem de Bulgakov'un SSCB'de hayata tutunmasını sağladı. Buna rağmen Sovyet yaşam tarzına yönelik sert eleştirilerinin yetkililerin kabul edemeyeceği bir noktaya varmasıyla, 1930'a doğru yapıtlarının yayımlanması fiilen yasaklandı. Ölümüne dek edebiyat çevrelerince dışlanmasına karşın, başyapıt niteliğinde ürünler verdi. Moskova Sanat Tiyatrosu'nun perde arkasını acımasızca yeren *Bir Ölünün Notları*: *Teatral Bir Roman* (1965) ile *Usta ve Margarita* (1966-67) bu başyapıtlar arasındadır.

9 786053 323112

2019
THG
0515223
RLD

12 TL